

Temes a tractar durant l'infància

L'an Salazar +

El primer contacte amb la mort +

El pegot L'episodi de l'angúnia després de Pasqua + pag 33

La sopa <sup>materna</sup> dels pobres + ~~149~~

La mort del gos + ~~149~~

Els balls a la sala <sup>Començament dels meus estudis de mitjà</sup> + 182

Una família filipina +

Els balls a La Rodona dels Salazar + ~~147~~ 165

El teatre infantil. 138 +

La fugida sempre a través + ~~147~~

La caiguda d'Estefania a La Diputació ~~147~~

El soferrani Hegir al capítol + 223  
escola

Les proposicions desconcertades del noi del graner + 227

Els trens en miniatura + ~~147~~

Per diades solenns <sup>corpus. Nadal</sup> (religioses, ) + <sup>Papua</sup> 70

La germana Hègica 400  
El caràcter incompreensible del pare +

181

~~La vetlla de beis go carregada de l'home~~ 114

~~Estades al mar Gipsy~~ + 199

~~Les vacances maques~~ + 69

~~La primera comissió~~ +

~~Les reunions literàries a casa~~ +

~~En R. del Masí, en <sup>San</sup> Bahóla, en Xavier ~~amb els~~~~

~~amb els vius i bíguel de Paló, Carme Karra~~

~~Ruissant, Diego Ruiz~~ +

~~La descoberta del mar (Cassins de Formig) pag 20~~

~~Com a venir les viatges al mar~~ +

~~La estada a Blanes (Cassins de Formig)~~

~~La vincuda de Vila de C' m de Ramon~~ + 74 + 272

~~La confusió del clergue de Formig~~

~~Les jocs barcats de Girone i a casa de la festa~~ +

~~Cine i teatre a Girone~~

~~Jocs ferals i enarrament [èpica barcelonina]~~

~~lectures (Gustavo Adolfo Bequer, premses) S hopernauer.~~

~~Bergson. Miché Pardo Bazan, Pineda i Perez Galés.~~

~~Empunçada. Traduccions de Pierre Louys: Mroletto, le~~

~~Canço de Bylito. Mossèn Cirilo. Casells - Veyreda.~~

~~Estudiantia~~

~~Teatre a casa les Figueres (incloure aquest capítol en el de teatre)~~

~~Viatge a Madrid~~

~~" a Mallorca~~

~~Les minyones pag 159 (Carolina Dolores Beltrina~~

~~El meu poema "Estiví h'c.~~

158

158

Carolina

Barcelona 16-V-66

Comencem aquestes memòries pregant a Déu que m'ajudi a escriure. Les que l'Esperit Sant m'inspiri i em faci comprendre el que he de dir i el que he de <sup>i, sobretot el que he de recordar.</sup> callar. Que la meua intel·ligència i el meu enteniment regeixin aquestes pàgines que emprenc amb el desig que sigui una obra interessant, com un testimoniatge d'una vida difícil, agosarada i aventurera, però honrada en les intencions i en l'amor a la veritat; també feliç i plentívica a estornal. Sempre riscada amb aridesa amb entusiasme, amb esperança i fe en la <sup>Animada</sup> ~~Coronada~~ <sup>Coronada</sup> elite.

sempre per aquest aspect de l'lecta

(No començo les memòries fins el 7 o el 8 de juliol)

Les Eres de Gardilans  
a primers de Juliol de 1966

## Polser segon record

El <sup>segon</sup> ~~primer~~ record que servo de la meua vida  
el més llunyà, és el bateig de la meua germana  
Helena. Jo debia tenir aleshores uns divuit mesos  
Algú em portava a coll; l'home em feia fotos  
Jo no m'interessava gens per la meua cer-  
mana ni tenia la més lleu noció de la  
trascendència d'aquell acte. Deia un versícol  
de cançons de puntes molt vaporiós i nu' d'nat i  
aquest vestit era l'únic que m'interessava de  
la festa. Estava satisfeta de l'leu. Jo i també de  
l'atenció que amics i parents em dedicaven  
Et el després es quedà en una nuvol de boira

## Polser 1er Record

El ~~primer~~ record es <sup>de la meua vida, segurament el més</sup> que jo era al llet amb  
llunyà en la meua memòria?  
la meua mare. Ella no debia gestar peire  
saliu. Polser esperava un altre infant  
Algú li donà xocolata després de llet i ella me'n

2/  
donada. No recordo si hi havia melindros, o se  
se calla o simplement trossets de pa. El cas és que

se ho patia amb mi, veia i xerrotejava amb mi;  
Tot hom em feia faldes, tot hom volia portar-me a braços  
em i jo em sentia satisfeta d'ésser tant admirada i afalagada  
em retrofava i jo era molt feliç. Em sentia  
satisfeta d'una dir per una criatura i intel·ligent i per  
hoc. No sabia el que volia dir mi, però tot mi intel·ligent  
pero si sabia que era molt faldada per mi;

III A propòsit de la meua mare, també  
recordo un detall relacionat amb  
que potser alguns de la naixença del  
meu germà Heriberto - la pena que em  
causava veure - la tan deformada. La meua  
mare era prima, esvelta, elegant, de mo-  
diments <sup>sias,</sup> harmoniosos. <sup>l'admirava i la estimava</sup> jo era <sup>però</sup> massa <sup>grica</sup> ~~grica~~ per  
a tenir-<sup>de les seves qualitats</sup> <sup>me als i si que</sup> ~~me als i si que~~ <sup>llavors</sup> ~~però~~ <sup>però</sup>, vagament, ja  
sentia aquella gràcia, aquella harmonia i en veure  
el ~~seu~~ <sup>deformada</sup> ~~deformada~~; caminant a peu -  
però, ella que sempre anava <sup>com una daina</sup> tan lleugera  
però, jo patia sense saber per què

3  
Reordo també que el dia de la neixença del  
meu germà em varen deixar sola en una  
cambra, ~~me hi varen~~ Em varen recomanar  
que no fes veure ni <sup>me'n</sup> ~~era~~ ni gues. No reor-  
do que m'ha ve recomanar però ja sa-  
bia que a casa hi passava alguna cosa  
 greu i trascendent, que la cosa es relacio-  
nava amb la meua mare, aquella mare  
deformada i enlletigida per ja no sabia quin  
mal. Reordo perfectament la meua tris-  
tesa, No vaig plorar ni protestar. Vaig obair  
a aquell manament fet - ja ho dit he, no  
reordo que - amb dolera i autoritat.  
No sero cap més impressió d'aquell dia  
Ni la joia dels que em varen servir a  
desollinar ni la meua d'èsser desollinat.

14  
Aquests records de la meua primera infància són  
Abans i després hi ha un buit  
com llampes en la meua memòria. Exacte-  
ment com <sup>una</sup> la gran claror ~~faça~~ d'una llampada.  
~~un breu instant~~ ~~una cambra~~ i no es deixa veure més  
que un objecte isolat dels molts que hi  
trobem. una fosca absoluta



5 El descobriment de la mort

Jo ignorava la mort. Mai ningú no me n'havia parlat ni ~~est~~ m' havia esmentada davant meu. Potser en tenia una vaga consciència però si per cas, havia d'ésser relacionada amb els animals <sup>materns</sup> i amb l'ésser humà. Segurament Possiblement

tenia una noció <sup>encara potser vaga,</sup> de la destrucció d'aquelles vides: animals, rates, escarabats, mosques <sup>que jo podia observar cada dia en el jardí dels meus avis materns,</sup> formigues, ~~per tot d'~~ una deixaven de moures i romanien panxa enlaire amb les potes

avionsades en una immobilitat absoluta. Però jo no havia tingut encara <sup>propi així, s'observava</sup> ~~la casa dels meus avis materns ni~~ <sup>la terra de pensant en</sup> ~~En dirats plegar de moures ja no m'interessaven~~ <sup>ni</sup> ~~un gran jardí.~~ Els meus primers contactes amb els animals i les plantes <sup>si havien</sup> ~~produït a allà.~~ <sup>en el jardí dels Salgar</sup> ~~Segurament també~~ <sup>de la Patrona de Santa</sup>

Eugènia. Segurament, també, aquest detall.

6 / ~~no el recordo~~  
les ~~menyones~~ <sup>o e' ara 5ix ha</sup> ~~mataren~~ <sup>oques</sup> gallines, els torçaven el coll, les desangraven: les plumaven... però jo

~~no m'hi havia fixat~~ <sup>En tot cas</sup> ~~encara~~ <sup>les</sup>  
i si m'hi havia ~~fixat~~ <sup>no comprenia</sup> ~~entenc~~  
maves impressions d'aquests actes tan freqüents, el que aquest acte, en aparença tan ~~ant~~ i normal en una casa de camp ~~comporta~~ de ~~caràcter~~ <sup>barber</sup> ~~altora~~ <sup>repugnant</sup>, ~~no~~ <sup>que</sup> ~~és~~ <sup>el que jo havia de sentir</sup> ~~no~~ <sup>quill</sup> ~~més~~ <sup>m'hi havia afectat</sup> ~~encara~~. Fou ~~mes~~ <sup>tant</sup> ~~tard~~ <sup>quan</sup> ~~el vaig descobrir~~ <sup>relacionant-lo amb</sup> ~~i~~ <sup>el vaig descobrir</sup> ~~judgar~~ <sup>dolor</sup> ~~dolor~~, ~~incomprens~~  
~~ible~~ <sup>per a mi en relacionar-lo amb</sup> ~~el concepte~~ <sup>el concepte favorable</sup> ~~que jo tenia~~ <sup>de la</sup> ~~de la~~ <sup>civilitat</sup>, ~~bandat~~ <sup>i</sup> ~~tenedese~~ <sup>d'</sup> ~~d'~~ <sup>aquelles</sup> ~~ma-~~ <sup>teixes</sup> ~~teixes~~ <sup>que l'executaven</sup> ~~que l'executaven~~ <sup>amb una absoluta</sup> ~~amb una absoluta~~ <sup>indiferència</sup>

~~Però el primer contacte amb la mort d'un~~ <sup>Però el primer contacte amb la mort d'un</sup> ~~ésser~~ <sup>ésser</sup> ~~humà~~ <sup>humà</sup> ~~va produir-me~~ <sup>va produir-me</sup> ~~una~~ <sup>una</sup> ~~impres~~ <sup>impres</sup> ~~ió~~ <sup>ió</sup> ~~inesborrable~~ <sup>inesborrable</sup>. Pue descriure'l com si e' acabés de ~~vint~~ <sup>vint</sup> ~~ara~~ <sup>ara</sup> ~~mateix~~ <sup>mateix</sup>.

Però el primer contacte amb la mort d'un ésser humà va produir-me una impressió inesborrable. Pue descriure'l com si e' acabés de vint ara mateix.

7 Es va morir una nena del veïnat. De-  
via tenir uns cinc o sis anys, ~~edat~~ la mateixa

<sup>edat</sup> apropiadament que tenia jo llavors.  
La Rodona de Santa Eugènia <sup>a poc més d'un quilòmetre de les muralles de Girona</sup> estava fo-  
mada <sup>i una rodona de platanells i esponerosos.</sup> per un grupat de cases ~~unes~~

Hi havia una  
carniceria, uns magatzems de grans,  
un ferrer, uns hortelans i, un pae-  
mes lluny, carrí de Santa Eugènia, unes  
casetes de camp <sup>humils allunyades les unes de les altres pels</sup> anant cap a Girona un <sup>conuus i torts</sup>

gran magatzem de vins, l'estació  
de la via del tren de Madrid, Zaragoza i Lleida,  
d'olot i <sup>algunes mases escampats per la plana no lluny</sup> moltes torres. ~~Tots els veïns,~~  
~~de la comarca.~~ Els veïns

sobretot els que formaven <sup>el nucli de</sup> la Rodona ens  
coneixiem encara que no ens tractàvem.  
El fet que els meus avis materns  
fessin castellans i propietaris d'una  
finca independent feia - potser - que

8) que els veïns del país, benestants i monestral o treballadors  
~~no quedessin es retraguessin un poc i mi el~~  
~~es mantinguessin un poc a part dels~~  
freqüentessin baire X

veïns. El meu avi era ~~un~~ militar retirat  
~~que~~ havia perdut la vista. Era alt, de  
ben plantat amb uns braços apuntats  
ben engomats a la napoleó III ~~que~~  
cada dia per por que el temps li ho permetés,  
es passejava del bral, de la neuve tria  
llavors. ~~i molt bona seguit de prop per~~  
~~una jove neta, m'agrada i un gossard San~~  
Bernat Bernard imponent de talla i  
de ferotgia. No és estrany que la penya  
de La Rodona es mantingui un xic  
apartat d'aquesta família per altra  
banda noble, generosa i hospite-  
lària.

Aquesta neta del veïnat que ja  
morís era fella d'un humil ferro  
riari del M. Z. B. Madrid Zaragoza

9  
Policante. I algué - alguna autoritat  
local va proposar que se li fes un gran  
enterrament. Totes les veves del veïnat  
hi assistiríem. El taüt seria portat  
en un <sup>gran car</sup> ~~car~~ <sup>llitera</sup>  
per les tres grandetes i les demés  
<sup>sostindríem</sup>  
portaríem les gasses. Perquè totes les  
menudes ~~estiguessin~~ restessin satisfetes  
se n'hi portarien tantes com calgués - de  
gasses. Jo ni havia de dur una i - no cal  
dir - que em veig sentir tot <sup>de sobte</sup> ~~de cop~~ un  
La mare em va mudar i agafada de la mà i a l'hora  
personatge important. Varem anar a casa  
emmanquada  
del ferroviari a la terra convinguda. A veure si  
havia <sup>la mare</sup> ~~la mare~~ <sup>acompanyada</sup> ~~acompanyada~~ la mare. Ella m'havia  
veut, pentinat i enflorat com deu  
mans en circumstàncies semblants  
y és a dir amb un vestit a balisó. Ranc que  
Jo anava agafada de la seva mà  
nil amb puntes

10 / 70 em sentit  
tan satisfeta i orgullosa com si anés a un  
bateig o a una boda. La mare, davant  
de la meua inconscient varietat de nena  
privilegiada, es devia esverar un peu  
i pel camí tracta d'ambientar-me  
Em parlava d'aquella pobre menuda  
que ~~la mare~~ colpidada per una melal-  
tia mortal, arreballada a l'amor dels  
seus pobres pares als cinc anysets sola-  
ment d'edat. Em parlava del sofriment  
de la malaurada mare "Perquè - des-  
de la meua com si presentis que la sort  
ni hi arreballaria tres dels quatre que  
penic de pesar el món - Perquè  
res no és més dolent per a una  
mare que veure enmelletis i

morir un fellet " Però les paraules  
 les de la piqueta dona m'entreuen  
 per una ovela i em sortien per l'altra  
 Res del que deia no aconsegueix de  
 fer-me despullar d'aquell senti-  
 ment de satisfacció d'anar <sup>saltironant de la seva mare;</sup> ben ves-

tida ben pentinada <sup>(amb els cabells encorçats i unida, elçada)</sup> ~~enllassada~~ <sup>saltironant per</sup> ben

~~perfumada d'aigua de colònia, ender-~~  
~~xinada i guarnida d'una elçada blanca -~~  
~~amb els cabells~~

~~tot havia d'esser blanc per a l'enterra-~~  
~~ment d'aquell àngel~~ <sup>La mare també m'</sup>  
~~guantada de també de blanc per a dur~~  
~~la feta~~ <sup>heria, posat suants blancs</sup>

~~tot havia d'esser blanc per~~  
~~a l'enterrament d'aquell àngel -~~  
~~un cop a casa del ferroviari, la meua~~

infantil inconstant alegrà <sup>començà de</sup> ~~es da fort-~~

12/5m

diu's, l'apartament reduït, tanat, man-  
cat d'aire es respirava una olor es-

pecial barrejada de cera cremada i de  
- Any i any vaig seguir creient que aquella es  
flors. Estava pleníssim de dones i de  
mainada - d'homes n. hi havia pocs

i els pocs que hi havia, sens dubte  
pensionaris companys del pare, mostra-  
ven un aspecte ferreny - alguns amb

la cara posada i els mustatxos <sup>el nostre annegat de castor i la barba aguerria</sup> i els <sup>com</sup> ~~vis~~ <sup>vis</sup>

i la barba sense afaitar - com si aca-  
bessin de deixar la màquina i se n.

hi freguessin d'entornar tot seguit -  
- ~~entre ells~~

Les dones voltaven la mare la qual ~~ava~~  
cava <sup>l'ava</sup> bo i dient entre <sup>xeric i xeric</sup> ~~seis~~ <sup>seis</sup> ~~el~~ i t'is cet

- No vull que us e' emporteu 'es mera!

- Uns i tot jo vaig tènues que ~~ava~~



13  
es coltessin aquest <sup>pret</sup> plany desesperat  
li deixessin la criatura morta a casa i jo  
no poguessin anar al l'espècie i al  
cementiri acompanyant el taüt <sup>del</sup> qual  
penjaven les gaves una de les quals jo havia  
dut ~~havia dut~~ ~~de dur~~ ~~les gaves en un~~  
~~de dur~~.  
~~brancas mentre nosaltres les xiques~~  
~~durien les passes - Com que la mare~~  
~~de la morta seguia <sup>sanglotant</sup> ~~brulant~~ " No vull que~~  
~~us l'emporteu <sup>l'emporteu</sup> ~~emporteu~~ la mare temença~~  
~~de haver vingut inútilment a augmentar~~  
~~i jo quasi estava segura que per cul-~~  
~~pa d'aquella <sup>viduaire</sup> ~~exigent~~ i obstina-~~  
~~de, l'enterrament es suspendria i jo no~~  
~~em podria llevar duent la gassa al~~  
~~cotat del taüt.~~

Però tot d'una una hora m'ajafí  
per la mà i dans peu la mare

mare pogués o gotès intervenir, em  
se empenyer devers la cambra de la  
morta per a fer-me la veure.

Iles les nenes hi entrenen una a  
una abans <sup>que</sup> cloguessi<sup>n</sup> el tapet? la caixa

"Mira!" se diu i jo vaig <sup>posant-me de puntetes</sup> mirar. La dona  
em mantenia amb les espalles inclinades  
un peu en l'aire per <sup>les caxelles.</sup> el cap.

des devers la neta nena morta i jo ba-  
dava uns ulls com unes taranges oblidant  
aquella plaent vanitat del meu paper de  
portadora de ~~gotet~~. glasse

La nena ~~terrosa~~ poques aparences d  
esser humana Ningú no hauria dit que ho  
hegués estat i per a mi no ho era. No  
sempre havia-hi vist mai movent-se  
i produint sons. Amb color a les galtes i

5 Eluents com els de les ~~persones~~ ~~trava~~  
els ulls ~~vivants~~. Semblava una  
niña de cera ~~ben vestida amb un ves-~~  
ti ~~blanc, devia els cabells llencats i es-~~  
que li arribava fins els genolls, les  
tides blanques, devia els cabells llencats i es-  
carnes púries i albes com dos bastons, enfilats en  
unes mitges blanques. també blanques. Devia els  
pals i una corona de flors naturals.  
cabells llencats i esparcats)  
les parpelles closes i els llavis, un  
poc entreoberts ~~as deixant~~ <sup>deixaven</sup> veure ~~dues rangues~~ <sup>dues rangues</sup> ~~den-~~  
de dentels blanques; ~~lluents~~ <sup>lluents</sup> ~~de~~ <sup>de</sup> ~~parallana~~. El color  
Totes l'elents com ~~de~~ <sup>de</sup> ~~parallana~~. El color  
de la seva pell era groc i el de les  
mans encorquades i amb un sant creu de  
fusta vernissada de blanc, també grogues.  
Jo no havia mai vist una pell tan  
na d'aquella ~~torrelita~~. Tota ella sem-  
blava una nineta de cera abando-  
nada uns instants demunt d'un  
llit esperant que algun l'avisés a  
venir per a jugar. hi. Però qui diastres

16  
hauria volgut jugar amb aquell objecte  
tant poc abellidor? La rigidesa del  
cristall ~~no~~ <sup>mai</sup> hauria dit <sup>mai</sup> cap de tan immòbil i silenciós.

seu <sup>rodol</sup> ~~es~~ <sup>era</sup> per a un esgarriat. No ho  
hi una glòria esgrogolida  
El cristall ~~seu~~ <sup>era</sup> una immobilitat perfecta i una  
cordada ~~haber~~ <sup>per</sup> ~~menys~~ <sup>tant</sup> ~~per~~ <sup>per</sup>  
rigidesa que el feia comparable a una imatge de  
santa, com si ~~el~~ <sup>si</sup> ~~haguessin~~ <sup>haguessin</sup> tret d'un  
tanca ~~immòbil~~ <sup>i</sup> ~~tant~~ <sup>grac</sup>. Que aque  
altar per a veure el ~~damunt~~ <sup>d'</sup> aquell ~~elit~~, <sup>el</sup>  
que ~~mes~~ <sup>era</sup> ~~concreta~~ <sup>però</sup> ~~era~~ <sup>la</sup> ~~color~~ <sup>era</sup> ~~espa~~ <sup>del</sup> ~~sen~~  
~~de~~ ~~cota~~ ~~hagues~~ ~~partit~~, ~~conseq~~, ~~mirat~~  
~~notre~~ ~~l'element~~

~~un~~ ~~semblava~~ ~~impossible~~. Així era  
això estar mort? Morir - la paraula  
que havia dit moltes vegades sense dar-li cap importància  
començava a ~~tenir~~ <sup>un</sup> ~~sentit~~ <sup>per</sup> ~~un~~  
volia dir <sup>garriativa</sup>. ~~immòbil~~ <sup>insensible</sup> ~~insensible~~ <sup>a</sup> ~~tot~~ <sup>el</sup> ~~que~~  
~~quedar~~ ~~se~~ ~~així~~? ~~No~~ ~~mirar~~ <sup>el</sup> ~~mirar~~

~~per~~ ~~conseq~~ ~~no~~ ~~tenir~~, ~~va~~ ~~poder~~ ~~dema~~  
Aquell objecte ~~no~~ <sup>no</sup> ~~era~~ <sup>era</sup> ~~tan~~ <sup>tan</sup> ~~bosc~~ <sup>bosc</sup> ~~però~~ <sup>però</sup> ~~per~~ <sup>per</sup> ~~abellidor~~  
~~nat~~ ~~res~~ ~~en~~ ~~dir~~ ~~el~~ ~~que~~ ~~els~~ ~~altres~~ ~~de~~ ~~des~~  
hauria estat una nena, alegre, entremaliada  
al teu costat? Restar així ~~ut~~ <sup>ut</sup> ~~i~~ <sup>i</sup> ~~grac~~  
saltadora com jo, com la meua germana Helena  
~~repulsiva~~ <sup>i</sup> ~~fastigosa~~? com la filla de la meua d'ida  
que vivia a casa amb mi; en feia de totes menes  
jo amb mi? ~~amurada~~ <sup>vel</sup> ~~cover~~ <sup>duent</sup> ~~la~~ <sup>gassa</sup>,  
amurada d'aquests estranys ~~personatges~~.  
Les nenes grans portaven <sup>la</sup> ~~el~~ <sup>litera</sup> ~~brases~~

17  
amb el taüt <sup>sobre algun</sup> i en aquell taüt ja  
taüt i clost - No ho havia fet uns  
homs tranquilament davant nos  
No sabia l'operació i un b'argumenta per que pen-  
sava ~~que~~ la mare es podia despertar i voler  
treure ~~mentre~~ la mare de la mar  
així de la caixa i en no poder-ho ho  
ta <sup>segues</sup> "Xerigat" "No" "No" - hi havia <sup>me</sup>  
per nos d'aquells claus no ho podria fer. La  
mare de la <sup>morta</sup> seguia repetint, No No no  
aquell objecte amb forma humana  
no vull, deixeu-me. La veure per darrera  
vegada, Per impú no escoltava el seu prec  
na carn del cementeri.  
unes dones - ven tres o quatre l'empanyien  
algora endins lluny de la morta. Entre tant el  
la mare no ~~deia~~ gosar emmenar-  
segües i s'havia posat en moviment  
me a cas i vaig restar embaddeada  
mentre els enterraments ficaven i volpa-  
ven de terra aquella capta blanca allar-  
gada que tanava la nina de cera  
amb la qual mai dels maís no hau-  
ria volgut jugar.  
En tornar a casa, el món havia can-  
riat d'aspecte. Era un món on

18 / una nena com jo alegre jo gamera enllapollida de  
Godies tot d'una, deusat de veure i  
carnels i de conficció ~~corpòria~~ enmalaltia i fomentin  
d'air de moure't i de meixar i  
se transformes, se en una ninura de cera inex-  
beum, de jugar, de corer, de saltar  
pressiva, indiferent, estàtica i pallida  
pels camins dels plats al costat de la  
mare o del pare, El món era un lloc  
on enmalalteixes i deixes de viure  
on et converteixes en una nina de  
cera amb la que ningú no vol jugar  
" mare, aquella nena <sup>que varen enterrar, és encara</sup> ~~morta~~ continuaria  
morta?

Si, filleta, F

= Per què?

- Per què Déu ho ha volgut.

- I per què ho ha volgut Déu? Era una nena morta?

- No pobeta, suposo que no

- Doncs per què ho ha volgut Déu?

- No ho sé

19  
Jo esguardava la mare amb malícia  
segur que no deia la veritat. Per què no  
la deia? Potser jo també m'anava a Transfor-  
mar en Nina de Cera i tu ~~mare~~ ja no po-  
dria coner pel jardí tan meravellós de  
casa dels meus avis: jugar <sup>a mines i a fletes</sup> amb <sup>la meua germaneta Helena</sup> amb la filla de l'<sup>32</sup>  
dida, ~~una nieta~~ <sup>un petit mes</sup> més gran que jo, ni xipollejar el  
safereig, ni amagar-me per l'ombriol <sup>corretat</sup> ~~corretat~~  
<sup>cas calls morats</sup> ~~les arrossades~~ que xhalaven una feire tan especial.  
- Mare, quan algun es morí ~~tu es~~ <sup>es morí, mai no torna a viure?</sup> per sempre més?  
- No, filleta <sup>no es morí</sup> ~~per sempre més~~. <sup>mai en la meua vida</sup> Pero no hi pensis, ves  
a jugar amb la ~~teua germaneta~~ amb la Enfiria.  
- Que' vol dir sempre més, mare?  
- Per tota la eternitat  
- I que és l'eternitat, mare?  
- Un temps que no té fi.

20 (- Això era encara més espantós: No tenia fi.)

- I aquella nena serà sempre més morta?

- E és sí, e'ànima...

- Que és e'ànima mare?

La mare m'afegava, em petonejava, em traslladava al costat de les altres nenes.

Perquè a casa els avis hi havia la filla petita de la tida i amb la mare i jo la mare germana

~~un munt més lora que jo. Però jo vaig passar uns dies d'amarat de gorgolat, de llegor. Res no districia Helena. Perquè era desolada m. Perquè era l'obsessionant i dea de la mort. I si allò hagués dutat que m' hauria donat filla for rielle que a xerrotjar i a tenir un gran exit Poquet a poquet vaig acceptar la idea de morir en una data probablement molt remota i vaig evitar a aquells davant dels meus anys i passat per fust jo era preve que me vaig fer se'ce joia afalagada de infant assis de familiar i les mares dels meus exis familiars~~

~~els i els avís els quals celebraven les meves gràcies de nom meves i la meua infantil vanitat em semblava fates cel celebrades. Però de tant en tant la idea afalagaren la meua infantil vanitat de la mort venia a enfosquir el meu goç de~~

vivre, ja mai més no podria ésser plerament com ho havia estat fins aleshores  
feliç perquè havia descobert aquella cosa



21/  
inexplicable i importantosa que era la des-  
tucció de la vida la Transformació de la  
formosa en lleig, de ~~la llum~~ en el color en  
pallidesa, <sup>la paraula</sup> ~~de l'harmonia~~ en silenci, l'harmoni-  
a en caos... l'india - no sabia quan - seria  
l'avi - jo l'adorava molt l'avi, l'avi  
no tant - qui es moriria i després la  
meua mare - l'avi més adorable del món -  
i després jo i la meua germana i... No! No!  
era massa terrible! Per què per què existia la  
mort? Qui ho havia volgut i per què  
naixiem si havíem de morir? Terrible!  
terrible!

Segurament aquests terribles pensaments van  
per ell - i a'altres de més alegres i esperan-  
cadors. Vaig oblidar <sup>els perills de la malaltia i</sup> la mort. Però ja mai  
mai no vaig veure després cap altre jove com abans.

L'avi Salazar.

Quan a casa els Bertrana ~~les~~ els afers van començar a anar a mal borràs (Interrogar Eufèmia i Ramona) Nosaltres <sup>vam</sup> anar a veure a la Rodona de Santa Eugènia en un apartament dels meus avis materns en la mateixa finca on ells vivien amb la mare tia Eufèmia. L'oncle Albert, també militar com l'avi, ja se les campava pel seu compte = l'oncle Ramon ja havia fugit a Amèrica després de malversar tot un curs a la Universitat de Barcelona ~~1850~~  
Amb els Salazar hi vivia també la mare, una dona vidua malaurada d'un funcionari amb els seus tres fills. La més jove dels tres era la meua germana ~~mare~~ de llet.

L'avi Salazar si havia quedat viu, encara jove, hauria mes la jubilació, Era

<sup>23</sup>  
~~un~~ home de tipus magnífic, alt, capat, dect  
com una fus, amb una majestat veritable-  
ment aristocràtica ~~la massa avia~~ (o l'avia)  
en tensió curra i sempre l'haucien vist net  
afaitat de bese pentinat perfurat i  
empomatat de cabells, el mostatxo a la na-  
poleó Tercer III amb les guies rígides. Unes ulleres  
blaves amb montura d'or dissimulaven els  
seus ulls morts. Els trets regulars del seu rostre  
i la seva serenitat ~~inquebrantable~~ <sup>imperturbable</sup> li donaven  
una atractió particular, mai no vaig sentir  
que es queixés ni aixequés la veu. Tot ell, amb  
la seva gran estatura i quadratura im-  
pressionava agradablement, atreia per aquella  
~~serenitat~~ <sup>serenitat</sup> i calma del seu  
~~dignitat~~ <sup>dignitat</sup> ~~constant~~ i la generositat. Bon-  
dat que d'ell es despenja tota.

L'avi Salazar volia que el besavi sortís

Era feia seure en un genoll i ens acaronyava els  
 cabells i les galtes. Els seus besos i les seves cari-  
 cies eren suaus. A mi em ploria molt de be-  
 son. Le perseguí el seu <sup>original</sup> model i el seu coll  
 ja es va posar sempre enlenxinat i empro-  
 madat, exhalava una flaire deliciosa.

A l'hivern es desdijunava amb una alexa  
 d'all sencera, rostida al caliu - El primer pla  
 es feia a casa els avis era encendre la xeme-  
 neia, sovint un pebrolet bitxo i després  
 un bon plat de sopas que l'avi li donava  
 una cullerada d'aigua l'altra, seguida d'  
 un bon got de vi que ranyejava.

La història que el carter portava el diari, le  
 va lliure en ver altre. Recordo que la  
 pobre noia s'havia d'impessar d'un

cap a l'altre les sessions del Congrés, del  
senat, els articles de fons etc. de...

La sessió de lectura durava ben bé un  
parell d'hores i encara calia rellegir  
alguns paràgrafs que e'avi havia trobat  
particularment interessants o no havia

acabat de comprendre així i allà. Sense des-  
vetllar cap interès en mi jo via pronunciar els mots de  
Paragrafes, d'articles de Canalejas de Dato  
A la tarda hi havia un parell d'hores

de mig-diada. Grans i xics ~~se~~ jeiem en les  
respectives cambres i encara <sup>algun fe</sup> que ~~nois d'un~~

feci Trampa, ho dissimulava ben bé que  
en aquella ~~cas~~ <sup>(Aqui feia veure solter)</sup> ~~no se~~ sentia ni un <sup>olar una mosca</sup> ~~ni un~~ <sup>trastor</sup>

Ningú no obria ni tan carag cap frontisa <sup>cap</sup> ~~ni~~  
parís o finestres, ni un ~~carri~~ <sup>cap</sup> ~~que per~~  
~~no~~ <sup>no</sup> ~~gremblava~~ <sup>ni un pas justiu.</sup>

parís o ~~forrellat~~ <sup>o de banca,</sup> ~~ni un~~ <sup>ni un</sup> ~~rei~~  
no gosava encendre cap espelma <sup>o llum</sup> ~~ni~~  
~~de llum~~ <sup>ni un pas justiu.</sup> A un om havia

jeu en una cambra on hi havia un  
centerano sempre tancat, una taula

Carmela, una gran biblioteca vidrada i un  
 immens marc que fancava els retrats de tots els  
 reis i prínceps, reines i princeses de les cases rei-  
 nants d'Europa. Tots eren meravellósament  
 formosos i elegants, elles <sup>rosses o brunes,</sup> amb pantiflots de tois-  
 beixois, algunes amb corones més o menys com-  
 plicades, ~~elles~~ vestits blau-cel, rosa, crema o  
 lila, a voltes molt esmoltxat esmoltats, collars  
 de diamants o de perles. Els homes, també feien qui  
 sap el goig, hi hi havia de ben joves, ja amb el pit  
<sup>rossos, cartagins amb barba negra o barba ferrida</sup>  
 ben cobert de tricorn, xarretes, medalles, creus  
 com que jo havia decidit no tronir, <sup>esperar que els altres ho fessin per a ocupar-me</sup> passava  
 l'estona contemplant aquests <sup>com</sup> que no  
 enisaven. L'avi <sup>Salazar que</sup> <sup>son a oficial de l'exercit constitucional</sup> <sup>havia idallat contra els carlins</sup>  
<sup>(liberals)</sup> <sup>liberals</sup> - Me-  
 tardament jo no vaig acudir a intervenir  
 mai, en primer lloc  
 ho vaig <sup>no m'interessava gens ni</sup>

i en segon lloc perquè mai no hauria gosat fer una pregunta tan indiscreta nice per la política - Quan m'ati para

de contemplar els prínceps i les princeses tan meravellósament joves, promesos, elegants i atrae-

tius m'escapava sense fer festa i anava a pel meu compte. Era ja el sop de l'invitat, de l'avon tiva, d'aquelles aventures que m'atrauen cada cop ~~vingent aventures carolines amb una tiber~~ amb més intensitat tot el long de la nova vida

~~total deliciosa~~, m'esquillava al jardí i allí ~~descripció de jardí~~ i allí vagarejava a la mesa puira, arrancava ~~agassons i qeodons i me'ls menjava bo~~ ~~hamboues i gosselles que ~~era~~ tant~~ i calents del sol. Els assaboria ~~no tant pel gust~~ ~~solament els qeodons, sino per seguir la fruita prohibida.~~ ~~amb delicia~~. Un dia també vaig avançar

i aixaljar un petrolet vermell que va cre-  
mar-me la boca i em feu veudar i despen-  
tar les miryones que no sabien que fer  
para calmar-me. Com que a La Rodone de  
fanta Eupènia ens hi vam estar alguns anys  
i el costum de fer migdiada era rom-  
pre la mpateixa sa arribar un dia  
que jo aprofitava la ~~veigada~~ aguada

23/1/1985

d'obligatòria quietud: silenci per a rebre  
 sustreure llibres a la biblioteca i empassar-me'ls  
 sense mesura ni selecció. Si els meus pares  
 i avís haguessin sospitat el que llegia s'hau-  
 rien clamat i no ho haurien prohibit per-  
 mei no em varen <sup>tenir</sup> desobrir. Jo no llegia  
 dins la casa, llegia al soterrani que era un lloc  
 destinat als meus somnis, als meus capdais  
 imaginatius, <sup>a les meves dissimulades</sup> ~~als bessons de la meves~~ <sup>terrors.</sup> D'això  
 en parlare en altre lloc - ~~Potser agiti des~~  
~~parar el llargament a l'expressió de la meua~~  
 imaginació.

Quan tot hom havia dormit i les meues  
 Helene Eufèmia i jo  
 havem rebut les primeres lligues de la tide  
 que era la persona més instruida de la  
 familia - al meu pare amb prou feines  
 no el veia expressat un debia estar



la descoberta de la seva vocació literària  
amb la seva puntura - llavors sortíem a  
passar - It voltes el passeig es feia al ves-  
pre amb la pesca. La tia i l'avi  
c'avi pel braç, Elle era merudeta i ell  
eslegant però no sabia més que dirri-  
giu - lo per a que <sup>al cas</sup>, amb el seu pas lent  
*(la tanta benedicta i el motatxo repetit*  
*però; manual, a més carretera enlla fins a*  
la via del Tren seguits del magnific  
gro de Terranova o de Sant Bernard - pen-  
de les dues raves hi hegué a case e'avi, -  
Quasi mai no passarem la via del Tren però  
sovint, molt sovint ens aturarem a xan de Cana-  
na. L'express de França aturat a l'estació de Girone  
deixava anar uns estafecs i uns llampegar de  
bestia fera <sup>que a mi m'atruera cap fins a</sup> ~~domada~~ <sup>però</sup> ~~perillosa~~. <sup>per a mi</sup>  
<sup>per me anar de cur - l'atragedo</sup>  
~~ensens que perillosa~~ atraient. La tia i l'avi es-

fectoren aquella dèria neva de romandre  
 embadocada amb el caperriò ficat entre dos  
 barrots amb l'esguard fascinat i l'oida aten-  
 te al ~~cabides~~ <sup>que estava a punt d'anar cap</sup>  
~~al pis~~ de la gran màquina, al ~~seu~~  
~~després d'entre un~~ xiulet llarg i estrident ~~al seu poder se~~  
<sup>posava</sup> majestuosament en marxa. Passava a ben  
 pocs metres de mi ~~plena de~~ <sup>despedint</sup> flames: <sup>suppires</sup> despe-  
<sup>vermelles</sup> ~~ant~~ exhalant vapor i uns ~~ritms~~ <sup>ritms</sup> acompasats  
 i rítmics ~~cad~~ <sup>accelerant a mida</sup> que <sup>prenent velocitat,</sup> anaven <sup>augmentava.</sup>  
 El gran monstre ferroviari avrossegava amb  
 suavitat uns vagons plens de lleum i de  
 passatge. Al <sup>magníficament</sup> ~~vagi~~ <sup>il·luminat</sup> restaurant <sup>hi</sup> veien tot  
 de senyors entaulats i uns cambres que els  
 servien amb <sup>frac i botons durs lleugers</sup> ~~vestes blanques~~. Darrunt les  
 taules lluis la cristalleria i els coberts i  
 el vapor d'una sopera ben fumada.

Aquella hora era la del sopar dels viatgers  
 y la visió del ràpid de França tenia per a mi  
 una fascinació incomparable. Quan el tren ha-  
 via passat jo restava muda, preocupada  
 la tia i l'avi es burlaven mofaven efectiu-  
 sament de mi.

- Bé, meruda, ja has fet el viatge que som-  
 niaves?

- Tant de bo, respirava jo amb un desig  
 concentrat cada cop més viu: doleros de se-  
 guir aquells viatgers, de pujar a l'estació  
 de Gijón en aquell gran expès que hi  
 passava cap a les nou del vespre i anar  
 a França; mes lluny de França fins all  
 on s'aturessin aquells vagons il·luminats  
 dies i mes dies meipant i dormint a

32

~~bord fins arrivant a la immense Russie  
: alli a la no menup immense Xina...  
: qui sep fins a or mes...~~

El pegot.

A la Rodona de Santa Euzènia va venir a viure hi <sup>el soterrani</sup> un pegot. Habitava <sup>en so-</sup> d'una casa del veïnat <sup>des o tres mes enllà de la dels meus avis</sup> <sup>terranis</sup> i per una estreta llucerna entrava la claror del dia i e' home, negre pelut, brut i malcarat, <sup>viuia d'</sup> ~~adobava~~ sabates, Glorava, llimava, enganxava... El repicar del seu martell i les seues <sup>monistegs</sup> salpicats de renecs i malediccions el convertien en un personatge sinistre ben interessant per la patuleia farda guixalta de la qual jo formava part i; fins un cert punt, capitanejava. Llevor jo devre tenir set o vuit anys i a La Rodona de Santa Euzènie, m'havia convertit en una mena de capotat de colla. Capo <sup>intiridu</sup> ~~moteta~~ d'aqueta colla fermenina no godava

plantar - me cara. No hi havia d'enteric  
 ni trapelleria que jo no inventés i capitanejés,  
 y tota la colla em seguia. La meua  
 mare <sup>per copiar cristia i democràtic</sup> volia que ens fessin amb totes les  
 nenes del veïnat, el resultat fou la for-  
 mació d'aquest escarnot si és o no és trin-  
 xeraire <sup>heteroedits</sup> compost d'elements <sup>heteroedits</sup>  
 de passius, <sup>actius</sup> i incitatius, <sup>executius</sup> i pensants  
<sup>para el</sup> cervell i <sup>els altres el</sup> <sup>(infantils)</sup> <sup>de les grans accions de la</sup>  
 l'escarnot. La meua germana Helena, uns  
 mesos mes jove que jo ~~se~~ constel·lia un de-  
 mont passiu, ni pensava ni manava  
 ni executava. Amb pura feina seguia i  
 si seguia ho feia amb la boca doada i  
 els braços caiguts. És a dir que em resultava  
 un número negatiu de la colla. La

meva germana de llet, una noia més  
 gran que jo, era un cas diferent. De so-  
 lentis i facèies n'inventava i també aji-  
 dava a executar-les però mai no es com-  
 prometia. La que infalliblement es comprome-  
 tia era jo, boc emissari, ~~fatal~~ ~~com~~ respon-  
 sable sempre dels fets i pagador ~~fatal~~  
 de totes les deutes. (De victòries no m'hi havia  
 mai cap) Dues o tres noies del veïnat ens  
 seguien. No gasteren gaire imaginació encara  
 que del drama del pegot no puc assegurar  
 que alguna d'elles no en fos la instigadora.  
 Pel veïnat corria la veu que el pegot  
 era espiritista. Se li havia mort la companya  
 i ell no tenia fills ni ningú que li fes com-  
 panyia i en aquell llòc breu s'enteraria de

36  
treballava, menjava i jeia.

d'excarnat capitanejat per mi va montar  
un sistema d'espionatge. Avent sopat i i va  
turalment a l'ortiu - les aventures sempre  
s'esqueien a esdevenir a l'ortiu - una de no-  
saltres s'acostava a la llucna del pegot oberta  
avan de sol i esoltava els misteriosos sons  
que del solerani sortien. <sup>llevat del</sup> ~~roll~~ <sup>roll</sup> de Tupins  
d'ensats, <sup>o cordeles</sup> de pira i de covants(?) alguna arrote-  
gada de cadira i alguna parella incompren-  
sible, d'aquell apartament subterrani(?) no  
se'n desprenia <sup>d'interessant</sup> resy Perí a força de monotoneie  
en l'espionatge observacio i vigilància, alqui de la  
catera va des cobrir <sup>algunes nits</sup> que el pegot, després  
de gemegar i sospirar llarga estira, <sup>a les fosques</sup> semblava  
parlar amb algú No es sentia oír la veu



37 del seu suposat <sup>interlocutor</sup> ~~diàleg~~ <sup>l'atacamadiv</sup> misterios, però si les pregun-  
tes i les respostes del pegot - El pobre home  
no disposava ~~no~~ sinó d'aquella cambra  
i en ella havia de menjar, jugar, treballar  
i invocar l'esperit. Qui invocava l'esperit  
de la seva difunta companya, no podia  
haver-hi cap dubte. La difunta es devia  
dir Isabel, ell la denominava Bel.

- Bel me sents?

un silenci

- Bel m'escoltes?

<sup>Sovint</sup> Cada nit la mateixa funció. I nosaltres

espiant. A voltes <sup>d'una manera o altra</sup> la Bel devia contestar al pegot

però nosaltres no e'íam. S'entendria per les

paraules ~~contestes~~ d'ell

- Quan?

38 - Digueu quan  
un silenci més o menys llarg.

- La setmana que ve, dius?

un altre silenci.

- Quin dia, el dissabte? volia saber el pegot

Elavors alguna de l'escarnot encaple-  
gera un grupet de <sup>lancejats amb pedres</sup> terra i el <sup>per a peular</sup> tirava entre  
les raïces cuidant.

- Pegot pegot, espericista i renegaire.

De renegaire també n'era i mes d'un cop  
quan interrompiem els seus colloquis amb  
l'esperit el pegot sortia a la plaçada en <sup>llarg</sup> calcotets  
blancs - de nit ho semblaven.  
Llarg i ens perseguia no solament blanc  
renegent i jurant sino blasfemant. Nosaltres  
es dispersavem trico, trico, cada una cap a  
casa zera ning capantades. Però dos o tres dies  
després hi tornarem, fins que un mati se

no es va dir cap cop de marrell, ni cap  
 senyal ~~negativa~~, ni cap sospir. El cap de dos  
 dies el veínat alarmat en fonà part a  
 la justícia. La justícia - en forma de d'un  
 senyor molt seriós i un manya - se  
 far espanyar la porta que obria a l'escola  
 i e'ateuador fou trobat mort al en d seu  
 jac, sense cap senyal de violència. L'escanot  
 estava ben espantat. El capítol, plannat en  
 la meua persona tenia por d'èster acusat de  
 d'assessinat - llavors je començava a llegir  
 novells d'amagat i en elles havia après  
 que sovint la justícia sospita d'un innocent  
 paguen justos per pecadors.  
 Innocent del tot no m'hi sentia, i  
 la por em penalitzava el cor. No gosava  
 reunir-me a la Plaça ni comentar

el trist esdeveniment. Cada membre de la  
 colla mes menys trinxeraria que jo (ni hon-  
 estament d'endestrades nistes ~~del pau~~ ~~del capri-  
 rala capitanejant composita)  
 torçades, romanía a casa jugant amb les  
 nines - ll qui les nines i la pista m'a-  
 gradava força, malgrat els meus instints  
 aventurers i la boferia de veïjar que em  
 tormentava.~~

Lamentos de debó no podes oferir al lector  
 les tendres escenes d'amor filial i fraternal,  
 amistós i solidi dignes d'un episodi deli-  
 cat de futura novel·lada. Estic escrivint la  
 crònica de les meves vides i si ara puc s'  
 esdeveniment del petit faltariu als meus  
 estrictes deures de biògraf novat. Per des del  
 món no voldria que deixessi-ho de  
 tenir-m'hi.

41 / els balls  
La sopa dels pobres

Es meus avis Salazar no eren rics però  
eren uns grans senyors. Tant l'avi com l'àvia  
tenien dret a usar el de; tots dos noms se fa-  
figuren milia es troben al llibre de la noblesa. Però, pre-  
sens havien sapigut renunciar a les mostres exteriors  
cisament perquè ~~eren uns grans senyors de~~  
~~de senyoria.~~  
~~mena i de fet, uns autèntics membres de la~~  
~~veritable noblesa, no~~ prescindien en absolut d'  
aquestes feteses i galindaines; en la vida real, en  
la vida simple, ignorada i quotidiana es contenien  
com autèntics senyors, com a nobles i senyorials  
castellans sense fortuna però amb principis,  
sentiments i regles de conducta dignes d'un  
noble.

Quan un funcionari unió de la casa va mo-  
rir de sobte el mateix dia que li havia nascut

una filla - la que havia d'ésser la meua  
 germana de llet - els Salazar varen pren-  
 dre la vidua i els tres fills sota el ala. I ja  
 no els deixaren de banda fins que, primer  
 el noi que era el gran, i mes tard les dues  
 noies, varen sentir-se capacitats per a guan-  
 yar-se la vida. Aquesta vidua - a qui sempre  
 sarem nomenar <sup>Dona</sup> ~~Dona~~ Maria - i els seus  
 tres fills, es pot dir que formaven part de la  
 familia. Cada tarda <sup>Dona</sup> ~~Dona~~ Maria ens donava  
 la sopa i en honor de la veritat he de dir  
 que jo aborria la sopa <sup>alhora que la gent ens la</sup> ~~tant com Dona Maria~~  
 feia empassar amb una tenacitat digna de curses més ulcivades.  
 No sé si Dona Maria per culpa de la sopa  
 o si la sopa per culpa de <sup>Dona</sup> ~~Dona~~ Maria. Suposo  
 que la sopa no era plat del meu gust i el  
 caràcter autoritari de <sup>Dona</sup> ~~Dona~~ Maria encara menys.

Però, sense passió ni auto-simpatia, he de de-  
 clarar en estret honor de la veritat que el brou  
 rescalfat i l'olla amb farrum de llengya fu-  
 en la qual ens la servien)  
 mada (combinant amb el front ample auster  
 i sever de <sup>la meya dida</sup> ~~una mare~~ acompanyats de la seva ~~una~~  
 voluntat implacable de fer-nos empastar les  
 partes bullides <sup>i rescalfats</sup> (no podia fer goig ni ésser ac-  
 ceptat per cap nos ulls i nas i paladar sensible  
 per joves infants que fossin. Nosaltres tres: la  
 filla de la dida, la mare germaneta i jo, no  
 erem mainada afamada, capat d'empastar-  
 se qualsevol menja i; està clar, fugíem  
 d'estudi - és a dir de l'olla malolent <sup>amb la qual</sup> que Dona  
maria ens posava davant <sup>els nassets</sup> ~~els nassets~~  
Dona maria solia seure en una cadira mit-  
 jana. ~~Ens~~ <sup>l'ansa de</sup> amb el vilet a la mà esquerra

44  
i una cullera a la <sup>ma</sup> dreta. Ens cridava pels  
nostres noms respectivament

- Aurora! Helena! Eufèmia!

Nosaltres, desbordades en els nostres jocs, solíem  
fer el sord. Dona Maria repetia

- Aurora! Helena! Eufèmia! la sopa.

Li deixarem repetir qui sap les vegades

- Niñas obedeced!

Sí, sí, obedeu aius! Jo em descarava:

- Huñ quema!!

Les altres dues no deien res però aprovaven la  
meua protesta. Finalment Dona Maria s'  
empipava.

- Se lo diré a la abuela.

La abuela mare de Déu, ens feia més por  
que ~~els jueus, els ciutells, els insurrectes /~~  
<sup>el diable</sup>



L'aria lieta tenia el seu geni, bre  
~~un afecteiu molt usat gracies a la praxia~~  
 autovivria: carregada de principis socials;  
 de Cuba i si l'abuela s'hi ficava hi haurien  
 famulats que sostenia amb una obsequiositat digna de  
 p'edat mitja) mastegats. Finalment ens atansarem amb

de mala gana a l'olla amb <sup>condria caliu i de</sup> farum del <sup>de</sup> ~~llor~~  
 ya fumada, Dona Maria fers <sup>(la sopa</sup> la donava culla-  
 nada darrera cullerada per ordre rigorós. Les  
 tres compartiem el fàstiq però només jo prota-  
 tava

- Sabe a burro! Dona Maria la Tullera:
- No és verddad ~~come y calla!~~ deu Dona Maria
- Sabe a ceniza.
- ~~A ceniza;~~ A ceniza? come y calla!
- unes cullerades més
- No puedo más - feia ya.
- Ya se está terminando.
- Me da asco. Y apretava a cóner.

Pero la cerimònia de la sopa no s'havia acabat. Després de la nostra veïa la sopa dels pobres. Cada dia es repetia el cerimonial

Avr: baven <sup>pidolaires d'oli</sup> pobres l'una darrera l'altre.

Eren tipus ~~malgirbats~~ <sup>scrinb</sup> amb gaitó, barret de feltre i capa. <sup>pero plens de dignitat i fins de majestat.</sup> S'ajuro d'on sortien, qui els enviava

i com eren invitats a aquella sopa vespertina. Un dels gossos de l'air odiava els homes amb capa, aixi que en veia un es posava furios, lladrava, l'abrodava, el havien d'anar a estacar al jardi. El barret tou i el gaitó encara els els perdura però la capa no. Aquests ~~messidors~~ <sup>pidolaires</sup> semblaven grans senyors. Avr: baven, es llevaven el barret, copesaven que l'olia o Dona Maria els servis un bon plat de sopa. Tenien en un banc d'obra que hi havia a l'entrada on no els

fura ni el vent ni la pluja. No parlaven entre  
 ells. A voltes acceptaven un segur plat de sopa.  
 Daven les gràcies i se n'anaven. Estic  
 segura que aquests homes tenien història, una  
 història que jo voldria conèixer ara però que  
 a l'edat de ~~les o set~~ <sup>quatre o cinc</sup> anys no despertaven en mi  
 més que un simple sentiment de <sup>repulsió</sup> ~~molestia~~  
 Jo feia com el gos, aquets o pitjor que el gos  
 perquè amb capa o sense capa no m'agrada  
 res. Les sentiments de d'hermana fraternitat  
 ni de fraternitat cristiana no es despertava  
 en el meu cor - en honor a la veritat he  
 de confessar - ho - a la vista d'aquesta colla  
 caterva d'homes barbuts, cabelluts i malgirbats  
 més aviat hi havia repulsió i fastig.  
 Altrenent eren els balls que raríssimament

i no sé per quin motiu es <sup>celebraven</sup> celebraven al gr  
 a la sala gran de casa els avis. En aquesta  
 gran sala - que per cert era la mateixa  
 en que vint o vint-i-una anys abans, ~~estava~~  
 Paula ~~Conte~~ Conte i el <sup>seu fill Prudenci</sup> meu pare - llavors  
 bon xic - esperaven l'arribada de l'avi prop  
 Bettrana <sup>qui'ora</sup> per aquells temps, propietari de  
 la casa de la Rodna de Santa Eufèmia.  
 Però tornem als balls. La meua tia Eufèmia  
 padrina de la meua germana de llet  
 del mateix nom, era ~~una~~ molt jove i  
 molt bonica. Aquestes festes nocturnes a  
 casa del militar ja retirat no debien plaurer  
 gens a l'austeritat avia Sixta i debien celebra-se  
 segurament a instigacions del meu oncle Al-  
 bert llavors ja oficial de l'exèrcit - l'orga

que s'hi convidava a alguna família  
 la filla de la qual devia ploure el meu  
 oncle Albert, un ricat bordeguès format,  
 simple i sentimental - Fos com fos i pel que  
 fos una o dues, potser tres o quatre d'  
 aquestes festes varen celebrar-se a casa dels  
 Salazar i jo recordo el que per a un represen-  
 taven. En aquella època jo dormia amb la  
 mare tia Eufèmia i quan ella em despellava  
 i em ficava al llit jo ja tenia flaiyat el que  
 es preparava. Naturalment no volia deixar-  
 me perdre l'espectacle. Fui veure que dormia  
 bo i vigilant tots els moviments de la tia.  
 Ella i la meua mare - l'àvia devia fer el  
 bot, com si ho veies - es posaven d'acord  
 per ~~aguardar~~ <sup>tots els detalls.</sup> La mare  
 i Eufèmia lluny dels  
 seva germana

meus ulls curiosos. Però jo sabia esperar, i quan  
 la sala ja estava plena d'invitats i el piano  
 el violí deixaven sonar els ritmes deliciosos  
 de vals <sup>de</sup> i ja ningú no es recordava de <sup>durmiu</sup> ~~un~~ ~~es~~ ~~cient~~ ~~que~~  
~~la~~ ~~magistera~~ ~~ja~~ ~~saltava~~ ~~del~~ ~~llit~~;  
~~i de la polica~~  
 com un àngel. L'àngel impel·lit de ~~si~~ ~~mon~~ ~~se~~ ~~saltava~~  
 anava a col·locar - ~~de~~ ~~darrera~~ ~~la~~ ~~porta~~ ~~de~~ ~~la~~  
 sala. D'allí ja només em calia un bot per  
 anar-me a arraulir entre una conegle i  
 una gran butaca poltrona <sup>on</sup> <sup>ningú</sup> <sup>no</sup> <sup>seia</sup> <sup>ningú</sup> <sup>per</sup>  
~~que~~ ~~estava~~ ~~massa~~ ~~lluny~~ ~~del~~ ~~centre~~ ~~i~~ ~~de~~ ~~seients~~ ~~on~~ ~~sobrava~~  
~~ulls~~ ~~ni~~ ~~prova~~ ~~oïda~~ ~~ni~~ ~~prova~~ ~~nas~~ ~~per~~ ~~a~~ ~~exp~~-  
 sar les miravelles de l'espectacle. En primer  
 lloc la meua tia <sup>era</sup> ~~autèntica~~ l'astre resplendent del  
 ball, vestida i pentinada per la seva germana  
 gran la meua mare que no assistia mai  
 a aquestes festes <sup>per</sup> <sup>que</sup> <sup>era</sup> <sup>la</sup> <sup>inspiradora</sup> <sup>autèntica</sup> <sup>cap</sup>  
 i l'autèntica <sup>gestora</sup> <sup>per</sup> <sup>amor</sup> <sup>a</sup> <sup>la</sup> <sup>seua</sup> <sup>germana</sup>  
 cap de ~~la~~ ~~del~~ ~~miracle~~ ~~d'~~ ~~aquell~~ ~~vestit~~  
 a qui considerava una mena de víctima de la tirania  
 d'aquell petit net, d'aquells guarniments que  
 paternal. El meu avi no la deixava anar mai sola  
 pel carrer, la feia seguir per una minyona a unes passes

51  
jeun de la meva tieta una de les preve-  
nelles del món. Recordo un vestit de seta  
verd groller tan ample, tan llarg; tan  
cruixent amb unes rantes <sup>color crema</sup> al volt de l'es-  
cot i de la mànega que ja no he oblidat  
a pesar del xeixanta anys <sup>i pico d'</sup> ~~si fa una fa~~  
que apareu aquest episodi de les presents  
pàgines. El vestit era un prodigi i la  
tieta una beutat. Jo suposava que tots els  
homes que ballaven amb ella duent-la  
respectuosament per la cintura ben se-  
parada de l'altre pit <sup>de l'altre o de</sup> n'haurien forçota-  
re la delícia de respectar després a corp de Salva  
ment d'altres enormitats. Alguns d'aquells  
joves eren oficials de l'exercit i lluir un  
flamant i llampanat uniforme. Natu-  
ralment del meu amagatell estant  
a distància.

en aquella hora remota de la meua vida jo  
 no em sentia ni gens ni mica anti-mili-  
 tarista. Ans al contrari, els joves que més  
 m'atreïen eren els <sup>militars</sup> oficials. Hauria volgut  
 ésser prou gran per assistir a aquella festa  
 i dansar amb aquells oficials tan envellts  
 elegants i complimenters que s'anien fer reve-  
 rències davant la meua preciosa tieta.

Aquesta devia estar tan entusiasmada com jo  
 amb els oficials - encara que es veia quedant  
 per vestir sants - perquè mai no ve des-  
 cobrir que entre la corbata i la poltrona s'  
 hi amagava una criatura en camisa tan  
 aronçada i quieta com un ratolí. No, mai  
 no va descobrir - no segurament la meua tieta  
 estava embriagada de llum de candelabre - aquells



~~lleuion a profusio' - de perfums de colònia i de  
poma de dels bigots dels oficials, del ritme de  
les dances, dels melòdics grinyols del violí~~

54 La trágica mort del gos Lleó

Un d'aquests gossos es deia Lleó. Era una bèstia  
 magnífica un Sant Bernat que feia por a tothom  
 i que sentia envers el meu avi cel un amor i una  
 fidelitat com solament únicament certes bèsties en són  
 capaces. Lleó acompanyava sempre l'avi i la tieta  
 en les passejades quotidianes carretera enllà, carre-  
 tera ençà. A l'estiu, com ja he dit, aquestes passe-  
 jades es feien avent nocturnes, just a l'hora que  
 el gran expès de França s'aturava uns minuts  
 a l'estació de Girna i el guarda <sup>baneres</sup> ~~penitenciari~~ posava  
 la ~~banera~~ fins que el tren ania marxant, Lleó va  
 atravesar alegrement la via just <sup>en aquest</sup> ~~al moment~~ que  
 l'emplegat ~~posava la banera~~ i es va trobar  
 separat <sup>pels altíssims barrils</sup> dels seus amos. ~~Naturalment~~ començà  
 d'agitar-se, anar i venir, borbollar desesperada-  
 ment, donar signes d'impaciència i de desús.

58  
feració. mentre el tren ja passava, el  
guardia va treure la barrera del costat de Girone

i Leo es precipita a l'encontre dels seus  
konvenent seus deble, que podria passar  
anys. (entre vafó i vafó els veia i no po-  
trau suavets de rode del tren com un  
que reserbit el desig d'agoritar-se els. Va tras-  
llamp.

tar de passar com un llamp <sup>els vagons</sup> entre les rodes  
del tren i les rodes li s'aven passar per sobre.

La ticle <sup>va</sup> (vis classa i (plura) <sup>de l'acte</sup> davant aquella  
se tren a chelto - tem. explica)  
gran burlisella rota que uns ferroviaris va-

ren arrossegav fins la cuneta. L'avi, més  
rigid que mai <sup>no va dir res.</sup> callava però les llàgrimes

també li relliscaven <sup>sota les ulleres blaves</sup> cara avall. Jo no plo-  
rava. Encara no tenia que a esti mar les bo-

lies i menys a considerar-les i amudar-les en llun-  
justa i elua. Els meus sentiments en aquell

moment ven d'estupor. Parquí Leo <sup>havia</sup> no tenia  
pouença d'esperar que el tren alabí de

passar? Perquè no havia estat prou ràpid  
 per a esquivar-se entre dos vagons essent,  
 com era la velocitat del tren encara reduïda?  
 Per què en comptes d'esser mort i per això ma-  
 teix impossibilitat de seguir <sup>protegint</sup> ~~acompanyant~~ <sup>l'ancià</sup> ~~l'ant~~  
 els i la jove i l'home <sup>l'acompanyava</sup> ~~va la jove~~  
 ticta i defensar-los d'un possible malvat que  
 els volgués atacar en aquella hora nocturna i  
 solitària entre la Rodona i la via del tren, no  
 havia succeït simplement ferit? Jo trobava la  
 traïció del gos estúpida, injusta, inexplicable però  
 no ~~ni~~ sanglotava com la tia ni berrava llàgrimes  
 silencioses com l'avi. Sempre m'ha costat força de  
 plorar i no per falta de sentiments insensibili-  
 tat sino per una mena d'estúpida orgull que  
 m'ha obligat tota la vida a reinar per a mi sola

les onres sorpreses, els nous desenganys, les injustícies <sup>de les</sup> que m'han fet víctima alguns individus.

~~Les <sup>coses de</sup> fou recollit i soterrat segundament. Poble un temps i la seva memòria era envlada, i venerada. He cap d'uns mesos un altre gos i gualdment gegantia i fesse, vingué a substituir-lo. Ningú ~~semblava~~ jo veu He cap d'uns mesos <sup>ga</sup> ningú <sup>no</sup> semblava ~~fa~~ recordar aquell gos que va morir tràgicament en un acció de fidelitat als seus anys. Segurament però, ningú de la família no l'havia oblidat i jo ho manifesto avui <sup>quan tots els meus familiars són morts</sup> ~~amb admiració i agraiement~~.~~

temps ha. En la meua emocionada memòria el record del fidel lleó es barreja a la d'aquell magnífic ari al d'aquella obsequiosa joveleta

la marta admirable tute Eufonia model de  
 filles, de germanes, de mares perquè encara que ella  
 no m'ha guai post materialment al món sentia  
 per a tots nosaltres els fills de Neus Solagar: de  
 Prudenci Bertrana, un amor tan immens, tan  
 desinteressat tan absolut com el de la més per-  
 feta de les mares. I a mi em fa l'efecte que  
 n'ha tingut dues de mares, tan bona l'una com  
 l'altra i que fins el moment de <sup>perdre-la</sup>, l'una davant o l'altra  
 no <sup>havia</sup> ~~ha~~ <sup>concebia</sup> ~~començat~~ la <sup>la</sup> ~~meua~~ <sup>gran</sup> i <sup>debolada</sup> ~~o~~ <sup>penesa</sup>  
 la <sup>mera</sup> ~~mera~~ <sup>immensa</sup> ~~soledat~~  
~~en aquest món (on sense l'ajuda dels meus~~  
~~amics era sentiria abandonada i sola.)~~

lives m vaig veure I

~~Vaig néixer al Barri del Mercadal de  
Girona i ~~suposo~~ que els primers episodis  
d'aquesta memòria ~~deben~~ transcorren en  
va passar la lluna de mel em va ~~esperar~~ <sup>on</sup> la  
la parella Bertrana - Salazar ~~em va~~ <sup>em</sup>  
el piset m ~~vaig~~ <sup>vaig</sup> ~~veure~~. ~~Després~~ <sup>Després</sup> ~~passa a~~  
meu mare d'uns Salazar em va ~~posar~~ <sup>passa a</sup>  
veure a La Rodona de Santa Eulòria i més~~

~~tard a (la Pupjada de Sant Martí, Finalment  
abans del trajecte a Barcelona, al caner meu  
mes tard Progress i ara Piuino de Riuere. Però  
ja el que jo recordo més de la meua infància  
va estretament lligat amb la casa dels meus  
avis Salazar a La Rodona. Potser en la meua  
memòria es confonen estes èpoques. Fine  
pocs records de la pupjada de Sant Martí, a  
va morir l'avi Bertrana. Suposo que fins  
i tot en les èpoques que no vivim a  
La Rodona de Santa Eulòria em hi debrem~~

passar la majoria del temps. Els meus avis  
 materns eren afectuosos, hospitalaris: com que  
 a casa dels Bertrana les coses anaven a  
 mal boires la meua mare i tota la  
 miada de petits Bertrana anava a aixoplugar  
 al <sup>mostrador</sup> casa dels Salazar. No es estrany  
 doncs que la majoria dels meus records  
 se situin de La Rodna <sup>de Santa Eugènia</sup>. El temps que m'altre  
 als Bertrana hi varem viure ho ferem en un  
 dels <sup>apartaments</sup> ~~pisos~~ per llogar que tenia l'avi Pero i jo  
 em passava la vida a cura dels <sup>Salazar</sup> ~~avis~~ del jardí dels  
 quals, gran, romàntic, frondós, per indrets  
 solistes com una selva verge, jo m'entona  
 enamorada. És en aquell per a mi meravellós  
 jardí on vaig començar de somniar en  
 ocasions llunyanes i imprecises. Per que



<sup>encara</sup> jo no coneixia la geografia <sup>ni pels llibres de text ni pels mapes</sup> del ~~monde~~ <sup>monde</sup> ni  
 les raes que la poblaven <sup>no sospitava</sup> ni <sup>tal com ella</sup> ~~per~~ <sup>per</sup>  
 més tard hi tindria. Durant els anys  
 tendres anys va ésser la Rodona de Santa  
 Eugènia i especialment el jardí dels anys, el  
 teatre dels meus grans descobriments hu-  
 mans i naturals, sobretot el lloc on s'ali-  
 mentaven els meus somnis. Res de parti-  
 cular que la més nombrosa part dels episodis  
 infantils hi siguin evocats hi troven un esse-  
 nori adequat.

~~El drama romàntic seguit de les Raques Magres~~  
 En l'apartament de la Poyada de Sant Martí  
 hi visquem les primeres tragèdies de la nostra vida  
 d'infants. La senyora Bertrana polleteria amb un  
 maroní infidel i trapella. Exerçava una  
 fortuna en ponedros, ametes i niteris. El

62 La fugida pare estava de mal humor; la joventut  
mare en patia. Nosaltres les menudes dem mare  
xiques per a comprendre el que passava. Tot amb  
tot sentíem pesar damunt nostre aquella at-  
mosfera irrespirable. D'altra Paula la mare  
del pare ja era morta. Nosaltres amb poca  
feines l'havíem coneguda. En canvi l'avi  
Bertrana ens feia més por que joig. Sempre ana-  
va com un esperitat, i ens feia anar  
tot en doina. Flotava entre tot i tothom  
i tornava a desaparèixer amb gran alleu-  
ment de grans i <sup>petits</sup>. Però un dia el varem  
dur ferit a casa. Li havia agafat la per: dues  
en un hospital pels pelants de les: ens el durí  
en a casa en un estat lamentable. Feia mig  
cos paràlitzat, la veu pastosa, la paraula difusa

La boca torta, els ulls idiotitzats i fixes.  
 Va viure <sup>encara</sup> mesos i mesos clavat en un lloc  
 La mare en tenia cura. Ell la insultava i fins li tirava objectes pel cap.

Nosaltres vivíem aterroritzats. Ploràvem  
 arropades a les faldilles de la mare. No  
 volíem entrar a la cambra de l'avi.

Pero la mare ens hi obligava. "Diguen  
 bon dia a l'avi. Preguntem a l'avi com se  
 troba". Obíem amb recança i fugíem de  
 fora l'avi amb rapidesa. ~~Es~~ El pare  
 estava a casa el temps just de menjar.  
 Amb poca feines ens amosxava i ja tor-  
 nava a sortir. Era per a ells els temps de  
 dubte, de lluites, morals i professions,  
 d'incertitud i de penúria. La mare

era un ésser copiosil: treballador, festiu,  
alegra de mere. Ens contava rondalles, ens ensen-  
gava cançons, ens feia vestidets, ens pentejava  
i ens guarnia. No podia sortir amb nosaltres  
per que a l'avi Bertrana no se'l podia  
dejar sol per la teta sempre d'  
companyia <sup>sempre d'</sup> ~~per~~ un  
ningúme, ens venia a cures, ens deia a la  
casa dels Salazar o la Rodona de Santa Eugènia  
i allí, <sup>on</sup> malgrat l'avi ceu, l'avia severa i  
intransigent i le vigilant i pot somrient dona  
Maria, hi erem molt més felices que a  
casa.

Quan l'avi Bertrana va morir va comen-  
çar l'època més desastrosa pel poble matris-  
moni Bertrana Salazar. També para fens  
l'avi Bertrana enterrat Jareu surgir

creditors de totes bandes. El fet que Josep  
 Bertrana sostenia amb el marover, havia  
 estat faldet contra <sup>seu</sup> el Grup Bertrana i aquest en  
 condemnat a pagar les despeses. Era una  
 injustícia flagrant per què el marover era  
 visiblement un estafador i un elador però  
 la justícia (amb majúscula i cursiva or-cy  
 plan era així i el ~~pare~~ <sup>l'implic</sup> somniador que  
 era Pau Berni Bertrana vicepres de la real  
 a ningú (com no ho ha un fud; a  
 pendri a un elador o a un àner selvàtic)  
 havia de pagar els plats trencats. No  
 sabia d'on treure els diners ni que  
 respondre als que els hi exigien. Era un  
 home pífic, enamorat de la natura  
 llera dels seus jels de la seva dolça

muller però del tot incapacitat per a plan-  
tar casa a la vida, en general i, en particular a  
a l'altre que de la tirana a sobre.

~~Nosaltres els infants no sabem res de tot això  
però a casa es mategava el drama: jo no puc  
dir que la infància fos l'època més feliç de  
la vida perquè em d'una compta que a  
casa s'estaven vivint hores difícils que el  
meu pare no parlava mai a taula, que  
s'esquibllava de la nostra vora així que  
havia acabat de menjar, que la meua mare  
tenia la mirada trista i els ulls vermells  
d'haver plorat d'amargor, d'aparlar de  
deutes, d'impossibilitat de pagar-los, veia  
que la meua pobre mare ho estalnavia  
tot, que a casa es menjaven pocs re-  
quisits però no dir cap~~

67  
Fou llavors quan el pare decidí vendre la  
 propietat de l'Esparda. Jo en aquell mo-  
 ment no era encara capaç de capir l'enui-  
 me transcendent que pel meu somniador  
 de pare tenia aquest esdeveniment, acte  
 ✱ Per a mi personalment també en-  
 tenia de transcendència però <sup>tampoc</sup> no ho vaig  
 comprendre fins molt més tard, quan  
 em vaig sentir tan despullada i  
 pobre en companyia dels meus ge-  
 mans encara més insensibles que jo  
 al drama perquè eren més joves i  
 probablement menys intel·ligents  
 Quan va veure a Cèlia, la més petita  
 dels quatre fills ja no u'adonava so-  
 la pupila de Sant Martí. Del drama

68 -  
intensíssim del meu pare, de la pèrdua  
de tota la hisenda dels Bertrana i, sobre tot  
de la pèrdua del mas Sogriú i de l'  
altre mas més xic, constituïen pel meu  
pobre pare no solament <sup>una</sup> pèrdua de  
abs. seus cat. ~~si~~ <sup>si</sup> material ~~si~~ i pel  
damunt de tot la pèrdua del paradís dels  
seus somnis. Aquells roses, aquells  
serrets, aquells obagues on ell havia  
passat les hores més profundament ben,  
aurades de la seva vida, les úniques,  
probablement benaurades de tota la seva  
vida. ✱ D'aquest fet no em veig tenir  
una consciència clara i precisa fins que  
vaig llegir L'Àrcen. El meu pare no  
era un ésser expansiu. Patria i família  
Nosaltres, la esposa i els fills no



<sup>69</sup>  
expansió d'aquest espirament més  
que el seu front ombrí, el seu mirar  
trist el seu front un amarç. . .

~~D'aquesta època dolerosa pel meu pare  
varem patir-ne de rebre la mare i nosaltres  
un cop venuda la propietat de l'Esparra  
i tots els deutes de l'avi pagats al meu pare  
es va adonar que no teníem prou per viure  
Ell sempre s'havia refiat del que donada  
la propietat: sens dubte no s'havia ima-  
ginat que un dia caldria guanyar el pa  
dels seus fills perquè ni el seu pare, ni  
el seu avi ni probablement cap revesari  
no ho havien fet. Les propietats rurals  
de les que a Pudentí Bertrana no n'hi  
restava cap havien donat prou fins llavors  
per a viure. Tot d'una els hereus Bertrana~~

es trobava sense cap mad mitjà fixe de vida. Homes disposava dels seus pinzells i ja tenia tres fills i encara no havia de venir un altre.

Naturalment, dels malsdecs del meu pare i de la meua mare jo no en comprenia l'abast. Notava sí que a casa hi regnava un humor i gens de folgança però això no era prou per a frenar el meu impuls de viure, una ànsia devoradora de viure i una fe indestructible en la vida. Jo, com totes les criatures humanes i potser amb més intensitat encara que moltes criatures humanes volia ser feliç, m'entestava a ser-ho i per aconseguir-ho m'arropava a qualsevol cosa que pogués oferir unes engrunes d'aquesta

Felicitat. Jo crec que segurament Heu ha des-  
 tinat a cada un de nosaltres una part més  
 o menys gran d'aquesta possible felicitat uni-  
 versal. Jo malgrat tot ~~tot~~ abastava, no  
 sense esforços ~~tot~~ la part que em pertoc-  
 ava. Així i principalment durant l'època  
 de La Rodona de Santa Eugènia jo crecava  
 i trobava espais ben capaços de fer-me creure  
 feliç al menys duran una estoneta més o menys  
 llarga. Al jardí dels meus avis materns  
 capitanejant l'escamot de noietes més o menys  
 entranyaliades i a la Plaça on el jove or-  
 ganitzava festes nocturnes quan la plaça  
 d'arbre en arbre amb garrellots de papers de  
 colors i fanollets a la beneïana. Jo ara onera  
 molta petita per a copsar tot l'enús

d'aquelles ballades nocturnes al so d'un  
manubr: però m'hi enqrescava qui sap lo.  
Ballava sola o amb una altra nena, tenia  
una bogeria pel ball: qualsevol peça que  
tocava la lletà el piano era rítmicament cora-  
grafiada per mi: i en aquells moments, sense  
fer de nena pos dir: perquè ningú no s'ado-  
nava de qui qui m'encorregava ni m'aplau-  
die jo era feliç, intensament profundament  
perfectament feliç: d'una felicitat puríssima  
la de lliurar el meu cos a la música la  
d'is de venir jo mateixa ritme i melodia  
de les meves disposicions per la música el  
meu pare que també la sentia profundament  
va servir-se'n per a desviar la meua passió  
a la literatura quan jo ja ja pel danunt  
de tot volia escriure i no havia de fer

73  
d'armagat.

## 24 La fugida

Aquesta mateixa passió de viure va empenyer-me a encetar la primera gran aventura de la meua vida. Llavors jo devia tenir uns vuit anys; ja llegia novel·les d'amaçat al soterrani dels meus avis mentre els grans feien la migdiada. El desig de fugir no venia de cap contrarietat familiar ni de cap adversió a les persones que em voltaven. No, tots eren bons i amables amb mi però jo devia trobar la vida fada, insulsa i monòtona i vaig decidir escapar-me. Potser havia llegit qualcun de nous o homes que s'escapaven dels Noies o d'altres grups, és clar però això es va convertir en un desig meu. Tensio que una bona part d'aquest desig meu de veure món venia d'aquell episodi de França que s'aturava uns minuts a ~~passava~~ per l'estació de Sionna i que jo veia cada vespre d'estirar a l'avanç a passejar amb l'avi ce, la Lida i el gos

75  
/6 potser la inconfessable o <sup>qui sap si</sup> potser inconsciència  
omnis de viure que palpitava en mi, que ha  
palpitat sempre en mi a pesar i en lleixiva  
continua amb tota mena de contrastos  
i <sup>socials, professionals i sentimentals</sup> drammes familiars. Segueixament el motiu  
seu i impulsiu de la meua fugida era  
aquella curiositat insobollable aquell afany  
màxim de posar-me en contacte directe amb  
els éssers i les coses d'aquest món. viure amb  
intensitat, simplement - viure amb intensitat a què anys?  
Tot com <sup>no ho puc dir del cert. Potria ser que sí.</sup> foi pel que foi, vaig fugir de casa  
No havia preparat cap farcell ni vistella amb  
menjar i alguna peça de vestir com general-  
ment fan solen fer els que s'escopen de casa  
en cerca d'aventures - Solo recordar aquí que  
jo no era el primer membre de la família  
que havia fugit. El meu oncle Ramon estudi-  
ant de medicina a la Universitat de Bar-

76 L'oncle Ramon  
celona havia marxat a Amèrica en un vai-  
xell d'emigrants. L'oncle Ramon Salazar no  
tenia gaires més motius que jo per a cap  
abandonar la família. El pare militar retirat  
i <sup>petit músic i petit rentista</sup> confiava en la seva intel·ligència per a  
tenir un metge a la família. Però el pretès  
futur metge en lloc d'estudiar s'embargia: en  
 comptes de comprar llibres es comprava vertits i sa-  
bates - Era un noi presumit <sup>molt</sup> ~~guapo~~ i elegant que  
tenia gran èxit entre les dones - L'oncle Ramon - que  
jo no recordava haver vist mai l'aventura del  
qual era comentada sovint entre els íntims  
de la família tenia carta blanca per a treure  
diners d'un banc a Barcelona i no se treu  
ni un dura - El fet era molt comentat i celebrat entre  
els amics i els membres de la família - L'oncle



77 honoradament & avallense  
poirrier

Ramon tenia marxat a França i a Berdeus

se havia embarcat en un vaixell d'emigrants  
èixerit, distingit i elegant com era i jove - encara  
no havia fet vint anys - va cridar l'atenció del  
capità. Ramon Salazar parlava el francès i en  
ésser interrogat pel <sup>aguent</sup> ~~comandant~~ del vaixell li va  
explicar el seu cas. El <sup>capità</sup> ~~marin~~ (?) va interessar-se  
pel noi elegant i èixerit galbaire i ple de ~~polideses~~  
subtilitats de bon to. Com que no hi havia cap metge a  
bord el capità va decidir nomenar-lo a ell pel que  
durés la travessia. Sembla que el primer cas que  
es va presentar fou un part i el pobre noi que  
no sabia ni un borrall de cirurgia ni de medi-  
cina va sortir-se'n amb èxit per un voler de  
sen. Tot això i moltes coses més els avis  
ho sabien per lletra. L'oncle Ramon tenia

78 molta traja per a redactar:  
una col·lecció elegant i clara i ja des de Ben-  
deus abans d'embarcar-se havia escrit al seu  
pare demanant-li perdó i explicant-li els mo-  
tius sentimentals de la seva fugida i d'esperan-

ça d'obrir-se <sup>comi al·legon</sup> ~~passa~~ les fornièriques. Efectiva-  
ment ~~l'oncle Ramon es va obrir~~ <sup>no deixà mai d'escriure a la família. Això va fer</sup> ~~com~~  
que els Salazar amb famílies i amics sapicessin que  
més o menys dificultats. ② Quan va morir a

oitanta anys passats en propietari de la casa  
on vivia valorada en vuit milions de pessos  
- No nec que arribés a unig millo de pessets -

① Va fer d'interpret, de periodista, de funcionari  
gubernamental. S'havia fet xili i romanien  
fidel al celibat - gràcies a aquest petit detall  
jo puc avui menjar i cirroplugar-me -

③ Però tornem a la meua fugida.

72  
No se perquè vaig triar un cap al tard en comptes de triar un matí. Però de terra, la lògica - però aneu a cercar caps mena de lògica en el meu forassenyat projecte - m'havia d' aconsellar a escapar-me al començ del dia, el que m'hauria permès fer més camí i allunyar-me més de casa. Aquest detall unit al de no dir res per menjar ni cap sabates <sup>ni</sup> mitges de recami em fa més aviat creure que la meua fugida obedia més aviat a un desig imperiós i sàbit que a qualsevol mena de càlcul. Reuna perfectament, com si encara ho visqués, l'exaltació que m'animesava, el desig palpitant de veure més enllà del reduït camp d'acció de les motus penjades. Amb la mare m'arranarem fora al camp. La pobre dona

no disposava de gaire temps enfeinada com estava amb la feina de casa. ~~El~~ Le lieta no tenia permís de e' air per a sortir sense una ninyona. Dona maria no tenia cap afició al camp ni cap dolit de caminar. Les ninyones tenien altra feina, la única que a voltes ens emmenava camps enllà entre conreus i margenedes era el pare. Però el pare no sortia mai sense l'escopeta, i un instrument incrustat de mirallets que arrossega plantava en un terreny qualsevol i feia nodar de lluny estirant i arrencant un cordell. Els mirallets atreuen els ocells i ell els apunta amb el canó de l'escopeta i els descane-gava el tret, ~~El~~ Ens feia estar ben quietts a la seva orra i ~~el~~ l'explosió del tret i

81  
la farum de la pilorra combinats amb  
la obligatorie quietud i silenci que els  
pare ens imposava a mi no on jo barriem  
gens. Ans el contrari em molestava i  
m'aborria. Però el pare sempre caminava  
més que qualsevol altre de la família i pel  
camí ens deia els noms de les muntanyes  
mirant allò es El Far, allò es Rocavorte,  
allò es la muntanya d' Arcisfont  
Arrier. A vettes  
ens feia alçar el riu del riu <sup>o al bell mig</sup> i ens aturava  
dels mols llaurats i glacets de l'hivern, ens ensenyava  
Galaxie unes muntanyes molt més llunyanes  
blaves o blanques. Allò <sup>son els Pirineus, allò</sup> es el Canigó, Allò es  
el Montseny. A mi m'agradava força anar  
amb el pare plena indies però i escoltar  
les seves explicacions i ~~només~~ amb noms d'  
dells i de penedents i carrens de animals - però

82  
~~com~~ aquell afany de caçar <sup>tudons o slots</sup> ~~ocells~~ en desquadave  
i també aquell aturar-se i cotivar i amollar  
el cordó fent mirdejar aquella mare d'organ-  
gija que ataca els pobres ocells que sense  
pietat ell mata. Que hi hauria més enllà  
d'aquell camp d'acció del pare i d'aquelles  
maties on sovint ens aturarem a berenar?  
Si jo me n'anava sola sense cap per-  
sone gran que em vigili o em manés,  
desobriria un món ignot atractiu bellidor  
i qui sap? Caminant caminant - jo no  
em cansava mai de caminar <sup>merito</sup> la meua  
germaneta sovint veia: "Pau està can-  
sada" - arribaria al peu de qualsevol  
d'aquelles muntanyes que tenen noms  
tan atractius, m'hi enfilaria - tant

me fici l'una com e l'altra, el cas era  
 veure molt, veure més enllà sempre més  
 enllà perquè el món havia d'ésser una  
 peça meravella: hi volia fugir, ne d'  
 aquesta meravella.

Ningú no em va veure així de casar els  
 avis ni emprendre el primer camí del  
 camp a través de casa a ponent - No se'  
 per què havia triat aquella direcció en comptes  
 d'una altra. Els primers cent metres  
 no oferien res de particular. Els coneixia  
 d'home per aquells corriols que corrien  
 el guell i des retornant amb els caníbries  
 dels sembrats entre coses. Vats, usen  
 dos cibatils, - a un d'ells veia o  
 greguesque en els camps m'era vidi'prent

84  
Tot allò ja ho coneixia. Anava de pressa  
una passa darrera e' altra, saltiro' darrera  
saltiro'. Les sargantanes <sup>les clectes</sup> i les formigues que  
trobava pel camí eren animals familiars  
així com els ocells que volaven bo i xi'dent  
damunt sobre meu  
~~probablement amb petites i oronates.~~

Jo er. felic de pensar que cap <sup>de</sup> canó d'oso-  
pete no els menaçava i que amb bon cli-  
ma i bon feliç com jo. El cor m'anava  
un xi'e massa de pressa per que tenia  
una mena d'àngia d'arribar a llocs  
diferents i descobrir les meravelles que  
o hi trobaven. Felic que havia de fer el  
sacrifici dels primers qui li metes que  
no m'oferien res de nou per a  
atempat aquell <sup>in</sup> desconegut país ~~era~~



~~heic d'encisar-me, a la recerca del qual  
 jo anava. Quisep si aquest episodi de la  
 meua vida tan insignificant en aparença  
 - una viatjada de noicte aপরতে un  
 pu aixelabrada - no era el primer simp-  
 tome del que seria la meua vida: un anar  
 indefens devers no s'guins ideals pera fra-  
 cessar fatalment a la primera jornada i,  
 no escamentar mai, i seguir seguir sempre  
 aquel estel obscur del destí de fracàs en fra-  
 ca's d'ensopagada en ensopagada esperant sem-  
 pre trobar quelcom que s'arriega <sup>fatalment</sup> ~~arriega~~  
 mai enlla i encara mes enlla i que roman  
 sempre l'obscur i misterios mes enlla on  
 la felicitat es troba. Perquè jo aquella  
 tarde de fugida jo anava devers la p-~~

86  
Llocals que creia s'amagava plana endins  
o darrere les muntanyes dels nous somers  
i harmoniosos que el meu pare m'ensen-  
gava. Però se arribar el vespre i una gran  
pau malenconiosa se va cenyorajar en els  
campos. Ocells, llagotis, sargantanes i formi-  
gues ja dormien, el cel havia quedat empallit  
dint. Lluny molt lluny es sentia el xiulet  
del tótil i en algun lloc el rancor d'unes  
gramítes. El meu voler de conquistar món es va  
apagar com la flama d'una espelma. Vaig sentir  
una lleu esgarifança a la pell i un desà-  
nim sobtat, un desig d'ésser prop la mare  
i de menjar aquella sopa pudent que  
dona maria ens donava cullarada darrera culla.  
Nada per torn rigorós: Horror. Helena. Enfi m!

Em va semblar que l'inici que podia fer era  
 deixar una casa de camps la més propera  
 i demanar aixoplug per la nit. Em sem-  
 bleve haver llegit en algun lloc que tots els  
 fugitius ho feien. Els bons campesells em dona-  
 ren també un plat de sopes - però sap a  
 més abellidors que els de l'avea fista i un llit  
 per a passar-hi la nit. d'entremig forma-  
 ria a caminar fins que trobessi una  
 altra casa i així de mas en mas atoli-  
 ria el país dels masos solitaris - és a dir; el mar.  
 que no podia preisar ni imaginar on algun  
 es devia escapar de la neua solitud i  
 m'edificava - així també m'havia haver  
 llegit - l'entone que unij aigara a trobar  
 la casa de camps, la nit l'havia aprofita

48/  
de par a ~~instal·lar~~ <sup>instal·lar</sup> ~~se en la plana girònic, na~~  
~~amb~~ les soves tenebres, <sup>mentre</sup> ~~entende~~ s'incursion  
l'immens <sup>espai cel·lic</sup> ~~cel~~, els llançons més o menys  
brillants dels estels.

Es bons camperols varen quedar espel-  
mats a la meua arribada. No comprenien  
com una menuda de vint anys arribava  
sola pel mín a aquella hora. Tal i com jo es-  
perava em varen donar menjar. De dormir no  
va parlar - el'n. Els camperols feien formula-  
ren qui sap les preguntes i jo havia d'anar inven-  
tant respostes. Els vaig dir com me deia, un visca  
qui era el meu avi Salazar. Quan es va tractar  
d'explicar on anava, perquè hi anava i  
com havia arribat allí a aquella hora se va  
resultar més difícil de contestar. Vaig in-

89  
venten una mentida - inspirada proba-  
blement de les meves lectures - Maria corria  
vaig dir, en companyia del meu pare i de  
la meua germana i tot jugant jugant  
m'hevia alteranat i extraviat. No se-  
si si ho varen creure però els esdeveniments  
no els ens varen permetre d'abordar la  
qüestió si m'hi quedaria a dormir o si el  
pare m'acompanyaria a casa. Tot d'una es  
varen obrir uns grans trus a la porta que els  
amics de la casa hi havien tancat i una veu per  
a mi coneguda - la del fill gran de Donk Maria  
va oïdir: Obriu bona gent. No taven pas  
vost una nete? Així que van obrir i que  
em va veure m'agafà per una mà, em  
va estirar cap enfra oïdant "ye veuràs

els seus pares" En va fer cònes tot el jardi i sempre m'anova sermonejant. Era molt més gran que jo em borbegava alt i ferm amb un caràcter noble i generós però en aquell moment estava furiós amb mi. Et crec quan es varen adonar de la meua desaparició ve haver-hi un girigoll de crits, de riures, de suposicions de lamentacions. Podia haver caigut al riu que passava al final del jardí dels meus avis, podia haver estat raptada per uns gitans podria... predic... Però les catàstrofes imaginables s'eren creu considerades i debatudes. Però la Cupernic m'havia vist sortir tranquil·lament per la porta del carrer. No havia dit res perquè no era de mena ni espia ni denunciadora. No però davant del drama

que esclatà justament a l'hora de la vespa  
 va parlar. Llavors el meu pare, el meu on-  
 de <sup>fill</sup> que ara ell per casualitat i'bleis, el  
 fill de Sr. Maria sortiren damera meu  
 cada un d'ells va emprendre una direc-  
 ció diferent i interrogant als treballadors  
 del camp i als habitants dels masos varen  
 anar orientant-se fins trobar-me

En arribar a casa se havien hi esenes dia-  
 màgiques, la mare m'atenyia en els seus  
 braços com si m'hi volgues conservar sempre  
 més, la meua germana l'elena plorava i ~~en~~  
<sup>per no ésser meua, el petit l'hericent també es va posar</sup>  
<sup>a plorar,</sup> li ania fixa en dedicava mirades  
 furioses i algun epítet. A punta p l'aveglia  
 ja. Jo li quedarien ganes de tornar-hi, hi  
 ane a veure collera amb el front seri i

32  
El cap alt com de costum, El pare em  
va ventar una plantafada que em va dei-  
xar <sup>una atrotada</sup> com taca, Jo no vaig dir res, No cercare  
de disculpar-me, No plorava ni somiguera  
ni em queixava ni tampoc no em parodia  
del que havia fet. Pensava que <sup>d'aventura</sup> em havia  
sortit malament, fue la propera vesada  
potser veiria.



93  
Les vaques magres

Aquella va ésser l'època de les vaques magres,  
Més bé podria dir la tongada pitjor de les  
llargues èpoques de <sup>aquesta època</sup> vaques magres perquè ~~de vaques magres~~ ja no  
s'acabaria mai més. Ni a casa dels meus pa-  
res ni més tard en la llarga estada a l'estranger  
com estudiant potria i  
ger sola i encara més tard en companyia  
d'un home arruïnat amb el qual vaig ma-  
ridar. ma en un part quirotic que va restar  
sense recompensa.

Quan el meu pobre pare ~~va~~ desposseït de  
la propietat de l'esparrà amb els seus extensos  
boscos d'alsines cureres que en altres èpoques han  
rien bastat per a mantenir les peroracions de Ber-  
tranet tot l'any, es va posar a fer de pintor  
i de professor de dibuix. la onera heroica ~~na~~  
començà tanke a fer miracles

Neus Salazar és una autèntica heroïna  
 de la llar. Una d'aquelles dones admirables  
 que en el silenci i el reculliment més digne  
 porten d'ençà d'una vida sencera de sacri-  
 fici. Era la gran de la família; ja havia fet  
 de mare dels seus germans: dos nois i una noia.  
 Tenia l'instint maternal molt més desenvolupat  
 que l'avia d'ella. A la seva referència la vertia,  
 la pentinava i la guarnia amb un amor im-  
 mens - la llet. Eufèmia li corresponia amb un  
 amor i suavitat immens superiorment molt  
 superior al que professava a la seva mare.  
 Ni el seu llarg prometge amb Prudenci Ber-  
 trana ni els <sup>trifulgues</sup> impropis de les bojeris de l'avi  
 Bertrana, ni la <sup>seua</sup> llarga malaltia del paràlisi, ni  
 la ruïna de la família, ni la cura dels quatre

fills que Déu li va dar, no repedaren ni aquest amor ni aquesta cura a la seva germana petita.

A casa tant en els dos apartaments diferents que vam habitar a ciutat com en l'època que vam viure a la Rodona de Santa Euzèmia Neus Salazar va passar per totes les vicissituds domèstiques que una pobre esposa i mare pot passar i mai no recorde que es queixés ni que fes cap retret al meu pare ni que abandonés normalment la seva germana. Els problemes més difícils d'economia domèstica, els va haver de resoldre ella sola amb l'ajuda més o menys directa dels Salazar - Era una família unidissiona amb principis i normes d'ètica familiar justes i admirables autènticament cristianes.

Neus Salazar - i perdoneu que insisteixi - era

tan admirable que jo que més bé - i ho veu  
 a perdonar - m'he reigit de la família com  
 a institució social tot respectant la baix  
 un punt de vista sentimental purament quan  
 amb la meua mare em pots mentalment  
 de gerolls perquè per a mi no hi cap sentit  
 que en valgui més la pena que o ho mereixi  
 més.

L'època de les vaques Al principi de maig, quan  
 a casa es respirava l'excitació per tots cantons  
 jo no en patia gens i els meus germans tam-  
 per gràcies als miracles de la nostra mare.  
 Sense dubte altres moments eren més sorprenents que  
 nosaltres quant als diners però no en el que  
 es refereix a l'amor. I aquest experiment és tan  
 afirmatiu tan positiu i indiscutible que jo

si fos filòsof o moralista, em comprometeria  
 a defensar i a explicar amb profusió d'arguments  
 i d'exemples. El diner no fa no pot fer la felicitat.  
 Però de la mateixa manera que la  
 pobresa absoluta tampoc pot fer-la. És tan difícil  
 el estar ric i feliç com estar pobre i feliç.  
 Però queda ben entès que la benaurança  
 o la melancòlia no estan subjectes a l'abun-  
 dància o a l'èpfor sinó en la manera com  
 l'individu afronta la fortuna o la pobresa.  
 A casa es va formar espontàniament una es-  
 cola d'ortòxia, me canvià el mestre indivi-  
 dible de la qual era la meua mare. El pare  
 a estones hi col·laborava, a altres, inconscient-  
 ment en destruïa els bons efectes. La mare  
 anava fent miracles d'una mica domèstica

98  
a base de monny, por abellidors, plats san-  
tos i ben cuinats però que no haurien posat  
aigua a la boca de cap gormand: llentils,  
cigrans, sopes de pa a base de ceba o all...

Nosaltres els menuttes no gastàvem me-  
ssa gana i ens hauriem cotinuat més  
algun d'aquells requisits dels quals havien  
sentit parlar en altres cases. Però ens succeïa  
davant el plat de sopes o de llegums sense  
protestar. La mare ens havia ensenyat a  
dissimular davant del pare fàcilment in-  
quiet i sofridor pàlid de mena. Quan ell  
preguntava amb l'entrecella arrugada:  
"No hi ha més que això?" la mare, dignament  
en vena baixa però ferma responia: "Res més  
que això."

El pare es reüllava el plat de les

<sup>92</sup>menudes. Veia descobrir que tenien el  
menjar sense encetar. Arrugava més e'  
entrecella i, a voltes els ulls se li amoveraven  
de llàgrimes. Nosaltres esguardàvem la mare  
ella ens animava amb un somriure  
Ens afanyàvem a omplir-nos la boca  
de sopa i de llegums encara que tot de  
sobte sovint ens traviem d'aixecar de taula  
i anar a portar a la cuneta.

El nostre pare ens estimava amb una  
tendresa infinita, dolorosa, a voltes exagera-  
da i, inconscientment egoista. Hauria volgut  
que nosaltres fèssim feliços per a poder-ho  
ser ell. Però alhora a l'hora de trobar un  
sistema per a que ho fèssim, el home pelava  
la manega el més simple del sentit  
pràctic, la manega l'ocupenta i l'autària

100  
de guanyas diverses - En paciència i lògicament aquest era el sistema més segur de provar-nos algun requisit. #Éll, personalment <sup>no necessitava</sup> ~~els~~ requisits ~~no li mancaven~~

Ere un home solvi i auster, capaç de menjar el plat més simple i de beure aigua si calia. Si patia i no es sabia estar de demostrar-ho era ~~per nosaltres~~. Si no era per gormanderia ni enlleporment, sinó per la sorpresa i l'angúnia de veure constatar que les seves menudes delicades i inapetents s'havien d'empassar aquelles menes poc abel·lidores.

Pero jo - i suposo que els meus germans igualment - no consideravem cap desgràcia aquests detalls. Cada un de nosaltres aspiràvem al seu petit bot de felicitat i la



401  
mare ens el procurava. El que el pare amb  
el seu exagerat amor envers nosaltres, no po-  
dia aconseguir. No va aconseguir-ho mai,  
la mare com una autèntica fada, ho acon-  
seguí.

Jo era força presumida en aquella època  
l'anyana. Suposo que la meua germana  
Helen també ho devia ser. Ella era molt més  
mace que jo, tenia uns ulls immensos de mi-  
rar suavitat i una pell com de porcellana.  
Anar ben vestides i ben pentinades ens feia  
una gran il·lusió. La mare, sempre feia  
miracles, ~~es~~ tenia cura de satisfer-la.  
No recordo haver sentit mai cap sentiment  
d'imprudència enfront de les altres nenes.  
La mare em vestia tant de fer vestits i  
pentes i pentinats i llacets que en sortir

al <sup>1102</sup> carrer, tant jo com la meua germana  
estavem convençudes de no desdir en res de  
les nenes més riques - gairebé totes ho debien  
ser - Aquest sentiment era el que importava  
l'èica per a la nostra felicitat i que assegurava  
nos que Helena i jo el compartíem. A ertes  
nes, com totes les nenes d'aquest món amb una  
mare molt mare i mig fada, els deu esdevéu el  
maleix. En les nenes més pobres que nosaltres  
en les menys ben vestides i alimentades probable-  
ment no hi pensàvem de la mateixa manera  
que tampoc no pensàvem ni engegàvem a les nos  
benestants

La meua mare per a procurar nos un pòde  
més de confort havia muntat un <sup>mena d'acadèmia</sup> taller de tall  
i de confecció  
Hi acudíem força noies del veïnat i fins de nos  
elles. Pagaven pòde però ajudaven amb llur

103  
oportunitat al benestar de la nostra llar.  
A més a més aquestes minyones portaven  
alegria a la casa amb la xerrameca, les rialles  
i l'entusiasme que posaven a Tollar, se vestien  
faldilles i bluses que la mare mare els ajin-  
dava a endegar

A La Rodona de Santa Eugènia no hi  
vivia cap senyor llevat dels meus avis Sa-  
lazar. Tots els homes eren menestrals o pagetes  
i també algun treballador especialment ferrovià-  
ria. Tota llei de mainada jugava al carrer.  
~~La mare~~ No hi havia de bruta i espallida  
fada. La mare mare ens obligava a no fer  
distincions entre la filla del carriero una noia  
mes gran que nosaltres, netes i polida com  
la seva mare la carriera. Dues nenes més  
filles d'uns hortolans també de La

Podona sempre ben pentinades; poli des ~~espes~~  
~~espes~~ <sup>espes</sup> Centaven, amb la filla de <sup>una filla d'un elcagatós de l'avi</sup> Dña. Maria, la mare  
 granmana Helena i jo la flor i nata infantil del  
 veínat ~~barri~~. El demés era la pobretalla del  
 barri. Tot de mainada espellifada, bruta,  
 malolent i fins pollosa s'ajuntava sovint amb no-  
 saltres. La mare em obligava a acceptar  
 les en les nostres rotllanes i fins a deixar-les  
 les nostres nines. Aquest darrer detall se veu-  
 tumar-nos a no treure les nines de casa  
 Jo tenia una porció per les nines nines,  
 les bategava, les vertia i despullava, els rentava  
 la cara i fins el cos i les pentinava. No per-  
 metia que ningú ni Helena ni Eufèmia hi va-  
 teringuessin.

Quan s'acostava la festa Major + la Rod-  
 na, el sant de l'avi - gran ventosa

1105  
ment a casa els Salazar - Nadal i  
Reis ja em posava excitat i animat. Pel  
Sant de l'air es metaven pollastres,  
anes es feien mantecades en una gran  
geladre, es comprava gran quantitat de  
dolços - la confiteria i s'invertava a molta  
gent. Per la Festa de La Rodona, tot hom  
comprava grans fulles de papers de colors  
i grans i xics en una fraternitat perfecta  
tallaven sabrells, els enganxaven en cordils  
- metres i metres de cordell - i els omplien  
es penjaven d'un arbre a un altre tot el  
vost de La Rodona i també <sup>darrunt</sup> a les portes  
a les finestres - i cobrien-les en rengles a  
part de la plataforma de fusta destinada  
a la cobla. Jo era massa xica per a ballar  
gardanes - Era una dansa massa seriosa

els grans no ens hi volien i jo tenia conscièn-  
 cia de la diferència que hi havia entre aquelles  
 balladors aplicats i formals i e' anarquic per  
 pairs i saltirons <sup>estirats</sup> i arrencats de la  
 quitxalla entre la qual jo em sentia in-  
 justament relegada(?)

Quan s'acostaven nadal i Reis jo m'excitava  
 fins a patir de febre. No menjava ni dormia  
 esperant les meravelles sobrenaturals que s'acos-  
 taven. Jo sabia que a casa eren pobres - per  
 més que ho dissimulessin el fet era lamenta-  
 blement evident i a mi no em passava per alt.  
 Però la manca de recursos monetaris dels meus  
 pares no tenien, en la meua imaginació,  
 cap relació directa o indirecta amb les festes  
 de Nadal i Reis, Nadal i Reis no eren coses  
 d'aquest món. Eren dies del cel, dies dels

àngels, dies de ~~miracles, prodigis~~, sorpreses,  
 prodigis, miracles. Tot podia esperar-se d'aques-  
 tes grans diades i jo ho esperava - suposo  
 que la meua germana Helena, la m' Eufèmia  
 la meua germana de llet de qui la teta era  
 padrina i més tard el meu germà Heriberto  
 participarem de les mateixes esperances que  
 jo encara portar que amb menys exaltació,  
 fe i entusiasme. Aquesta fe i esperança me-  
 ves - no puc respondre de les de l'altra mai-  
 nade - restaven justificades any darrera any

La vetlla de Nadal es produïa el primer  
 miracle. Feiem cagar el tío. La cerimònia  
 es practicava a mitja llum - sens dubte el  
tío no era partidari de grans lluminàries  
 com que l'havien col·locat prop del gran  
 foc que cremava a la sortida dels <sup>ais</sup>

108  
no calia cap altra mena de llum,

en aquell temps a La Rodona de Santa Eugènia el veïnat usava emplesava espelmes i quinquers de petroli com a únic sistema d'illuminació - la mare o la tia cobrien el boscall amb un gran tros de roba, Nosaltres el bastonejarem bo i cantant a grans crits.

Tio', tio' caga torró  
pel naixement de Nostre Senyor  
Tio', tio', caga torró.  
Pels nens dolents, caga carbó  
Pels bons minyons,  
d'allo' tan bo\*.

4, efectivament, després d'haver - lo bastonejat a consciència i d'haver-nos esgargamellat sense mesura aixecarem el drap i, ben arragats sota el boscall, apareixien dues o tres mandarines, un o dos duros de xocolata embolcallats amb paper d'ctany argentat o d'aurat - en aquest darrer cas es tractava



d'imitar les onces; els lliçons, monedes de les quals la mainada no teniem; i després un grapat de nous, una paperina de paper d'estrassa plena de panxes o de figues seques.

Segurament el tió d'altres cases cagava objectes de més prova però nosaltres ens contentàvem de la modesta i prodigiosa caguera del boscall. A mi, més, molt més que les llepolies que el tió ens cagava m'entusiasmava el mateix prodigi, creia amb tota la nova ànima d'infant que aquella nit extraordinària entre totes les nits de l'any, aquell boscall pesant i furiós ens regalava amb el seu poder màgic.

La mainada Bertrana saltirava i picava de mans, cridava amb les galls enceses

<sup>116</sup>  
al volt del Teó. Jo em sentia transportada  
a regions celestials. Tot el que haquès pogut es-  
devenir en aquell moment em m'hauria  
semblat natural.

Després venia el dia de Reis. Jo ignorava  
els sacrificis, les vetelles esmerçats en satisfer  
la nostra esperança que la mare ens dedi-  
cava ni les hores d'insomni ni les priva-  
cions i sacrificis que aquella santa dona feia  
per a que nosaltres les menudes gossesim  
~~ens~~ disfrutessim. Jo ho ignorava tot; i mai  
no vaig pensar - fins que un dia vaig  
descobrir-ho - que tot aquell bé de Déu d'  
objectes per a jugar els devia als sacrificis  
i al treball de la mare. Jo ignorava  
les meravelles que els Reis deixaven  
al bany dels reis, i les robes miserios

114  
que depositaven a les petites xipies pi-  
nertes dels nos pobres que jo, jo no corri-  
sion cap de les injustícies socials, de les  
quals els Reis d'orient es fan complices,  
jo només solic que els Reis d'orient  
verrien al balió de case i hi deixaven  
unes mirres precistes, una firota esqui-  
sida, uns davanets, vertits i sabates  
reoplardets. Dubto que cap criatura de  
nic - que les dels pobres em perdunin-  
tragi pogut guar d'una deprec mes com-  
plerta i més pura que la neva el mati  
de Reis. En el cistell, que havió portat  
la freda nit de janer <sup>part de fora</sup> ~~part de fora~~  
de fora del balió. hi treballaven davan-  
tets, boines, guants de llana, firota, fo-  
rrons a rotes un parell de sabates, moca-

dorets de mosaic, fireta i sobretot i, invariablement una nina per a cada nina. Vestides de setí blau, cel o rosa amb enaguets guarnits de puntes; farbalans, sabates de pell blanca <sup>negra</sup> o xarolada, capells de feltre amb llaces i plomes, collarets de perles o de granets de vidre. Eran unes nines precioses. Dubto que els Reis en deixessin de més boniques en cap casa de reis. Dubto també que les nines de 1970 puguin ésser més abel·lidores, més atractives i més engrescadores que les d'aquella època ja remota. Des de 1970 canviaran, al·lucaran els ulls, mouran els braços, faran petrus i pronunciaran discursos, però no posseiran el poder d'engrescar <sup>mes</sup> a cap criatura del que a mi m'engrescaven aquelles. La caseta de porcellana, els grans ulls

fixes i brillants, els llavis molçuts molçuts  
i somrients, els cossos tan ben vestits i calçats  
constituïen una autèntica meravella.

Jo llavors ignorava que la part més  
important d'aquella gràcia i 'perfecció' la  
delic a la mare que havia passat hores  
i mes hores de nit, mentre nosaltres dor-  
míem a vertor, calçats i guarnits aquelles  
nines tan precioses.

Jo estimava la mare amb passió. No  
volia que ningú la toqués i li donava meya,  
i beure, la vertor, la despullava la portava  
a dormir i, encara que no aelucava els  
ulls jo estava convençuda que ho feia  
- Jo mateixa no aelucava mai els ulls  
mentre veia la llum encesa, la nit no  
podia fer el mateix. segurament ho

feia. <sup>124</sup>

Jo estava corregada de romansos, com deia sovint el pare i una de les meves mares era no voler dormir mentre la mare tingués el llum encès a la seva cambra. El pare passava les vetlles fora amb els seus companys de bohèmia: Xavier Montsalvatge, Carles Roldán i el benjamí Miquel de Palol. Jo via dir a la mare mare que somniaven truites arunt, or all del barri: gòlit escoltant les lentes i harmonioses campanades de la seu o els riols i me bramieus dels gats, discutint autans l'obra poètica, repòrta pictòrica de llurs autors preferits. La mare l'esperava sovint fins la matineda llegint al llet a la pobre claror d'una copelma

115  
i ji - criatura incomprensible: obstina-  
de-saltava del llit i em passejava pels  
descalços pel passadís, amunt i avall fent  
no fent gens de pressa. M'arrivava fins  
la vidriera mateixa de l'alcova m'hi  
aturava observant atentament la dona jove  
i serena que lleia apassionadament  
sense adonar-se que aquell marec  
cepició i entravagant la contemplava  
després d'una estona d'admirativa con-  
templació - la mare ~~era somnolenta~~, m'  
apareixia molt bella aulzada en els  
coixins amb un llibre a la ma, inclina-  
da devers la flama de l'espelma -  
i tot requit me m'entornava al meu  
dormitori. Mirava llargament per la  
finestra que obria els camps. A voltes

veia lluir la cinta (?) argentada del rec  
~~coltar~~ la massa tofa negra dels boscos al  
 lluny, la silueta tenebrosa de les muntanyes  
 escoltava lladrar un gos, impertent, o al-  
 gun xiscle o queixa d'alguna au que  
 torna, a voltes també' el pas esporu-  
 gador d'alguna carrixa... Tot allò era  
 estrany i misteriós, em feia una mena  
 de besarda agradable i tornava a espisar  
 la mare que seguia llepig, mentre la  
 mare permaneta dormia pauxa en l'aire



Epoca després del daltabaix

Li transmeto ~~molts recents dels~~  
~~abans del daltabaix econòmic dels~~  
~~amb tot l'afecte de la que veia~~  
Botriana

El pare pintava la tieta Euse-  
mia en el jardí de casa els avis,  
amb un cilindre a la mà o  
en simplement a bust

(Consultar una vida,

Tengo una espina

fine fine ~~fine~~

en el corazon clavada

y esa espina

fine fine

eres tu Espinosa de un alma

A lina com a <sup>nisme</sup> ~~ra~~ de clavada, no  
m'acabava de deslitzar però no  
tenia més temps a dedicar a  
la pressió.

Barna 20-VIII-66

el meu retorn de vacances, les seves  
i cot el seu darrer llibre, que espero

vat força bé. Primer vaig ser uns  
quinçena d'Agost i'he passat a Menorca.  
La vida rutinària de treball i amb  
sde que he arribat. es pot dir que no

~ paradís de tranquil·litat i bona gent,  
llocs de mode d'estiueig,  
i la guita alla una bona part

e d'escriure ja que estic de vacances -  
ton.

117  
El Teatre

Més tard, - això devia escaure's a esdevenir  
~~en una època~~ quan els Bertrams ja no vi-  
viem a La Rodona però <sup>els moments</sup> hi anàvem sovint, dies  
 sencers, segurament setmanes senceres. Per  
això a mi em fa l'efecte que vaig viure a  
La Rodona de Santa Eugènia molt més temps  
del que hi vaig viure en realitat. Recordo aque-  
sta opessionant època del teatre quan a mi  
em vingué la inspiració d'inventar dramas  
que tot el meu escarnot - naturalment di-  
rigit per mi - representava. El teatre no era  
la primera de les modalitats literàries a  
les quals jo volia tant si com no consagrar  
la meua vida el meu temps. La tiple  
Eugènia - la més instruída de les dones  
que em voltaven - m'havia ensenyat

118  
a llegir i a escriure. Naturalment en cas-  
tella perquè a casa els Salazar, llevat  
del pare tots eren castellans i oris, <sup>tieta</sup> mela,  
mare i <sup>Dona Maria i fills</sup> pare ~~el~~ parlaven amb nosaltres.

El català només el parlaven les minyones  
i els nens del veïnat. Però jo em sentie més  
catalana degut potser a una curia Carlina  
mai no deva <sup>em parlava de Catalunya com</sup> mere ~~que no ensenyada~~  
a país i m'ensenyava  
a recitar poemes en català. A casa, llevat  
de l'ànc dixta i potser <sup>de</sup> Dona Maria, <sup>l'home</sup>  
estava d'acord <sup>els meus</sup> que <sup>no</sup> <sup>quessem</sup> el vil·li-  
guisme. I jo, no se' per què set sous m'  
inclinava pel català. La mare guimera <sup>com</sup>  
<sup>(literària)</sup> posició catalana va ser un poema que  
no vaig mostrar a ningú ni tant mes a  
la Carlina, qui, sens dubte l'havia

aprovat. Aquest primer brot d'inspiració <sup>literària</sup>  
 del fruit del qual mai ningú no en va  
 haver coneixement - no veu que la literatura  
 catalana hi perdés res - em va ésser ins-  
 pirat per una contradicció <sup>diem-ne</sup> patriòtica -  
 sentimental. No recordo exactament qui  
 - i no vull inventar res en aquestes me-  
 mories - va renyar-me perquè parlava  
 català. Segurament va ser o l'aveixta  
 o Dona Maria. El que em van dir <sup>exactament</sup> ho puc  
 recordar. Segurament <sup>sens dubte</sup> seria una d'aquelles  
 frases corrents que de grans i petits hem  
 oït centenars de vegades "No hables ese dialecto  
 ordinario" o "Habla en castellano como Dios  
 manda" No se' perquè em vaig sentir  
 tan ofesa ni quina indignació impulsiva

es va aixecat dintre meu. I no tenia més  
 de sis anys i la mare caligràfic ara vaillant  
 i inseguera - No parlem de sintaxi i menys  
 catalana - Però dintre meu una veu vibrant  
 m'empenyia a fer quelcom - Contre l'air  
<sup>contra els els castellans que volien obligar nos a parlar aquella</sup>  
 sexta o contra Enrique Manier <sup>que volen que (s?)</sup>  
 Vaig tancar-me a la cambra que va un  
 seient de fusta amb una tapadora rodona i  
 un gran agafador. m'hi vaig agenollar davant  
 i pent servir la fusta del seient <sup>com a</sup> d'escriptori  
 vaig començar a escriure <sup>en una full de llibreta amb el cap</sup> la meua protesta  
 contra la tirania del castell. Sens dubte influï  
 de per la Carolina que era una noia exis-  
 rida, fantàstica i molt original, tan afecio-  
 nada a recitar poemes catalans i a fer-me'n  
 recitar que la meua protesta sortí en vers.  
 Han passat molts anys i aquesta pesa

16  
literària mere o: ha perdut com moltes  
i moltes d'altres - A casa sempre no estava  
d'aerd que escrioís, el pare, menys que els  
altres - No recordo exactament el que deia el poe-  
ma però sí el començament

Catalunya, pètria mere  
qui són els teus enemics?

Com ja he dit, els enemics de Catalunya que jo  
descobria <sup>o imaginava</sup> en aquell moment no podien ésser  
més que l'Ària o Dina Maria - No veu que

mai ni e' una ni e' altra aprenquessin ni  
un mot de català - Tan cop el poema es-  
crit em vaig sentir ~~abandonada~~ treure un pes  
de sobre. Catalunya quedava venjada,

Mes tard vaig tornar a escriure, <sup>Miguel</sup>  
cop en prosa i també en català. El vaig  
escriure al mas Espriu de L'Espurna  
on anovem a pescar l'estiu.

9<sup>172</sup>  
El conte me'l va inspirar una cloa i  
els seus pollets. Era, naturalment, una  
història sentimental un drama de fa-  
mília ple de moralitat i de tendresa ma-  
terna. Vaig poder enenyar-lo al pare  
i aquest me'l va tornar amb gest ferreny  
i expressió de enuig. En va dir que no  
valia res i que, demés, l'havia copiat.

Que no valgués res ho podia tenir creient  
- llavors potser no, l'havia escrit amb  
amb d'entusiasme! - que fos copiat no  
era veritat. En vaig tenir un disgust te-  
rrible. Vaig plorar d'arragat. Vaig  
renunciar a escriure cap història més però  
a guisa de venjança - contra no se'gué -  
vaig escriure en una part del mas  
i llavors d', en castella: Aurora



123  
Bertrane a la edad de diez años padecía  
una enfermedad, mites tristes mites  
axe. Su único remedio era el agua de  
"diente" No el ve llepit tampoco nin-  
guí per que si l'heguessin llepit la  
mre m' hauria pt un rreps i  
el pau m' hauria donat una plan-  
folada. Del perquè vaig <sup>teòricament</sup> triar l'aiguardent <sup>com</sup> ~~per~~  
a unió rreps a la mreva malenconia s'expli-  
ca pel fet que la mreva feia sovint burryols  
i els perfumava amb unes gotes d'anís. Tot-  
hom en deia aiguardent i a uní els burryols m'  
agradaven força.

~~Contrariada en~~. Poc segura de la rima i  
descontrariada en les meves edicions de tota,  
des en prova em vaig dedicar al text.

Salta a TEATRE

2) corutpsament; triumpfalment contra la velocitat  
 més esforcidura, contra el ~~orgull~~ i la pressa  
 dels pobres ciutadans adolorats, contra l'orgull de  
 poders <sup>irapides</sup> dels ~~motors~~ modernes, contra la com-  
 ditel i el luxe de llargo vagons ~~ben sospesos~~,  
 de molles elàstiques flexibles i embutacats, calefa-  
 cionats, encoixinats que no guinyolen ni sotrague-  
 gen, trens d'última hora que no coneixeran  
 mai el goig d'esperar un victor que arri-  
 ba pambant carris a través amb un <sup>o amb un</sup> castell  
 de tolets ~~al~~ <sup>al</sup> pollastre sota la aixella ni  
 permetran al maquinista el quart hem o el  
 paginet de ferre una copla d'aiguacatut  
 a la lavarella que ja d'entrada mentre els  
 viatges funcionen del país de. Aquests trens

Els trens en miniatura ① a Girona

N'hi havia ~~tres~~ <sup>quatre</sup> i ~~quatre~~ <sup>cinque</sup> que encara se'n con-  
serven dos: el d'Olota a Girona i el de Girona a St. Feliu  
de Guixols. ~~Per~~ <sup>per</sup> ~~ma~~ <sup>que</sup> aquestes línies ferro-

~~viàries~~ <sup>no operen - ho</sup> ~~no haurien de desaparixer~~ <sup>mai</sup>  
Després ariat que un mitjà de transport ~~mai~~ <sup>an</sup> ~~per~~ <sup>encara</sup>  
a emprat - lo - els homs de negocis ~~se'n~~ <sup>una</sup>  
mica com una atracció provincial un públic  
institució provincial atractiva i pràctica conservada  
per a us d'alguns, pels refinats viatgers de via estreta  
i abellidor anàlisis que fletja herència -  
per a d'horitzons sentimentals il·limitats.

ment, coratjosament, triomfalment <sup>contra</sup> <sup>a 2</sup>  
~~contra~~ <sup>la</sup> ~~velocitat~~ i l'orgull de ~~d'orgull~~ <sup>potendes</sup>  
~~contra~~ <sup>el</sup> ~~brag~~ <sup>de</sup> ~~estimat~~ <sup>tal</sup>  
~~amb~~ <sup>el</sup> ~~ferrocarril~~ <sup>com</sup> i amb  
~~locomotives~~ <sup>de</sup> ~~vagons~~ <sup>embetacats</sup> ~~ben~~ <sup>suspesos</sup>  
~~catifes~~ <sup>en</sup> ~~coixins~~ <sup>grats</sup> ~~silenciosos~~ <sup>neuròsics</sup>  
límbics anti poètic prosaic, doloros de les caver-  
que no s'inglen ni s'atraquegen que passen padem-  
per les estacions sense operar cap <sup>ni</sup> <sup>efet</sup> <sup>retroscel</sup>  
Teres. Aquestes tres línies ja existien en temps de  
ni permetre al maquinista i al guarda frens de  
la mera infància i jo les recordo amb l'aspecte

~~d'afecte~~ <sup>afecte</sup> ~~amagat~~ <sup>d'afecte</sup> ~~d'afecte~~ <sup>descobert</sup> i  
~~la~~ <sup>la</sup> ~~meva~~ <sup>meva</sup> ~~dèria~~ <sup>dèria</sup> ~~de~~ <sup>de</sup> ~~rellores~~ <sup>rellores</sup>  
~~no~~ <sup>no</sup> ~~s'associava~~ <sup>s'associava</sup> ~~amb~~ <sup>amb</sup> ~~aquestes~~ <sup>aquestes</sup> ~~línies~~ <sup>línies</sup>  
~~de~~ <sup>de</sup> ~~ferrocarril~~ <sup>ferrocarril</sup>, el meu aspecte <sup>sentimental</sup> <sup>simulador</sup>  
cia ~~els~~ <sup>els</sup> ~~ulls~~ <sup>ulls</sup>, el cor se me n'anaven devers  
~~em~~ <sup>em</sup> ~~plaia~~ <sup>plaia</sup> ~~a~~ <sup>a</sup> ~~amables~~ <sup>amables</sup>  
~~aquelles~~ <sup>aquelles</sup>  
estacionetes on tot era sorrell, planer i  
coscota, mai ningú no havia de fer cua.

Mai ningú no es barallava, ni cridava ni s'  
 generalment tan menuts i joims  
 enmerosia. Els caps d'estació ~~era com els paus dels~~  
~~com l'edifici, la locomotora i els vagons~~  
 - guàny pesat hi havia fet, un home alt i  
 musculat en aquella època - ~~era com els paus dels~~  
 escassos ratges que s'enfilaven als vagons i em-

preien una marxa lenta, mesurada, plena

de seny. A veï el que més m'interessava d'aquests

trams ~~estacions~~ era el que anava a St Felici de Guixols

- dir que m'interessava no vol dir que hi passés

A casa tenien altres mals de cap que fer excursions

Amb poca feines recordo una o dues vegades en tres

els anys que vaig viure a Girona. ~~Una d'a~~ Però no

calia anar a St Felici de Guixols o a Palamos.

~~tant existia un ramal d'aquesta línia que se-~~

~~guia fins a Palamos. El que m'aleïa pel de-~~

ment de fet d'aquesta estació era la idea que

amb una màquina i uns tres vagons tan rics

et podia <sup>menar</sup> ~~conduir~~ fins a ran de mar

El mar, quan encara no l'havia vist mai, era una de les meves il·lusions més lluminoses.

No recordo qui - segurament Carolina que va ésser, la meua guia més exaltada dels somnis de la meua infància - me n'havia parlat i la meua imaginació s'encenia i s'eixamplava només en oir aquesta màgica paraula mar. Què era el mar? D'on venia, on anava on començava i on s'acabava? Jo només sabia que era aigua molta aigua i que aquesta aigua era blava - jo estava convençuda que el mar era sempre blau per naturalesa - i la idea que aquella tren tan bepò(?) que sortia amb un petit xiallet modest i prim, arrossegant uns rocons amb capses de llumins amb unes petites formes molt rpes xiques que el balió de casa voltades d'una

128  
l'arava balustrada on jo m' hauria realitzat i  
viatjat com que els meus pares, com altres pares més  
feliços, haguessin decidit adés i ara apar a passar  
una diada sencera a Palamós o a Sant Felici,  
La meua vida, com moltes vides de famílies  
poc afortunades s' hauria de nodrir, alimentant de  
sorris i d'esperances, generalment fallides. Però  
la Providència o un Fat burlat i entremaliat  
ens permetia de tant en tant realitzar algun  
d'aquests somnis. Se d'anar a St. Felici amb el  
carrilet en miniatura vingué un dia que es va  
realitzar pel a un. Fou molt més tard de l'època  
fetsosa dels meus somnis infantils i de la meua  
fallida escapada de casa uny a través. Jo era ja  
una nena graneta i el meu Pare Prudenti Bertrana  
començava a representar un cert paper en la vida  
de les lletres. Es celebraven uns Jocs Florals a

Sant Felici de Guixòs, el meu pare delia fer, de man-  
 tenidó: en Joaquim Folc: Tots de poeta guanyador de  
 la flor natural; <sup>només m'ho sembla -</sup> no m'estic gens segur el cas si que  
 jo anava amb el meu Pare: Joaquim Folc: Tots a  
 Sant Felici a una festa poètica. <sup>- això és segurament l'història</sup> No recordo ni l'  
 aspecte del mar, ni la remor de les ones, ni els  
 pensaments imitadors de llargs vistes que el mar  
 sol despellir en un instant ai guerd. Tampoc  
 no recordo que'eren els poetes ni la qualitat de les  
<sup>ni dels discursos</sup> poesies, ni l'colat de la festa ni la sentència del  
<sup>e'obligat</sup> banquet flouderic. Només recordo el vichle d'anada  
 amb el meu pare i Joaquim Folc. Jo m'hevic fet  
 amb aique ballent una terrible bubble a la ma i  
 en una saltada del tren <sup>- es devia anava a la plataforma</sup> reventar-se. En  
 vingué mareij: vaig haver de ferre dins del rojo  
 Joaquim Folc per gentili'min amb mi i jo,  
 naturalment vaig enamorar-me'n. No veel que

la <sup>130</sup>flama d'aquest amor durés més d'unes hores  
Però va resultar, prou viu i fervorós per a fer jo  
recordi unit al temps en el tren petit a aquest  
home que ha estat un il·lustre fill de Catalunya a  
la qual ha estat honrat i per la qual es va  
devotelles tota la vida. <sup>Enamorat me d'ell nu que ho per unes</sup>  
<sup>hores és un et confessable</sup>

Però trocava els carrilets i especialment el d'Olot  
a Girona i l'estacioneta xamota del qual jo tenia bon  
a prop. El carrilet d'Olot no m'atreia tant com el de  
St Felici de Guixols perquè no menava al mar, però  
m'hi sentia més lligada pel veïnatge. Cada dia  
el sentia xiular i cada dia també i més d'una  
vegada obirava la serpeta dels vagonets i el fum  
que s'esquitllava decididament entre altres concus-  
de la maquineta i mentre oïa el seu traquetip i  
fent saltirar damunt ~~el~~ els rails amb una  
mena de respirar aromàtic. Quan el carrilet  
arribava a Olot, feia bo de veure els pagesos i



papers que en saltaven. Fins semblava mentida

que aquells homes i dones de grandèria natural  
carragats amb vestells d'ous i d'aliram escara,  
follats, haguessin sortit d'aquella joquina.

Naturalment jo m'havia de contentar imagi-  
nant-me com era el paisatge més enllà de Salt  
o del 'Bescanó' - eren els llocs més llunyans que  
jo havia aconseguit de conèixer d'aquella banda -  
i també com era Arner i Anglès i El Pes-  
teral i altres llocs i gualdament meravellosos  
en els quals jo somniava sempre. Però un  
cop vaig descobrir que el meu pare tenia  
una esposa <sup>conca</sup> S. Rborra (?) que o'havia preses per  
aquests darrers. Es deia Agustina Restraña i vivia  
a Arner. Tot el que jo sabia d'Arner era  
que hi havia una muntanya. El meu pare  
durant una de les seves vegades que ens veia dur

7<sup>132</sup>  
apressar pel pla de Santa Eugènia, és e' ha  
dia nostrat." Mireu mai nede, ell' es le muntany  
d'Arre. Jo sebie doncs que hi havi' una mun  
tanya i com que les muntanyes tambe' m'interessa  
ver emare que molt menys que el mar, vaig  
parar una oïda atenta a la vinguda a care de  
le Costura Agustina i emare que la dona i el  
seu travani no va agrada. me fems, vaig  
acceptar d'anar a Home amb elle i le meue  
germana. ~~La~~ No hi anava massa tran  
quille pas que la Costura Agustina m'inspirava  
molt poca confiança. Peró lo' calic veure aquella  
muntanya i aquella poblet. Varem prendre cam. s'  
arquicia de la. el carrilet passant per l'Estació  
i l'ardane en miniatua. Vaig pagar a aquels  
sagrets de joguina i vaig seure ben illuionat  
pel que anava a veure: el paternal cap d'

estació va aixecar una bandereta verda, la  
 fressa un xiulet i el carrilet obedient es posà  
 en marxa. No es podia comparar al gran  
 potències i enlluernador express de França però  
 si veia ~~per~~ <sup>traversejar la carretera</sup> ~~per~~ la de la Rodona  
 de Santa Eugènia cada ~~no~~ vegada cap a  
 les 9. No, no ~~no~~ podria comparar<sup>se</sup>. El tren  
 d'estat que segons deia la gent "marxa a  
 l'hora i arriba quan pot" es posava en  
 camí d'una manera indecisa i pesada  
 com una truja o una ovela a qui hom engega  
 amb un cop de pol a les anques. Escorria mai  
 aviat amb peu dalt; sense facies garantides  
 de continuïtat; disposat, semblava, a aturar  
 se en el moment menys més impensat.  
 capaç d'entressar-se a ~~se~~ requirir entre  
 dos pobles obligant als viatgers a fer camí

amb llur equipatge. Però no recordo que el  
 cavallet fes cap disbarat demandes ni ens obli-  
 gués a baixar entre dues estacions. Arribà tota-  
 dament i puntualment a Aneu on la esposa  
 Aquel·la Bertrana, la mare germana Helena  
 i jo, junt amb altres nítors - no faies -  
 varem deixar el tren - i amb relança  
 praprie ni hemie oblidat continuar - No  
 recordo haver baixat mai d'un tren, d'  
 un <sup>automobil</sup> d'una Taxis  
 un car o d'un reixell sense manega -  
 El poble d'Ormaigó em va agrader però la  
 mare cosina no. Recordo la nostra estada  
 a casa seva amb enmig: ~~en~~ coten, la  
 mare germana Helena en tan pacífica: h'-  
 mida que no envoldava la mare cosina,  
 Henrina Bertrana, i ferren es ons sense  
 oli i ens els porava davant fent-los

135  
Bellis cas de la paella directament al plat  
de la sopa. L'ou s'halava una oliv fasti-  
gosa de cocarim i a un em feia fastie. Per  
Austria Bartrana tenia uns principis  
educatius molt serers. E no ens acaba-  
vem l'ou fregit o la truita - la truita  
famba' la feia sense oli i estalava la  
matèis. oliv nausabanda de cocarim -  
no ens donava posties. Era terriblement  
autoritari i debòle. En feia llevar ben  
d'hora de bon matí per arribar a rui'sa  
i ens feia estar afevelledos tot el temps  
que durava la cerimònia. Després  
ens feia beure un casset ple de llet amb  
la matèis oliv de cocarim. Ens obligava  
a sugar hi una llella de pa de sueta  
o cina dia i ~~per~~ Ens renyava per tot i

no ens deixavaa mmore de casa. La mme  
 germana Helene ho aguantava tot amb pacièn-  
 cia i abignaus jo, en canvi, vaig deixar la  
 guerra a l'Argentina. ~~El~~ Ens feia resar el  
 rosari cada vespre i dir l'oració de l'An-  
 gelus. Jo feia xpari d'equi-vear-me i  
 ella ~~se~~ s'onradava i ens feia fer nos a un  
 moment. ~~En~~ Cada cop que ens feia un ob-  
 jecti haviam a dir Sant Antoni i 2' nos  
 pregarem amb un bany o amb una cedra  
~~de~~ Santa Lluci! Jo feia xpari d'equi-vear-  
 me de Sant i l'Argentina feriosa. m'  
 obligava a rectificar "Ho x di Sant Antoni"  
 Ho x di Santa Lluci!"  
 Jo hi va de Argentina, d'ous solam'ants, de  
 pa se i de pregàris; vaig, Tula i de xidè-  
 me de aspirar una portada d'isuiro-ai

137  
d'omplet de l'agostura. Lo veig adreçar  
els meus pares amb aquest crit de socors." Veniu  
inmediatament a cercar-me. No podem  
més." (Alfredíssim el pare ve veure i  
se'm enduqeu'emmene' a Finca. Les  
que no he trobat mai més a breu ni he  
trobat a veure l'Agustina Bertrana.  
Alguns anys després veig saber que  
havia mort i per <sup>nosaltres els Bertrana</sup> ~~per~~ <sup>per</sup> ~~exem~~ <sup>els</sup>  
seus parents no' deixà <sup>no ens havia deixat</sup> ~~ens~~ <sup>havia</sup> ~~des~~ <sup>he-</sup>  
ret ni una malla en el seu testament

# TEATRE 138

Pero llavors ja no em vaig dedicar a escriure  
i em vaig contentar amb pensar-lo, ex-  
plicar-lo als meus col·laboradors i a represen-  
tar-lo. Amb l'ajuda de les preves con-  
panyes varem pintar telons, varem combi-  
nar tancos amb canyes, cordells, varem  
arreglar lot de pances: <sup>capells</sup> vestits vells, passats  
de mode, xals, guarniments de teles menes...  
Els dramas que jo inventava tenien un caràcter  
més sentimental que hauria volgut dir que ~~em~~ <sup>en</sup> ~~re-~~  
presentàvem poses amb reis, reines, prínceps  
i suzerans - encara que em sembla recordar  
que també havíem retallat en cartó i pintat  
alguna corona i algun capítol. No cal que  
us digui que ultra ja d'autor i de director  
dramàtic ja feia també de primer actor.



Meida primera actriu en drama fora pr'que  
 en la nostra companyia no hi figurava cap  
 noi: els papers d'heroïnes eren molt sol-  
 licitats. Una amigueta nova que es deia  
 Pepeta Guando solia fer de drama joia. Era  
 blanca, nos de pell blanca i rosada, cabell  
 ros com un fil d'or: una somriure dolçíssim  
 Cap altra actriu de la companyia no po-  
 dia comparar-se amb ella en formosa:  
 doïlital per a representar el que se li dema-  
 nava, q. autor i primera actr, escenogr. i  
 jefe tramoiata, ja pensava i camlinava els  
 dramas <sup>constantment amb</sup> ~~placant~~ en l'esquizado actriu que  
<sup>era</sup> representava el paper principal. La cosa no  
 anava simple com una seda. Hi havia  
 discussions, protestes refusos (?) de papers,

140  
plantés de darrere nova, fallés en la mo-  
nòia dels actors, alguna desvació que s'efon-  
drava el bell uij del drama, ~~plau~~ enuigs,  
disgustos i plors. Però cada diurneja es re-  
presentava el drama. De públic no re-  
cordo que n'hi assistís mai. A casa meua  
no s'encontràvem ni s'afalagava als infants  
se'ls deixava en llibertat de triar el joc que  
més els atbellia entre el qual figurava el

de jugar a senyors que fe resultatava una mena  
de teatre sense desvacions. A un' es dia

(Ampliar aquest paragraf)

de teatre m'heviem de portar el llit a pes  
de braços. M'excitava tant, patia i goteava amb  
tante intensitat que en acabar les veus del  
vespre la migranya s'havia emparat h  
mi. El dolor a les temples era tan agut  
i les ganas de perbrear tan violentes que així:

141  
que havia dit la darrera frase del drama  
o me havia afondrat per terra mort de  
~~la~~ pena o ferit mortalment d'una bala  
ja no podia dir ni piu. Les nenes es  
dispersaven. Heu de la família arribar  
m'apare en braços m'apromenava el meu  
coll, m'hi donia un caxet d'antipirina  
i una tassa de llet, m'ho feia prendre  
tant si com no i si no ho havia de treure  
em deixava a les fosques fins e'ontorna. L'en-  
dema em llevar-me amb el cap tènol i les  
temples adolorides. ja tornava a pensar en  
el drama que representariem el diumenge  
següent. → d'aquí salta a Imaginació

El <sup>142</sup> soterrani (i la cambra de les minyones)

~~La casa del meu avi Salazar de La Rodona de Santa Eugènia posseïa dos elers particularment interessants: el soterrani i la cambra de les minyones.~~

~~El soterrani tenia dues entrades: una per la banda del jardí, amb una ampla porta fobrada d'una la ruïna de ferro i dues vives travesseres, i l'altra entrada era estreta, passadis de la casa. Aquesta <sup>escalata</sup> ~~escalera~~ entrada feia pensar en <sup>la d'un</sup> ~~un~~ calaboz de castell <sup>ens</sup> ~~ens~~ amb una <sup>escalata</sup> ~~escalera~~ fosca i rosta <sup>que</sup> ~~que~~ o de fortalesa. Per a entrar en el soterrani per aquesta porta s'hi havia de baixar a la cambra de les minyones; baixava al sota per una creula, estretíssima; <sup>fosca</sup> ~~fosca~~ que comunicava amb un passadís de la planta baixa; <sup>amb</sup> ~~amb~~ <sup>era</sup> ~~era~~ fosca i rosta amb relleu un olivassos pesant un pis més amb la cambra de les minyones, dissimulada i de resclosit, <sup>la</sup> ~~la~~ <sup>il·luminava</sup> ~~il·luminava~~ <sup>amb</sup> ~~amb~~ <sup>una</sup> ~~una~~ <sup>lucerna</sup> ~~lucerna~~ <sup>amb</sup> ~~amb~~ <sup>una</sup> ~~una~~ <sup>menya</sup> ~~menya~~ <sup>de</sup> ~~de <sup>per</sup> ~~per~~ que deixava amb poca feina <sup>entrar</sup> ~~passar~~ la llum del carrí. Aquest carrí passava arran de l'obertura i a voltes s'hi <sup>movent</sup> ~~passava~~ les cannes enrasant les nades d'un home, un got o les rodes d'un~~~~

carretó. L'entrada al soterrani que obria al jardí  
 era ampla i alta, forada de ferro per la part  
 de fora i amb unes travesses massisses de la part  
 de dins. El soterrani de casa els meus avis  
 era tan gran com tota la casa i jo l'hauria  
 triat per refugi de les meves primeres lectures  
 i de les meves fantasies. Si el meu pare m'ha-  
 gués encoratjat a escriure en comptes de prohibir-  
<sup>m</sup>~~me~~ jo hauria triat aquella primera sala  
 ampla i enrajolada que rebia la llum <sup>diària</sup> verda del  
 jardí per a compondre els meus primers contes, les  
 meves primeres impressions <sup>Però a casa ningú no veia ni el mar ni els</sup> de la vida: La Sala,  
 i, prequet a poquet <sup>amb un vaquí haver-m'ho de treure del cap</sup> amb la porta oberta de bat a bat ~~era~~ resultava  
 la més acollidora i confortable de tot el soterrani.  
 També exhalava una flor especial que a mi m' en-  
 conyava no sé quina tança d'galta i de me-  
 lenconia. Alguns mobles endròmines vells la

pol·lavem 144  
moblavem : la guarnien: un canapè 'isobeli' 41

de vellut vermell amb la tapasseria estripada,  
una poltrona d'un altre estil i una o dues <sup>(lectaques)</sup>  
~~poltrones de braços~~ sense cap mena d'istil a les quals  
mancaria un braç o una pota. Però el que  
mes m'impressionava d'aquents desperdes domè-  
tiques era un clavecí. Abandonat allí, sense  
cap mena de respecte - Heu saltat de la casa  
sengrificar <sup>descaradament</sup> un piano dret Chassis Frères. Les  
seves teules eren ben grogues però encara s'hi  
podia tocar i tocar - hi els belludels i els  
sotilinguts que colic. El resultat ja era més dubtós.  
A mi, la vicia Eugènia, m'havia <sup>dat les primeres</sup> ensenyat ~~el~~  
solfeig i del piano i jo podia en el silenci  
deliciós d'aquell soterrani improvisar o expre-  
dir una melodia i cercar d'acompanyar-la  
amb els aords corresponents que jo ~~era~~

trobava fàcilment més per intuirió que per  
 ciència. Generalment però el resultat era  
 mediocre. El claverí tenia alguna corda troncada,  
 alguna altra fluixa i la majoria desafi-  
 nades. Aïrat em censava de Teuldar-hi. La  
 lectura em satisferia més. Des plums sob-  
 trets a la biblioteca de la cambra dels prínceps  
 i princesses regnants i destruyats, jo no triava  
 gaire. En primer lloc perquè ~~no~~ ho fua con-  
 cuita i tenia por que m'hi atrepassin, em ren-  
 yessin i - sobretot, que atrepassin la biblioteca amb  
 clau - mai no varen atinar a fer-ho. Des-  
 meutades atapats de llibres jo havia triat el  
 llibre mes ben rellogat amb el <sup>el nom de l'autor del</sup> ~~titol~~ <sup>qual no tenia</sup>  
 temps de llegir - amb caracters d'aurats. Des-  
 pués ressetere crees una novel·la de Perez  
 Ferrandez y Sorigales o Ortega i Frias. Salta a 8  
 Exercici (?) o un volum d'Historia natural

o de geografia. Jo m'ho empassava tot amb un afany de llegir que encara em duia.

Y sospito que aquelles lectures furtives, clandestines, perjudicava - me molt, sentimentalment i literàriament - tinges sobretot les de novel·les romàntiques que falsjaven visiblement la veritat i que jo m'empassava dramàtiques i sentimentals i també alguna com pa beneït. En algunes d'aquelles novel·les que històricament no sabia Felip segon pintat aleshores jo m'empassava hi figuraven també les històriques trets d'una crueltat infinita, i el seu fill Don Carlos i la seva esposa Isabel com a autèntics martirs. Personatges ferotges tal com (consultar el volum que era la lloc) el conde <sup>duque</sup> de Olivares el secretari - traïdor Perez, la duquesa de Alba, la pobre i malaurada Beltraneja però més en el castell de Belmonte - Segurament la censura d'ara hauria prohibit aquestes novel·les dites històriques i visiblement oportoses quant a la veritat però apassionants per a un cervellet de nou o deu anys



no m'ho impassava tot amb un afany de lle-

gir que encara em duria. Sospiro que aquelles lectures  
em refereixo a les de novells,

clandestines i furtives varen perjudicar-me més del  
que sembla, sentimentalment i literariament. Unes esen  
d'un romanticisme exagerat, d'un sentimentalisme fals  
altres qualificades d'historiques estrofen la veritat - suposa  
que hi hagi una veritat historica simple i pura. Les que es  
basaven sobre la historia no s'entaven de nos. Pintaven  
a Felip segon com un monstre - ara la censura ~~les~~ prohibi:  
Diria la publicacio de semblants novells - a la veina  
Isabel i a Don Carlos com a les ultimes d'aquell mal-  
vat. <sup>En</sup> altres volums es descriu a la Beltranaja  
com a la mas innocent i melancolica de les crea-  
tures. Presa al castell de Belmonte - s'om ja la  
ment procedien els Salazar - tractant d'escapar  
amb no records quin enarnovat ~~seu~~ i obligada per  
la forta Isabel la Catolica, a entrar en un convent  
per tota la vida i a morir. etc. No crec que  
ailes novells fossin tendencioses, ni que  
tractessin de falsificar el historic. Era

cançons <sup>per la dicens.</sup> ~~per~~ ~~actors~~ pel ~~escripvoleros~~ ~~gubert~~ e

la història <sup>d'Espagna</sup> com ho era Alexandre Du-  
mas amb la història de França. Al  
públic li plau sempre més que les traici-  
ons els amors, les venjances i els dramas més  
traulentos - No crec que cap actor del món  
per imaginació que posseïxi pugui inventar-ne  
cap que iguali i menys sobrepassi la realitat  
històrica - siessen practicats i referits per  
noms coneguts per persones amb un ~~cert~~  
conegut que han existit realment sobretot  
si es tracta de reis, raines, príncips, princeses,  
cortisans i diplomàtics que <sup>per tant</sup> han passat  
a la història - amb una sala de màrtirs  
o de burres butxins, de sants o de dia-  
bles. Aquella sala del soterrani dels meus  
avis Salazar era el lloc preferit per mi

per a nodrir i expandir per la meua ima-  
ginació exaltada. Solia llegir asseguda en  
el primer graó de l'entrada al soterrani  
acompanyada per la música deliciosa  
del zumbzeig dels insectes, del refilet i xisclet  
dels ocells, del murmurí sord i constant  
del rec que s'escolava corria a dalt  
pel fons del jardí. - Naturalment totes  
aquestes aventures passaven a l'estiu  
a la primavera, a l'è tardor i sobretot a  
l'estiu mai a l'hivern. De l'hivern se-  
no m'heu menys records agradats.

Després de la <sup>En aquesta</sup> primera sala ja desvota -  
~~on també~~ hi vaig viure un dels més do-  
rosos drames de la meua infància. Així  
s'esqueia per Pasquia florida i encara no  
he oblidat la terrible impressió que em va fer

Algun amic de la casa va tenir la primera idea de regalar als meus avis un anyell. Era una berrisqueta tan bonica com entenedridora. Tot blanc amb la clava fribada, el musell rosat, les peatanyes daurades, l'expressió dels ulls tan ~~bonica~~.

~~Manjava i sabia que jo me'n vaig sentir enamorada tot seguit. Enamorada amb passió. No volia moure'm de la seva vora. No podia deixar de tocar-lo, de contemplar-lo, d'arnoxar-lo. L'anyellet belava i a mi em semblava que era la seva manera d'expressar-me el seu amor envers mi. Tot i així es deitava manjagar jo m'imaginava que ~~el~~ l'anyell o'havia enamorat de mi de la mateixa manera que jo m'havia enamorat d'ell. Ni un sol instant no m'havia passat~~

151  
pel cap que els de casa <sup>pensessin</sup> pensaven ma-  
tar-los. Semblat horrible evinentese no  
m'hevia passat pel cap. Tot d'una vaig  
saber-ho per una de les ninyones. No  
se'adreçava a qui. Comentava amb algú com  
fanien cuire la carn del xai. I tornava  
da hi vaig preguntar si es tractava de l'anje-  
let. "Està clar" em feu ella. Amb un nus a  
la gola i el cor oprimit d'angoixa, vaig  
córrer a demanar-ho a l'àvia Sixta. Era  
veritat que anaven a degollar l'anjelet?  
"Pues claro" va respondre ella amb indiferèn-  
cia. Em vaig posar a plorar "Per què?" "Per  
què voleu matar-los?" "Para comenar-los" explicà  
l'àvia Sixta. I en veure que ja plorava  
començà amb un menyspreu: "Mira la  
nina tota este!" I ho vaig anar a demanar a

l'avi. Era veritat ben veritat que degollaria  
 l'àngel? L'avi Eusebio no comprenia tampoc  
 la mateixa angouxa ni podia veure les mateixes  
 llàgrimes, see com era, el pobre home. "Su-  
 pongue que si" la dietè també va confirmar  
 mi ho "que ibarnes a hacer con el?" "No sabem,  
 donde poner-lo"

Quan vaig estar ben convençuda que el precís ~~de~~  
 tida animallet estava irremissiblement condem-  
 nat a mort el vaig prendre en els meus braços  
 el vaig cobrir de petons i de llàgrimes. A casa  
 els avis no hi havia ningú capaç de degollar  
 i <sup>escorçar</sup> despellar(?) un xai, va venir el ~~fill~~ noi de  
 la conucleria. Aquest bordegió i jo ens hem  
 promès exactament una nit de festejar  
 bo i ballant o intentant ballar un xotes.  
 Però en venir <sup>arribar amb un ganivet i un tallès</sup> ~~qui havia a saeu~~

153 <sup>carriquet,</sup>  
amb la criminal intenció de degollar aquell  
ésser innocent el més precios que els meus  
ulls haguessin travessat, vaig decidir  
tenir irremissiblement les meves relacions  
amb ell. Vaig tocar desesperadament el  
musell i el testut de l'animallet i amb  
el rostre armerat de lleïquines vaig fugir  
d'aquella sola solterrania o subterrània  
me'n vaig anar al fons del jardí, en un  
lloc on hi havia la florista de <sup>diminuts</sup> roses positionni  
de heulite de nostre rostre, sempre coberta de  
petets grocs minuscels i de capadets d'ocell,  
allí vaig esperar l'inexorable assassinat del  
meu amiguet. Ningú no vingué ni a trobar-  
ni hi ni a conular - ni hi. Quan la  
tragedia fou consumada i tots els cotxins  
desapareguts del subterani jo hi vaig tornar

Esperava poder plorar - hi tranquella la  
 mort de l'àngel persi, oh autell terrible  
 encara que allí ja no hi havia ni bot-  
 xins ni testimonis creus i jassins de ~~glòria~~  
 s'indica de la degollació, <sup>en</sup> la part on blan-  
 queja de de calç, apareixia <sup>unes</sup> tiques  
 de sang. Aquelles tiques de sang innocent  
 mai ningú no es va molestar a mirar a es-  
 borrar-les i per a no restaven el testimoni de  
 dolor de la injustícia i de la crueltat humana,  
 va passar força temps sense que jo po-  
 gués llegir sentada a l'esglaió de l'entrada  
 de aquelles tiques de sang en massa  
 prop. Em vaig haver d'accontentar de l'  
 ombra de la glòria, del cobert del gran  
 s'hereig, <sup>o de la del cobert del sacerdot</sup>  
 o de la del cobert del gran <sup>del s'hereig</sup>  
 s'hereig, <sup>o de les altres</sup> ~~per altres~~ <sup>del s'hereig</sup>  
~~ben importants~~ <sup>del s'hereig</sup> ~~de~~  
 m'atreuen com bé les trobava un <sup>(capellans)</sup>  
~~ben importants~~ <sup>del s'hereig</sup> ~~de~~



allí on començava a ésser ben digna d'aque  
 nom per que el terreny pendent de la casa  
 marcava el darrer velle d' un pis entre la  
 paret i el fons el qual es baixava per  
 una escales a e' aire lliure des de la  
 cuina. Després de la primera cambra, la que  
 rebia la llum del jardí i que havia estat profanada  
 per la sang innocent de l'àngel, venia un llarg i  
 llòbreg passatge que mai no valia tenir el caràcter d'  
 exploran. Sabia que hi havia tres de or - per altra  
 banda la frotor d'aqueix líquid ho denunciava i de  
 més altres coses impossibles, insospitables, quelcom que jo  
 no tenia el coratge d'esbrinar perquè aquell passatge  
 el feia sempre com calta. No m'hi havia aturat mai  
 la desolació de  
 Les <sup>fr</sup> andromines i trastos vells que s'hi amagaven  
 no m'hauria certament compensat de l'horrible  
 exigüitat que havia colgut. Venen reporten

per a intentar-ho. Jo m'imaginava m' passant  
 a una velocitat màxima, que després dels  
 objectes inservibles, inútils i miserables podia ha-  
 ver-hi també homes dolents amagats <sup>en l'obscure força</sup> esperant que  
 jo passés per assassinar-me. O alguna bèstia fera  
 acorralada, o l'ànima <sup>venjadora</sup> d'un capità fusellat <sup>o... que se'n</sup>  
 sap quines coses <sup>obscuras</sup> ~~grocifoses~~, imprecises, vagues  
 i igualment escamifoses. Un cop a través del te-  
 neros passatge amb flaire de si i de resclosit i  
 de tenors vagues.  
 en venia un altre de menys teneros. Aquest  
 ja rebia una mica de llum de una de les lluc-  
 nes que obrim avans de sol ~~d'un corral~~. Aquest  
 cessí passava hi passava un camí i ~~la~~ ara i  
 adés si hi veia <sup>aparèixer i desaparèixer</sup> ~~passar~~ un gos o les carnes, de cenoll  
<sup>per</sup> cap avall d'un home, les rotes traquetejants  
 d'un carretó. Entre aquestes visions escamifi-  
 cades s'aixecava l'herba al marginet, ten

157  
aïat verde. ufana i immòbil com proge, es-  
casa i sotraguada pel vent de la tardor o de  
l'hivern. Aquest passatge l'atmosfera del qual  
encara restava impregnada de la por de l'altre  
hombre passatge dels <sup>perills del</sup> qual acabava de salvar-me  
per un voler de Déu. Allí es trobava el comen-  
çament de l'escalata que pujava a la planta  
de la casa. seguia cap a la cambra de les  
ninyones situada en una mena d'entre-pis.  
A la dreta d'aquesta escala fosca i estretíssima  
hi havia una altra habitació. També veïa la  
clau de fora per una <sup>altre</sup> llumera i pràcticament  
tot un bloc fosc abellicor si no hagués estat  
per un maniquí de terrany natural representant  
una dona sense cap ni braços. La meua mare  
que era tan aficionada a confeccionar vestits  
se'n devia haver sentit per a empenyar els

158  
seu, els de la seva germana perquè la  
dona sense cap ni braços era si fa o no fa de  
l'elçada: el seu de' elles. A qui aquesta dona  
mutilada m'embarcaria? L'úctiva contra  
és el que jo considerava una gran entusiasmada  
sident com sabia que allos era un maniquí  
que materialis es a dir un objecte sense ànima  
que no es podia <sup>ni emparar-me ni fer-me cap mal.</sup> moure tot amb ttt hi passa  
va lluny i de pressa.

Quan pujava a la cambra de les ninyones  
sense cap altre objecte que el de crear aventures  
jo experimentava una mena de repellant sen-  
sació. L'hàbitació rebia llum i aire d'un terrat  
i podia ventilar-se meravellósament. Però  
aquelles noies no començaven a fer-ho i l'hà-  
bitació exhalava un <sup>les ninyones</sup> buf humit que tapava els  
sentits. calipen d'ocupar dues germanes, la megra-

159 Carlina Dolom  
lena i la Enriqueta i només recordo d'elles,

que venen d'un poble de l'Empordà, que tenien  
ore, que era la Magdalena, era una cuny una barcelo-  
l'altra. - devia ser la Dolom - estava una  
una petivera imponent. Segur que jo hi te-

nia tres tractes perquè de la Carlina que  
va ser la meua mainada, no me n.

oblidava mai més, la Carlina era tot un  
i jo li deia, entre altres coses, el primer sentit de  
personatge. ~~No canvia mai a casa els anys~~

catalanitat, la primera alevada d'amor patri

Carlina no ve i una mai a casa els anys, no

va habitar mai aquesta cambra on jo jojejava

furtivament a la recerca de no se' quines indefi-  
nibles i estranyes sensacions. Carlina ve en-

trar en la meua vida com una força abastegadora

si ho va instal·lar algun temps i va sortir-ne de

sobte no se' perquè - tenia un geni molt viu

i es devia barallar amb la meua mare.

Però sempre més restà una anima de casa

una autèntica i fidelíssima amiga fins a  
seua mort.

000

~~Han passat molts anys i la meua memòria  
 - per altra banda pobra felix, per a recordar tres dels  
 autors que alimentaven i exaltaven la meua imagina-  
 cio. no és capaç de detallar volum per volum  
 les innumerable novel·les que vaig empassar-me.  
 - Algunes de dos i tres volums relligats i amb qua-  
 vats que contribuïen a exaltar la meua imagina-  
 cio - Dels autors de novel·les que recordo hi havia  
 Enrique Perez Escric. Fernandez y Gonzales i Ortega y  
 Frias. De Ortega y Frias recordo les novelles histo-  
 riques en les quals la història <sup>d'España</sup> era interpretada  
 a gust de l'autor exactament com feia Alexandre  
 Dumas amb la història de França. Vagament  
 molt vagament perquè quan ve morir l'avi  
 Salazar l'avia i la història varen venir a veure~~

161  
La vigília de Reis amb nosaltres - Barcelona

i la biblioteca famosa per a mi, alirpent intel-  
lectual - i probablement <sup>perniciós</sup> veïns - de la meua ni-  
fancia - es va vendre amb tot de trastos vells  
Però per a mi - que em furnia de l'autenticitat  
de la història resultava passionant aquella  
lectura. Hi figuraven grans personatges fals com  
Don Joan d'Austria e' heroiic bastard, Felip

II que solia ésser un monstre de crueltat  
Antonio Perez, el seu secretari, El duc d'Alba, Fla-  
ndres i la "Inquisicio"  
Don Carlos el seu malaurat fill <sup>de Felip II</sup> ~~seu~~  
na

pel seu pare de voler seduir una de les  
seues filles  
seues esposas, la joveíssima Isabel de Valois  
fille del ~~reial duc~~ d'Enric II mort en jocs per-  
llors de Blanches per due de Montgomery (D'  
explicar aquesta tragèdia a la seva manera,  
també se'n va cuidar Alexandre Dumas  
En aquestes emocionants novelles que jo

162  
devorava a l'hora de la migdiada en el  
soterrani de la casa dels meus avis Calafan  
la història d'Espanya - encara no m'  
havia endinsat en la de França - quedava  
molt mal parada però a qui em satisfeta  
plenament. Varen passar molts anys abans  
jo no posse en tela de judici les novellesques  
visions de Ferrandez y Songles, Ortega y Frias  
Perez ~~el~~ Escrivé - ni de memòria m'és un  
poc fidel - es dedico de preferència als  
dramas sentimentals més o menys tràgics -  
uns amors impossibles, uns sacrificis sublimes  
unes emocionacions tràgiques... El meu esperit  
infantil es podria àridament de semblants

lectures



16<sup>3</sup> <sup>re</sup>  
La setlla de Reis ~~TV~~

Solia fer un fred horrible. Gairebé sempre en el moment de sortir de casa per anar a coperar o rebre els Reis estava glaçant. A la mai-  
nada ens posaven mitges <sup>i guants</sup> de llana, abriguets  
peluts o afelpats, una esfia ben enfonçada al cap  
i una bufanda al volt del coll que ens arribava  
fins el nas. Però per a evitar l'horror de baixar-  
la. Cada un de nosaltres duïa una peça mi-  
na i lleugera al cap d'arreu de la qual pen-  
jura un fanalet. El fanalet solia ésser de  
vidres de colos i amb una o més espelmes  
cremant a dintre. Imaginen-vos tots els  
infants de la ciutat de Girona lluint fanallets  
enesos i cantant fins a espargamellar-se  
que visquin els Reis i vingi  
que portin torrons per tots a part  
i una coliflor  
per la mare dent

164  
~~Centenars, milers de criatures passaven de la  
mà de llers pares i centenars, milers de fa-  
nalets encesos es passejaven pels carrers mal  
il·luminats com cotels veïl. Lants mentre les  
veus agudes i desafinades del menuts anaven  
cridant amb ~~una~~ conicció; ~~un~~ entusiasme  
aquella vella Forada~~

Carolina

Carolina m' havia ensenyat també una mena  
de dita popular aplicada als malganosos, Deia així:

El dielluns pels seus difunts  
La vella no fila  
El di dimarts pels seus pecats  
Fampor no fila  
El di dimecres pels seus deixebles  
La vella no fila  
El di dijous els seus dits nous  
El di divendres té els dits tendres  
El di dissabte cuina i pasta  
El di diumenge filaria  
Si en tot dies.

Atenció!

Els misteris de Paris d'Eugeni Sue  
possíble inspirador de Los Dos Piletes

~~Recordo com un moment imperdible que~~

Per la ~~del diumenge de Rams~~ <sup>del diumenge de Rams</sup>  
~~per aquesta solemne diada~~ <sup>per aquesta solemne diada</sup> ~~calia~~ <sup>calia</sup> ~~premisses~~ <sup>premisses</sup>  
~~ment estranyes veït,~~ <sup>ment estranyes veït,</sup> ~~de mare acollunada~~ <sup>de mare acollunada</sup>  
 Ningú per pre esperit social, que gaudís no po-  
 dia anar contra aquesta tradició sense ~~o posar-se~~ <sup>o posar-se</sup>  
 a fer miracles, sabia que calia fer-ne un  
 a ésser malvat dels altres giramins. La mare era  
 una dona respectava, per bé que nascuda a  
 més. A casa no hi havia plerres per a  
 Cuenca, es considerava tan giramina com el més <sup>prim</sup>  
 i per res del món no hauria volgut que les <sup>seves</sup>  
 companyes rotes despendoses, la mare des-  
 fillats desdiguessin de les altres xenes giramines.  
 Era una de recursos la mare i ~~després~~ <sup>després</sup> molt res-  
 paritava per a beure d'on fos <sup>un trosset de</sup>  
 pectura de les costures dels seus <sup>peus</sup> ~~veïtades~~ <sup>veïtades</sup>. Les pi-  
 nances de la família Bertrana estaven en  
 llaneta blanca, rosa, o blau, el pare ~~per a~~ <sup>per a</sup>  
 des acord amb aquests principis. A casa no hi havia  
 diners, si an no ens en donava i el pare ~~no en~~  
 a les dues ~~menudes~~ <sup>menudes</sup> com era de llei aquell de  
 guanyava. Aleshores Salazar havia après el tall i la  
 confecció, ~~peru~~ <sup>peru</sup> havia muntat una acadèmia de tall  
 jo no se el que volien els veïtats, ni la  
 confecció. Hi acudien tot de noies del veïnat i de més  
 clumy. Pagaven poc però aquestes ~~en~~ <sup>en</sup> modestes expressions  
 podien ~~comparar~~ <sup>comparar</sup> a les altres ~~veïtades~~ <sup>veïtades</sup> de les  
 ajudaven a mantenir-~~lants~~ <sup>lants</sup> ~~després~~ <sup>després</sup>, la mare era  
 per naturalesa una dona de recursos, ~~que de~~  
 menudes de ~~esta~~ <sup>esta</sup> riques. No recordo haver  
 mai joveleta ~~havia~~ <sup>havia</sup> après a tallar i a cosir, venia a tots  
 les dones de la família i les veïes ~~qui~~ <sup>qui</sup> ~~ap~~ <sup>ap</sup>  
 mai enviat a ningú ni pensat per un sol  
 soig per que després dels seus coneixements de tallada i  
~~l'altre~~ <sup>l'altre</sup> ~~tenia~~ <sup>tenia</sup> gust i enant en triar els colors i les  
 moments que el meu veït i el de la mare  
 formes.

permana ~~Uelen~~ <sup>Uelen</sup> eren menys bonics que els  
 de la altre. Uns al contrari, no s'oril

tenia tendència a creure que eren els mes bons

jo els trobava preciosos i ja des d'afans de la festa ja ~~comença a examinar el cel a vigila~~ ~~examinar el cel a vigila~~  
els navals. Obria la finestra i paladejava l'aire que solia ~~que plouia i no~~  
~~ésser fred i humid.~~ Però mentre no plagues jo conservava ~~l'esperança de poder obtenir el vesiti~~ <sup>de sempre</sup>  
podrien obtenir-los. El matí del dia de Rams

je ho teniem tot a punt, vestit, sabates, ~~palma~~  
capell, palma amb llocada i lleminadures.  
D'aquestes palmes que eren una petite obra  
d'art, penjaven creus, rotllanes, flors i fulles de  
transparent  
suaire da color, un veritable regal pel ull, més que  
no pas per la boca

amb una menuda ben mudada  
La mare em agafava per la mà i xoro-xoro  
a cache ma s'enamainava a la Catedral on  
anava fins la Catedral de la festa carolíngia

La cerimònia de la benedicció de les palmes era  
més solenne ~~de la trobava llarga~~ ~~enaltosa~~  
que hi menaven es veien atapaits de mainada en  
diemengada i satisfeta de ellur quan aquelles palmes  
només somnava a aixir de la seu ~~de més arat meller~~  
fan primorosament teixides, guarnides i llayades. La  
gent ho comentava en veu alta "Mira tu quina d  
un cop mirament al tener ja tornava a començar me  
més preciosa" "Oh, que for mossa aquella del clar  
vermell" "M'agrada més aquella tan carregada de  
gublosa del meu vent, de la mara palma.  
Papers de sucre" "A pobre criatura com es deu  
perat" "Si noia mira, aquella pesa ten be cine guito!  
La mare s'aturava a saludar alguna  
Estretols men para entrar a la Catedral. No podem  
per la porta dels apòstols. Com podit creure que  
singra. Conseguida de casa que també passava.  
La mare, ans i xis hi era. Quines emports, quim

167 simbòlic de palmes, espere així diria infantel i  
nens i nens ordinaris. Jo me li mirava de  
la mare ens protegia amb els braços i amb  
de la sentada que la gran porxada d'inglés. Un cop  
reüll, els nois amb, per, perquè sempre feien una  
dins, ja es respirava més a gust. La immensa  
i alta coma nau ens scellia amb la seva atona  
bestiesa o alba, les noies amb indiferència i un  
ferc fresca i perfumada d'encens i de cera crepada  
d'altar major resplandia, uiles de ciris hi  
pu de recell perquè, a voltes, es permetien alguna  
cremaren i lament del sagrari notava com  
un gran nuvol de fum.

paraula respectiva adreçada a la palma o al  
sic cerimonial era clara i pesada, ~~era~~ l'ofici-  
ant i els ayells es movien evolucionaven lentament  
nostra vestit, les mares respectives solien parlar  
d'una manera solemne mentre ~~amb~~ l'oficiant  
amb una potser era de senyor fins a ~~els~~ senyors  
lar dels sermons de la catedral, tal o qual orra-  
bisla solen ésser ells, cantava llatí nets amb veu  
tremolosa i els xantres molt espas d'ell mateix  
dor era seclisme, tal o qual altre edificant però  
li contestaven des del cor. Després venia el sermo, a  
mi em semblava claríssim, paratístim, intel·li-  
ver, mossen Ballones feia plorat, mossen d'altres  
sible. La consagració, la elevació, la comunio.  
La aculles resplandien, l'ortia era com un gran sol  
et posava la pell de gallina. La mare els seguia  
blanc que enlluernava, el cel se' llenguava rai i lu-  
my mossos encara més enlluernadors.  
la beta. Aquestes hores Santos de la catedral resultaven

reunions mundanes on s'aplegava la bo i millor de  
l'element oficial, de la noblesa i de la burgesia gironina <sup>hi havia</sup> sense oblidar

l' hora del General l' hora del Governador, l' hora  
de l' Excel·lentíssim Ajuntament, l' hora de la  
casa Pastors, l' hora de la casa  
els oficials de l' exercit hi anaven <sup>amb l'uniforme</sup> de gala.

163  
tota la quincalla de conddecoracions, Els l'alcaldes  
i els regidors amb lerita i tarot de copa alta, El bisme  
i els canonges amb els solideus morat o vermell,  
Les dones vestides de cruixent seti; emmantellina-  
des i sot enjoiades com i dolls, A cada hora santa  
el public anava a veure'ls entrar. Era un  
gran espectacle digne d'esser contemplat, ob-  
servat i admirat, La meua mare no hi anava  
mai i el pare - no en parlava - encara menys.  
Si jo en tinc una oca idea, un record llunyà  
però no vold dir que un cop o altre hi vaig anar,  
sia amb alguna de les ninyones - putxes a Cardina  
o qui sap si amb Dña Maria i alguna de les seves  
filles. Però encara que no hi anés tenia cons-  
ciència d'aquell gran esdeveniment religiós i  
mundi (social), una o altra amiga de casa  
venia i en parlava, consellava, recordava

169  
a la mare i a la tieta que no hi faltessin, sobre-  
tot a l'hora de l'or de qual sempre ~~se~~  
medicador, vingut de Vic, de Ripoll, de Mont-  
serrat o de Barcelona era un gran orador.  
Crec recordar que també hi havia <sup>l'hora</sup> ~~el~~  
dels catalanistes (suposo que es tractava de la  
liga Regionalista o dels Carlins) Aquest era pro-  
nunciat en català i alguns dels amics del pare de-  
tia anar-hi: ell no crec que hi anés mai -  
<sup>les famílies</sup>  
<sup>la gent</sup>  
Et públic que no podien tenir pagar-se el luxe  
de tenir una hora santa que després de  
~~llur~~ ~~nom~~ ~~de~~ ~~llur~~ ~~nom~~ s'contentaven d'omplir  
la grandiosa nau de la Seo i envoltar a peu  
amb o assejats en els pedrers esglau de pedra  
de les capelles, els brillantíssims ornats del  
dici de Ramon. Jo confesso que no recordo haver-  
me escoltat cap. Per a mi tant els pronunciat en

castellà com els dits en català resultaven una  
**Setmana Santa**  
 solemníssima llaura. Després d'aquella gran Nida  
 del diumenge de Rams començava la setmana santa  
 que a Girona i en aquella època constituïa un es-  
 deveniment solenne i transcendent. Més que amb  
 autèntic esperit de penitència i d'edificació, pen-  
 so que els gironins de la classe distingida, aristò-  
 crats i burgesos, consideraven la setmana santa i  
 Pasqua com a ~~se~~ esdeveniments mundans, les  
 menestrals i el poble, amb més o menys bona fe,  
 però amb molta més senzillesa ~~gestaven, supo-~~  
~~santament~~ celebraven també la setmana  
 Santa ~~amb~~. Hi havia les processons que t'hi  
 com jo les recordo resultaven impressionants.  
 Llevos n. hi havia tres (consultar amb Verriç)  
 la del dijous sant a la tarda la de la nit  
 i la del divendres sant al vespre



17) Aquestes processons <sup>deixaven</sup> ~~calien~~ ~~era~~ un im-

pati fondissim on el meu coserid infantil

Els encapsulats: ~~negres~~, ~~guisos~~, ~~mirats~~, ~~vermells~~  
cada color corresponia a una confraria <sup>diferent</sup>  
blancs i negres <sup>forta</sup> em comunicaven una esgarri-  
Alguns anaven descalços, arrossegaven cadenes, deien un gros  
sant <sup>vers</sup> a les mans. Altres deien damunt l'esquena petits creus  
fària i els soldats romans dits manaiacs em  
de finta

causaven una gran por, una autèntica por

amb llurs cascs (?) de llauts, llurs húmques

vermells, llurs <sup>carnes peludes</sup> ~~boles~~ ~~fiets~~ ~~a~~ ~~geroll~~ i; sobretot

les blancs, ~~o~~ ~~altres~~ i lluents amb <sup>una punta bones-</sup> ~~les que~~ ~~pic~~  
molada. Amb el ~~ritme~~ ~~parcaven~~ ~~energicament~~  
ven a terra <sup>seguint al compàs</sup> ~~de~~ ~~la~~ ~~musica~~ ~~d'un~~ ~~tempel~~ i d'ore

flauts. Aquests soldats romans, en aquell temps,

solien anar ~~borratjos~~ i el que els feia més bin

dedissos i catinçosos ~~o~~ ~~més~~ ~~ductils~~ al ritme

del tambori (?) i de la flauta. Eren homes lloçats

- no em arca que els soldats romans de la <sup>actual</sup> ~~prova~~

de Girona són <sup>representats</sup> ~~representats~~ ~~per~~ ~~la~~ ~~ba~~ i ~~muller~~ ~~de~~  
de soldats romans de parada! ~~Representen~~

la bona veïtal Sirorina. <sup>Els del temps de la mort</sup> ~~gont~~ ~~de~~ ~~clats~~  
infància ~~era~~ ~~sent~~

de classe 172 i escass algun valet i molta  
humil als quals es pagava amb beguda

Pero el que mes m'impresionava era comnotie  
eren els monuments. En aquella epoca eren molt  
antics, Els sants, la mare de Deu i el martir  
del Golgota eren representats per talles de ta-  
many natural, vestits amb tuniques i mantells  
i ~~corones~~ de vellut i coronas d'espines i  
copeses. Un d'ells em feia plorar de compassio  
Jesus era flagelat cruelment per dos esclaus  
la sang s'escolava de les seves ferides i ell  
cor- ~~suprena~~ ~~en~~ ~~el~~ mentre el martir amb la  
pura i l'os i el  
pell ~~del~~ ~~cor~~ ~~i~~ ~~del~~ nostre pallidissime servava  
una expressio serena, beatifica. La mare de  
Deu dels set dolos amilava majestosa amb  
el seu mantell <sup>de vellut</sup> negra, ~~de~~ i la set espases  
clavades al cor. El cor potser resultava messe  
eros i lleugerament fora de lloc pero

à cet égard produisit une <sup>impression</sup> grande émotion

Le reste de la scène est merveilleux. Dès le  
 lieu choisi, les yeux amarrés de tristesse  
 et les larmes couvrent le visage. Le monument  
 avance solennellement en un silence  
 impressionnant, milliers de personnes assistent  
 au pas de la Dolorosa : nul ne pleure,  
 si l'on sentait voler une mosse supposée  
 que les mosques ne fussent des dormants  
 estomahe  
 à cette heure point le mouvement de la  
 marche des hommes invisibles qui devant le  
 monument les entourent et devant  
 eux de la Dolorosa est muet et brandevon.  
 À cet égard semblait que se li devaient mes  
 profondément que li devaient de produire  
 un dolor insupportable.

Après venir à cet égard - le lieu

tan ~~esgarri~~ <sup>esgarri</sup> foscament real: patètic, un criat  
que em feia estremir, que ~~em~~ m'esgarriava

de cap a peus, amb les seves llagues, el seu  
El sant cristi era portat per homes fets de vellut morat  
i amb perucca blanca. Generalment això devia d'una pro-  
cap coigent inclinat darrere del pit, ~~ment~~  
metence. La creu pesava enormement, i els voluntaris es rellava  
ven sorint. ~~Seu~~ Suaven i pantejaven. Es veia darrere que  
~~per la imbestia i la crueltat dels fets~~  
aquell esforç no era cap comèdia sino que consistia a un autèntic  
tri, que ja se' pot barreja amb un peu d'orgell. Per a mi  
el almirall pas de la molassa representava  
aquests portadors de creu van admirables.

el Sant enterament. El sepulcre tot de vi-  
dra amb el pàl·lid cos de crist ajalat i rígida  
tancet dins.

Darrera de tot hi seguiren les autoritats,  
oficials de l'exercit de gran gala - a mi  
llavors m'agradaven els militars. el go-  
vernador, l'acorda amb tenita i barons de copsa  
alta, i d'origen de tot el Senyor Bisbe amb  
un mantell de llarguissims rósseu  
i, finalment una companyia de soldats amb el  
fusell a la generala i banda de música.

En aquesta ocasió  
~~Plas de paper dobles~~ sino solennes i grans  
175 - pises la de Beethoven pises la de Chopin -  
funeròries en les quals el trobó de vares i el cla-  
vibat solien tenir els paper més lliure.

En aquests solennes (cerar un equivalent a  
solenne) dies de la setmana Santa a Girona  
hi hané dos esdeveniments molt importants  
per a nos. Un d'ells ressaltava mes aviat en-  
pipatí-cruçat - era la ineludible obligació d'  
anar a seguir monuments, ~~l'altre mai no~~  
~~de caire més satisfactori en la benyolada~~

2) P'aire Sixta era una <sup>activa</sup> ~~gran~~ i <sup>passiva</sup> ~~saiva~~ benyolada  
encara que el seu orgull català no es ve soblagar mai  
a la benyolada del país.  
Es feia un cop de la roba pla. A benyolada

3) d'aire Sixta  
n'hi havia per toton i <sup>els anys</sup> ~~la~~ <sup>sortien</sup>  
unes papirades imponents. Parent i amics  
tenien la seva recua de benyolada que no era cap

4) P'aire Sixta no ho feia a l'estil de l'  
Empordanès, els feia a l'estil de la seva terra.

7/10 196

en aquestes ocasions oblidava el meu  
 patriotisme inculcat per la inoblidable Caroli-  
 na i m'adhienà incondicionalment, fervo-  
 sament a Castella, flairant, desaborint i  
 fins emmalaltint per un exte d'amor als  
 bunyols de l'Ària Sixta. I fins pue afirmar  
 amb perdo, <sup>del</sup> al meu colinet Sempurna <sup>de</sup> i a les  
 seves tradicions, que aquells bunyols a l'estel  
 castellà m'agradaven més que no pas els de la  
 mera Terra. Però tot no era plaire d'oli pre-  
 mantemps de pasta roge i enganxosa - <sup>A elles ems la deixaven</sup>  
<sup>manipular -</sup>  
 git i de pell de llimona raspada, calia anar  
 a seguir monuments. Reglamentàriament  
 set, tirant pel cap cent, cinc. No recordo exat-  
 tament amb qui hi anava. Només recordo  
 la poca devoció i la gran mandre amb seu-  
 ho feia. A Girone en quells dies sants hi  
 senyorajava un silenci impressionant

No circulava cap vehicle (?) No se sentien  
 tocar cap campana, ni cap mena de música.  
 A nosaltres se'ns prohibia tocar el piano i  
 cantar, jugar o sin produir cap mena de pressa  
 com que a cad casa era igual, aquell  
 silenci espes, slemne, etapaait i absolut  
 s'emparava de tota la ciutat, tant que el  
 free de les robes de les sabots per les voranis  
 o l'empedrat resultava quasi una profane-  
 cio. Tot hom caminava en silenci i de pun-  
 tils. I si algu havia de besconiar alguna  
 paraula ho feia de baix en baix com a casa  
 d'un difunt. Llargues curses de ciuta-  
 dans anaven d'església en església,  
 arrossegant les robes i xiuxiuojant, Entre  
 la multitud (?) de fidels de totes les classes  
 socials, i totament, es destacaven els aristocrates

i els benestants afortunats. Elles s'empescaven  
 com galls d'Índia, vestides de precioses sedes  
 negres cuixents i enrabenades (?) emmantellades  
 nades amb grans i precioses mantellines de  
 blondes cada una de les quals valia una  
 fortuna, belgades, enguantades, cuixíades com  
 idos orientals les grans dames anaven d'una  
 esperià a l'altra al costat del marit, enlertat  
 i embarnetat de copa alta, enguantat im-  
 pediblement. Et les mans hi duïen missals de  
 rellicats de marfil i de cloaca de tortuga,  
 els rosaris eren d'or i de naure i els penfills  
 de les orelles, llargs i vestents com els de certs  
 lúbrics esclaves de l'Àfrica fets de perles, bri-  
 llants i emmerquets topais i rubins, cada  
 dona representava una fortuna i en passar  
 al costat del salerlet marit, elles es llam-



179  
pregaven les uns a les altres amb curiosa  
mentre es saludaven cerimonialment  
amb uns lleus i grans inclinacions de  
cap, amb somriures esquisits i paraules  
així i així : mesurades.

<sup>Dijo les</sup>  
A les esglésies no hi podia entrar. Ho va hi  
meritave, la calor i la flaire excessiva  
de la cera consumida, la quantitat enorme  
d'home de fidels, entrant, apenallant, se, mor-  
murant pregueres i sortint era quelcom de  
perill a les naves fosques. Serenament  
el vespre, entre els ombrals i les vitals es  
moviments ni havien de ficar al llit sense  
sopar amb una caxet d'antipirina i  
una tassa de llet i grans aires frescos de  
parabrot. ☹☹

Pis de desastre de floria, - llavors

180  
Jesus ressuscitava el dissabte - a casa on  
deixaven per tota la casa que voliam. Fe  
tots les <sup>situacions</sup> <sup>en els dies de passió</sup> <sup>de</sup> <sup>Girona</sup> <sup>sepi</sup> <sup>aven</sup>  
~~fermelicament i soportament  
desesperadament~~ els seus batells?),  
Repicaven de valent, mentre la conella  
fesi anar les carracas els xiulet, els  
espèllots de toles menes.

Recordo però algunes capelles de convents de <sup>grup</sup>  
en la part més alta de la ciutat. Capelles <sup>opulentes</sup> ~~humils~~  
oblidades de la gent. Allí s'hi respirava un recollim-  
ent i una emoció autèntica. El vent veïat de flors i de  
vins encara resplandia en la seva divinitat mantes  
La flava de lliri o de xeringuilla dominaven la flava  
de roses i del lila. Barrejada amb la de la <sup>coronide</sup> ~~corona~~  
i la d'herbes cremades en els incensaris -  
els pots girons que arribaven fins allí ens apena  
lloren i pregarem amb recolliment mentre d'un  
the invisible - el mateix podia ser el del <sup>que</sup> ~~que~~ <sup>la</sup> ~~la  
<sup>arribava</sup> ~~en~~ un cant dolçissim, un cant de veus  
flanques humils i pures, lleugerament nasal per  
impregnades però d'uns accents de devoció no contaminada  
pura, tan diferent de la dels vantres de la lleu.~~

El pare 181

El fet que ~~me~~ <sup>tant rarament</sup> nomeni mai el pare en cap d'aquests en molt poca d'aquests records de la meua infància significa, simplement que <sup>el pare</sup> no era amb quasi mai amb nosaltres. L'avi Bertrana morta, la desallada evsionica de la casa Bertrana consumada i les dèries <sup>artístiques</sup> del meu pare; primer la pintura després la literatura combinades amb les difcultats domèstiques, el mantenien allunyat de la llar. Hi dormia però el seu esperit, dominat per ~~de malalties~~. El meu part ens estirava amb altres abòries, no s'entendria gaire en el nostre passió però <sup>només ens ho demostrava quan estarem</sup> ~~d'una manera molt seva d'esti-~~ ~~malalts~~ ~~nos. No ens ho demostrava més que quan estavem malalts, mentre estessim sense contents - o ell pensés que ho estavem - no participava quasi mai de les nostres preocupacions o alegries infantils. Jo el divertia quan veigesser més grandeta <sup>se m'indica algun cop a Trobar amb ell o a tocar</sup> molt li feia força gràcia però no volia~~

que em dediqués a la literatura. Com que jo mostrava força disposició per la música va decidir treure'm del cap la literatura i encaminar-me cap a l'estudi del solfeig i del piano. Més tard triaríem l'instrument que havia de tenir el solfeig i el piano no eren més que la base de la meua futura carrera. Tot això ho va decidir ell en un dels moments que dedicava a la mainada. Ell, sense saber ni solfeig ni piano, havia estat el meu primer mestre de música. Quan jo tenia pous mesos i em posava a plorar durant la nit, ell em prenia en els seus braços i em passjava a arruïnt i avall del passadís tot cantant-me lieder de Schubert i de Weber i de clar de Luna de Beethoven i alguna mota fragment melòdic del Lohengrin.

o del Tanhauser. De moment el meu  
 mestre de música era la Lluïa Eufemí  
 que mai no fou capaç de respectar un ritme  
 ni de dur el <sup>correctament</sup> compàs. Així ho vaig  
 descobrir més tard quan jo era ja deixeble  
 de Cecic Casademunt autor d'inspirades  
 sardanes i de Ferrnàs Sobrepès violoncellista  
 notable amb qui vaig fer els meus debuts d'  
instrumentista d'  
orquestra tocant òperes al Teatre de Girona  
 durant la Temporada de Fira. El meu pare  
 no era gens expansiu, al menys a casa. Tinc la  
 sensació que es va trobar submergit, sense ado-  
 nar-se'n pels Salazar. Els Salazar representaven  
 una <sup>un</sup> colla: militars, <sup>els</sup> castellans de soca i canal  
 amb Dones Maures, igualment de parla i costums  
 castellanes. Prudenci Bertramo no es devia trigar  
 massa be en aquella atmosfera que o gens cata-

le neses 184  
i, pae o gens artistic.

Per altra banda, l'esperit  
de família dels Salazar, la noblesa i generositat de  
tots ells, l'ajuda moral i material que  
els avis i la tía Eufèmia prodigaven a tota la  
família Bertrana, feia que el pare els acceptés en  
cara que i des d'aquell moment se'n sentís ben allunyat.  
Tot el que em refereix al meu pare i a aquella  
època de la meua vida és una interpretació meua  
perquè no recordo que ni ell, ni la mare mare  
i menys els avis i la tía Salazar <sup>en parlessin</sup> mai ~~parlaven~~ mai.  
És ara, en evocar aquells anys per a  
m'han plens d'impressions i d'emoció i de  
sensacions d'últim que m'adono que el meu  
pare no hi era present. Sembla natural i  
lògic que Prudenci Bertrana el futur gran  
mosaïsta en llengua catalana hagués tractat  
de despertar la nostra catalanitat, <sup>inclinat</sup> i nostre

185 després la llengua vernacle  
esperit ~~nacionalista~~ català. No va fer-ho  
mai. Ell, indubtablement el sentia, però no  
volia o no gosava o tenia mandra o covan-  
dei d'afrontar. ~~El clan castellà dels Salazar~~  
~~system dels petits Bertrana~~  
Salazar. Els Salazar - com he dit, formaven  
un clan, poderos, els Bertrana estaven  
unicament representats pel meu pare.  
Em sap greu haver de dir que els meus au-  
tèntics i puríssims sentiments de catalanitat van  
esser desvetllats, cultivats i encaminats per la  
Carolina. Suposo que el meu pare en sentir-  
me recitar poemes en català, de no records  
que <sup>potser d'en Pons</sup> mossèn Lluís, es devia sentir  
satisfet. Però no recordo que mai no m'encorat-  
gés a aprendre'n o a llegir-ne d'altres. Què  
pensava, que sentia prudenti Bertrana davant  
d'aquella monada que tenia prou memòria

afició i 186

~~meu~~ audàcia per a recitar primers en català

davant d'aquella nombrosa família castellana?

L'avi i l'avia Salazar així com Dona Maria

no podien o potser no volien assabonar les meves

només <sup>només quan aquestes oren en castellà</sup> sessions <sup>primitives</sup>. La mare i la teta, sí. Elles

~~ni aplaudien ni comprenien molt bé el català,~~

~~el llegien i <sup>i el parlaven</sup> ni aplaudien.~~ Del pare no re-

~~cordo haver-ne rebut mai cap encoratjament~~

~~Potser sentia la causa perduda potser no~~

~~tenia cap esperança de descastellanitzar els~~

~~seus fills tan amaratats enfonsats submergits~~

~~en la parla castellana. Només recordo a Carolina~~

~~que gosé plantar cara al front català i amb~~

~~la senyala aprovació de la mare mare i teta i~~

~~finia i amb la inhibició del meu pare,~~

~~inculqués en el meu esperit infantil els~~

~~primers germens de catalanitat. Segurament~~



sense ella aquest germens inputs del  
 atavisme Bertrana - mil anys de Bertranas  
 probats en l'arbre geneològic  
 catalans - o de l'ambient que més tard  
 hauria de respirar a Girona entre els amics  
 del meu pare haurien donat el seu fruit  
 Però amb quin agríament amb quina  
 tendresa no penso en la meua mare -  
 de ra empordanesa! El seu record és  
 per a mi tan present com el de qualsevol  
 membre de la meua família <sup>potser més encara, segurament</sup>  
 més molt més que el d'Enric Utrera que  
 em va nodrir en les seves pobres mamelles o  
 el de la propera àvia Sixta - la que mai no  
 vaig poder amar d'una manera <sup>espontània i natural</sup> clara i neta  
 A casa, dels quatre fills de Neus Selgas i de  
 Prudenci Bertrana en varen sortir dos de  
 francament i des: didament catalans i dos

1888  
de mes o menys dubtats, vull dir que sense esser  
amb catalans, sentien la catalanitat d'una manera  
més tènue. enra Helene i Terribert, Leticia i jo sem-  
pre varem tirar per Catalunya sense reparar  
ni deixar d'afegir Castella a la qual debien  
tant i tant.

1899  
La família filipina

En un dels apartaments del meu arri a la  
Rodona de Santa Eugènia va venir a viure - hi era  
cormel retirat que es nomenava Don Francisco  
de Las Cuevas. Era filipí i rematadament llest.  
Hi va venir amb la dona, un cunyat i un re-  
quitzell de criatures tots o quasi tots tan rema-  
tadament llestos com Don Francisco i tan nom-  
brats que jo no veia que pogués arribar a contar-  
los. O, potser no m'interessava perquè la  
mida de Don Francisco anava des dels gurnitz  
anys els pocs mesos. Quan el gran ja es volia  
casar el petit encara marnava. La <sup>esposa</sup> D<sup>na</sup> de  
Don Francisco era una criatura prou passiva  
silenciosa a l'home mai no veia dir pronun-  
ciar ni un mot de català, sense saber  
no parlava altra llengua que el tagal (!?)

o qualsevol llengua o dialecte d'aquelles illes  
 Els dos nois grans, Francisco i Manuel Papello,  
 veïens a l'entorn nostre. Varen aprendre a  
 ballar sardanes i Manuel m'havia declarat  
 el seu amor. Jo el trobare molt agrada-  
 ble. Com tota la família de les Cuevas, era  
 polid, respectuos i ben educat i s'ho parlava  
 català delatíssim. Jo em deixava festejar per  
 ell encara que sense decidir si m'agradava o  
 no m'agradava. ~~perquè~~ <sup>era</sup> la seva pell de color  
 groc, els seus ulls entriaxats, fosguerins i molt  
 brillants amb aquell mirar misteriós atòrc  
 que emanava de les races asiàtiques, el nas aixafat,  
 i la cabellera neguissima. Oïa + Jo un  
 Manuel de Cuevas m'agradava força sense  
 poder decidir en mi si realment aquell  
 sentiment s'assemblava o no a l'amor

~~encara era oratge criatura per a saber!~~

~~No - L'oncle del meu pretendent és deia Agapito i resultava un personatge d'allí més pintorosc. Parlava al castellà amb una debesa i una gràcia innimitables i, com tots els membres de la família, era exageradament complimentós, polid galant... Parlava sempre en veu excessivament baixa com tols el sent - no me dilervànic - reclinat distingida. No puc assegurar que no estés enamorat pve molt de la bella Eufèmia, encor. que sense cap mena d'esperança d'ésser correspon la família filipina fascianta es l'elazar de La Rodona amb una mesura: una discreció. Record una reunió seu pel seu self-sentit còmic ha restat gravada en~~

la <sup>192</sup>meta memòria d'una manera  
clara i precisa indeleble (?). La reunió es ce-  
lebrava a la gran sala <sup>del piano</sup> dels Salazar, un di-  
d'estiu a la tarda. Hi assistien <sup>el coronel retirat</sup> (els <sup>dos</sup> <sup>meus</sup> <sup>seus</sup> ~~meus~~)  
grans de Cuesvas: el tio Agapito. Per la banda  
Salazar (la mare, la teta Eufèmia, i les  
dues noies Bestvina. La teta, després d'  
haver-se fet pregar un peu, s'havia assegat  
al piano i havia executat a la seva manera,  
o la marxatunca de Mozart,  
una repòrdia de Litz. Hi hagueren grans aplau-  
diments, <sup>les</sup> felicitacions ~~seus~~ no foren es-  
talviades ~~catimades~~ del cantó 'feliç'. Hi hagueren una  
estoneta de conversa: ~~tot~~ d'una, un dels nois  
de Cuesvas va insinuar:

- Ahora tu, Ticho Agapito.

- De ningune manera: ve ja l'altitud  
després de les maravilles <sup>ejecución artística</sup> ~~melódica~~.

143 de la Señorita Salazar  
~~hanssaica~~ que acabam d'escriure de ~~les~~

~~llanes maris de la Señorita Salazar, que no  
puedo permitir-me desgarar los ojos de tan  
destinguido auditorio.~~

~~Ita deia ben a poc a poc pensant-se molt  
i amb un ceceo i una cantarella inimitable,  
indescrptible. Per tots, grans i petits ens  
varem posar a pregar a Agapito que fes  
alguna cosa.~~

~~- Deque uses, por favor, Don Agapito.~~

~~- Se lo rogamos grans i chics Don Agapito~~

~~- Decidase de una vez, <sup>Procurem</sup> ~~desse~~ me plaur!~~

~~- No te hagas rogar más chico~~

~~- Don Agapito decidase~~

~~- Tots se lo agradecerem.~~

Els pres continuaren, fins que Agapito  
es va adonar i molt uermonosamente

- 194  
 - j'assistà al piano - i advertia l'assemblea  
 - les admirats que després de la perfecta  
 - ~~concessió de sentències, però~~  
 - ejecución de la terrible sentència van a emmentar  
 - hi lo mio aburridissimo

- Sí
- Vaya!
- Vaya!

al tamboret girador, s'aleja, en rectifica l'alçada  
 es va ~~asseure al tamboret~~ / ~~es gira sobre~~  
 fent ~~to giravoltar~~ es gira devers l'auditori.

~~l'impossibilitat auditiu~~

- Pido perdón anticipado al distingui-
- ~~Ustedes no podran veure l'auditori. los dis-~~  
~~do auditorio. publico.~~
- ~~parto. bella, equisocionis.~~

Heic posat les mans damunt les teles

quan es va repensar. Va ~~se~~ <sup>notament</sup> ~~se~~ <sup>(feu giravoltar)</sup>  
 tar el seient fins al ~~maxim~~ <sup>maxim</sup> d'alçada <sup>vol</sup>

~~el seient fins a oncaixos, es el meu seient~~  
 - Se titula "la plàgia de una visió"  
 motus. Va a fer a seure. Tu va a posar les

mans damunt les teles i les torna a abar

- Con el permiso de ustedes voy a quitar me los
- ~~Si ustedes me lo permiten me quitaré los~~

paraalmi ~~medes~~. Ho feu i els ~~seient~~  
 deposita currosament al costat del telet  
 a ~~mi gusto~~.



~~Una cot de veus li responeu~~

~~- treu comoditat per Agapito  
Fota la rosa dels punys (midrats)~~

~~Ara que es deu punys fora, ja col·lecte~~

~~l'assent del piassa, es diu portava a tota <sup>(començar la pesa</sup>  
amb <sup>amb</sup> ~~gornit~~ <sup>amb</sup> embarrassat  
quan de nou es firi' ~~la casa el pedic~~~~

- Con el permisso de ustedes me permito  
tambien el cuello i la corbata ~~plage~~ tanto  
celor.

- Usiet lo home Don Agapito - fin e Tite
- A comodidad de usted Don Agapito, confirmé
- Usiet lo home Don Agapito. 9 an.

Es va llevar el coll i la corbata i encara  
vellaire quan el ser revot pale li dem-  
selle

- Quitale tambien la chaqueta Tite

El pianista es gira i sempre s'imita

- No me aturo delante de la ~~senora~~. <sup>Empena</sup>
- Arrevase - fin e <sup>sempre que</sup> ~~minors~~ <sup>me lo Tite</sup> ~~tercera fila~~
- Arrevase Don Agapito - se / v la senora

- Sin 196 sempre que era jo.
- Sin cunpitió de Acapito, va dir l'any  
+ So ve llevar e l'americane però encara  
no comença

- Me de verguença en monjes de cançons  
delante de <sup>suñoritas</sup> ~~las señoras~~ tan repetibles
- Por favor no se preocupen
- Adelante títo, adelante!

fore un acord ~~després~~ ~~tut~~ ~~d', la me  
drete havia de ~~tocar~~ la melodia; ~~sentimental~~, ~~pues~~  
Acapito feia ~~antes~~ ~~mes~~ ~~operacions~~ ~~regulars~~ ~~de~~ ~~acapió~~  
de la me es guerra; amb la drete, ~~mes~~ ~~o~~ ~~menys~~ ~~sentimental~~ ~~el~~  
una peça de l'any de la guerra ~~d'ello~~ ~~mes~~ ~~radicalment~~ ~~el~~  
~~si~~ ~~se~~ ~~no~~ ~~se~~ ~~guia~~ ~~Acapito~~ ~~trava~~ ~~amb~~ ~~sentimental~~  
equivocada anava ~~ortul~~ ~~la~~ ~~melodia~~ ~~el~~ ~~mal~~ ~~era~~  
que ~~no~~ ~~he~~ ~~afectava~~ ~~degradadament~~ ~~la~~ ~~me~~  
amb ~~vol~~ ~~la~~ ~~me~~ ~~que~~ ~~no~~ ~~no~~ ~~no~~ ~~no~~ ~~no~~ ~~no~~ ~~no~~ ~~no~~ ~~no~~  
esquerra no solia el que feia la me drete; la  
el ~~respectuament~~ ~~silenci~~ ~~és~~ ~~auditiu~~  
me drete ignorava e l'harmonia dels acapió de  
e me es guerra.~~

- lengs tan poca memòria, s'excusa.  
De volte, el pianista s'altra es gira devers l'auditor.  
va dir humiliíssimament:  
tota alguns impressos me; plegi

- Lo siento però no me acuerdo. Deixada,  
mentre lo he oblidado.
- Aixes d'elja deixa el sentit, es to-  
el PE,  
no. posar el coll, els principis, la urbita

~~l'americana el seu l'idea's  
seus nervets amb un angelic somriure~~

~~- Gas & defec minus,~~

~~- Però h'ò capito!~~

~~l'idea's - un senyora:~~

~~- Unstels perdoren jo no gueric però extra  
muchachs... No se' como excusar-me.~~

~~- No vele la pena, hudo - para el rto,~~

~~digue' no se' cui.~~

~~Jo no podic aque an tar-me el riure  
Vaig haver de sortir de la sala plena~~

~~d'admiracio' envers el domine de' els  
mateixos que mostraven tot plifats,~~

~~Admirant també a hie' Eufornic que~~

~~posava <sup>entreguadre</sup> ~~propaitar~~ a respondre ll'infancia de~~

~~llety i aqui <sup>ecie</sup> ~~ai~~ <sup>Allegats</sup> ~~elli~~ m' aixeo, ritorn, ~~comon~~~~

~~i harmonie <sup>elastimosament</sup> ~~energicament~~ <sup>sa</sup> ~~subtefats~~, era~~

198

Capaç d'arribar a l'acord final ~~sense~~ ~~partes~~

~~llapis~~ - mes vermella que un titxo, amb les mans

i els llavis

~~un poc tremoloses i amb~~ pero fins el darrer acord

~~ensovant així el prestigi musical del pobre Hagarite~~

~~el qual no hauria demanat més que per l'alesta com~~

~~siu mana a una senyoreta tan distingida i ins-~~

~~truida. Però la Tieta Eufèmia no estava per aquell~~

~~homenut de pell groga, ulls estraixats i somriure~~

~~suavíssimament enigmàtic, com jo no estava~~

~~tanpoc - malgrat les tímides i respectuoses visi-~~

~~nuacions de marols. Poc que era el gran tenís~~

~~de nas tan avremangat i les narius tan badades, que~~

~~la tieta Eufèmia pretendia que se la veia el ses~~

~~per les aqueixos de les narius~~

Les ~~obres~~ en el mes Espriu 199

Els meus records del mes Espriu no poden  
comparar-se en emveió als que il·luminaren la vida  
del meu pare, emocions que pareix inspirar-li  
unes de les pàgines més perfectes i sensibles de la  
seua obra literària. <sup>Li Heren</sup> És que per a ell va ser el mes  
Espriu i l'España <sup>no</sup> fou per a ell un més ~~no~~ i  
~~afirmar, va estar per a ell~~ la casa dels meus avis  
Salazar a La Rodona de Santa Eupèmia Però jo  
també tinc els meus moments records del mes Espriu  
el qual per desgràcia ~~meu~~ se tota la fami-  
lia Prostrana <sup>i prova en particular</sup> va deixar de ser nostre quan jo te-  
nia molt pocs anys. De l'antiga casa que no  
s'altres ocuparem recordo la cambra on jo dormia.  
Era ben rústega que no tenia ni finestra  
dra flum entrava per una espitellera i el  
meu llit estava col·locat just davant. A l'

<sup>110</sup>  
hora de la migdiada, que jo no aprofitava mai <sup>(200)</sup>

per dormir, veig descobrir un entreteniment me-  
ravellos. La capitllera oberta en una paret de

d'uns vuitanta centímetres de gruix donava a  
Per la part de fora era llarga i estreta, per la <sup>s'aixemplava</sup> part de dintre, i  
un camí. Coincidint amb l'hora de repos

obligatori, el sol amonava la terra i les herbes  
que creixaven al <sup>camí</sup> sender. 4. Oh prodigi! Les

imatges dels coses i els objectes que hi passaven  
es projectaven a la paret de la meua cambra

just davant dels meus ulls, en color però cap  
per vall. Jo no havia vist mai cinema ni m'

havia oït parlar. Aquelles imatges colorides i  
magnífiques encara que de cap per vall, senzilla-

ment, em meravellaven. Era era un home  
amb un capeto; ara era una paella de

vous tirant d'una correta, ara una  
tirallonga d'ogres o una <sup>parall i lla de</sup> pallera...

Per un infant que no ha vist mai cinema  
 que no té ni la més petita idea dels prodigis de  
 la llum de les imatges de les càmeres fotogràfiques  
 aquell descobriment resultava simplement ma-  
 ravellós. Una altra criatura amb esperit cien-  
 tífic o inventiu n'hauria tret altres conse-  
 quències. Per a una altra tipus hauria de veure  
 consentida lleugerament prodigi, allò hauria  
 estat un motiu de 'llevament' o d' 'instrucció'.  
 El meu pare hauria estat per intentar. potser  
 hauria pogut explicar-me el procés físic  
 del fenomen però jo no era una nena prodigi  
 ni tant sols un prodigi, i encara menys una  
 nena ~~consentida~~ <sup>amb esperit científic</sup> ni cap mena d'afició a les ciències  
 (El meu primer procés de em-  
 tent, el no menys primer procés d'inventiva  
 em feien sospitar que) si ho explicava als  
 pares aquesta es troba mofarion de me, em troc-

meravellosa de  
L'any de Badia, de somnia-tucilles, més val: 202

callar. I vaig callar, Però aquella meravella  
existia i jo la gosava en secret, cada dia a la  
mateixa hora. Encara avui, després de seixanta  
anys puc recordar amb una claredat absoluta  
l'encís la forma, el color i el moviment d,  
aquelles imatges i l'encís extraordinari que jo  
sentia en contemplar-les.

Ale més Espriu, encara que d'unes dimensions menors,  
hi havia unes altres meravelles, prodigis, atractius.

En una caixa molt vella, foradada dels còrcs, de cobert  
pesant i fonsària considerable hi havia <sup>un munt d'</sup> unes imatges  
més ~~apilades~~ barrejades com cadàvers de sol-  
dats després d'una gran batalla, també hi havia per-  
gamins en llatí on jo podia distingir el nom d  
algun Bertrane avant passat nostre. Però els  
pergamins no m'interessaven. Es veu ben clar



que jo no tirava<sup>ni</sup> per sàvia ni per sots. 203  
Heu sol sabia - els meus pares no en tenien cap  
idea - pel que tiraria o no tiraria, pel que em plaia  
ni i no passaria entreprendre o pel que entrepren-  
dria fatalment sense analitzar si m'agradava o  
no m'agradava. En el cas de les <sup>escultures</sup> tallades vestides  
el cas era diferent. Es tractava de marees de Déu i  
de Sants amb roques plenes de misticisme, dolor o  
èxtasi. ~~En~~ ~~la~~ l'expressió d'aquelles roques era ja  
impressionant i els ~~traballaments~~ que els cobriem el cos,  
també tenien el seu encís. Anaven vestits amb sagues teles  
de vellut, de setí de brocat, túniques i mantells de colors  
foscos i tonalitats suaus, <sup>tridets i</sup> guarniments <sup>d'oro</sup> d'argent. ~~En~~ Sota  
de les túniques deien enagres i camises de finíssima ba-  
lota a l'inn <sup>igualmente</sup> guarnits amb puntes <sup>de</sup> arxi <sup>finíssimes</sup>.  
Els meus pares ignoraven que jo d'amagat se-  
menava aquells treus entre els quals també hi

havia alguna reliquia fencada curiosament on  
Tot això va desaparèixer misteriosament amb la defeta econòmica  
dels Bertrams. Se pareixia sentir, de massa a desparar, per a preuen-  
uns púccas me daltó. A veu aquell ~~travor~~ <sup>travor</sup> <sup>com</sup> <sup>'atrelia</sup> <sup>o</sup> <sup>si</sup>  
par- sa del carterano i aquell ~~travor~~ <sup>travor</sup> <sup>que</sup> <sup>sols</sup> <sup>a</sup> <sup>mi</sup>?

Sempre que podia el contemplava però no en deia  
res als meus <sup>i</sup> <sup>menys</sup> <sup>a</sup> <sup>l'</sup> <sup>avi</sup> <sup>quan</sup> <sup>encara</sup> <sup>venia</sup> <sup>amb</sup>  
parees ~~perquè~~

nosaltres a l'Espana a presidir i dirigir la psela del  
suro i la el mercaderij i venda de les panes. ~~te~~

Jo era una criatura secreta que no solia parti-  
cipar res als grans sobretot quan es tractava d.

~~una~~ <sup>un</sup> <sup>momentos</sup> <sup>realment</sup> <sup>extraordinaries</sup>. La  
meua opinió sobre les persones grans no els

era massa favorable. Jo estava llavors convençuda  
que les dues generacions que precedien a la meua

estaven firmades ~~per~~ <sup>per</sup> <sup>gent</sup> <sup>incomprensible</sup>, il·lògica  
obtinada i d'entret <sup>horitzons</sup> <sup>o</sup> <sup>líen</sup>. A l'avi Bertrama, a

l'avi Lixta i a Dña Maria els considerava  
com impossibles. Sense cap esperança de

comunicació d'ordre <sup>sentimental</sup> <sup>o</sup> <sup>intel·lectual</sup> amb

ni - és clar que les paraules <sup>sentimental</sup> ~~amor~~ i intel·lectual,

no figuraven encara on el meu vocabulari, even-  
tualment i simplement sensacions. Amb el pare  
la mare i la tía Eufèmia hi havia una vega-  
da d'esperança de poder-los-hi entendre. Però tampoc  
no era massa segura. A Helena i Eufèmia, les  
meves dues companyes més directes tampoc no  
gusava associar-les als qüestions dels meus descobri-  
ments. Eren molt diferents l'una de l'altra  
i encara més diferents a mi. No recordo de haver-les  
associat als meus descobriments ni al del principi  
del cinema ni al de la descoberta dels Sants vestits  
del canterano. Suspirava que les meves dues compan-  
yes de joc no haurien estat amb aquestes meves ex-  
cursions personals. Amb Eufèmia, que era un cavallet  
més dedicarem a altres menes de distraccions.

Deixarem a casa la tia Helena sempre aua-

pada a les faldilles de la mare: ens en anarem a l'hort.

Allí hi havia tomàquets, melons i síndries, Sufemi i jo

en collíem i ens el menjàvem calents i tot com cen-  
sense preocupar-nos del mal de ventre i els còlics inenit-

bles que, <sup>sortint, ens produïen</sup> els melons i les síndries els esbucàvem a cops de

roc i acabàvem d'obrir-los amb les grapes.

~~No començàvem com nos ens posàvem malaltes.~~

Un dia la mare s'emportà de llei i jo ens vam sen-

ti exploradors. Es enfilàvem per uns torrons 'impossi-

bles veritables camins de cabres. No vèiem anar

enlloc ni ens proposàvem res d'especial. Cercàvem

el peïll amb una mena d'embriaguesa,

traversàvem bardisses, saltàvem rierols, ~~quinçàvem~~

ens enfilàvem a les roques... Varem fer molt camí

i ens trobàvem ben lluny del mar Suprim quan la

campana de l'església de l'Españe es poté

a tocar e'Angelus. Aquelles <sup>Tallades</sup> bebudes om varen

despertar de la meua embriaguesa explò-

dona. Vaig dir a Eufèmia que calia fer mar  
a casa una cunita

~~coneixiem una drecera que caminà estret i molt  
 irrefrant precipici. El pare ens havia prohibi-  
 bit de passar-hi per que a nos de l'esser  
 estret i ~~córrer al llarg~~ <sup>guixar ental</sup> d'un marge ben dret  
 i d'una cascada barana fonda i llina, la  
 terra s'esclavissava fàcilment i les pluges se'n  
 menjaven i <sup>la terra</sup> s'esclavissava fàcilment. Eufèmia i jo  
 va malgrat la ferma prohibició del pare  
 varem decidir passar-hi per arribar nos a casa  
 a casa. Recordo que el pare junt amb altres  
 cessadors feu reunir <sup>les cases i</sup> ~~els boscos i les cases~~ amb  
 les seves escopetades. Tot el matí, mentre ex-  
 ploaven ~~de~~ <sup>de</sup> boscos i cases anant s'ent sent  
 for-los gens de cos. Quan ens varem  
 la fatal desollada mata ens anarem sen-  
 tint ara sen' a l'alta, sempre ~~invisibles~~  
 (perí amb estúpids i omes).~~

Eufèmia: jo comissorarem molt decidides  
 per la perillosa drecera avall. Jo anava davant  
 i caminava amb tota mena de precaucions,  
 Eufèmia em seguia. Tot d'una va dir: "Dei-  
 xa'm passar!" "Passa" vaig dir jo mentre em de-  
 cantava sobre les roques. Ella passà fregant-me  
 perquè el corral era entretíssim: esllavissat per les  
 pluges. Un peu li va relliscar, ella feu un mo-  
 viment brusca tractant de restablir l'equilibri. ~~Ja~~  
 El va perdre del tot, ~~se~~ rodolà amb terrabastall  
 de pedres i terra. Uns metres avall es va quedar  
 enganxada en unes <sup>masses</sup> ~~gotes~~ <sup>de</sup> gotoses. (?) Al fons de tot, molt  
 més avall, passava un rierol encaixonat (?) entre  
 roques. Eufèmia s'anava enfonsant en el gran ma-  
 tell (?) de gotoses. "Ai!" "Ai!" cridava ~~ja~~ m'esgarrinxo, em  
 faig mal. "No et moquis" li cridava jo. Però la  
 gatosa cruija i Eufèmia s'hi anava enfonsant

Hi, ai, seguia lamentant-se "hi deixare' la  
 caure l'altabaix; m'hi enberlase'!  
 pell" Aiguanta't o: pots, vaig a cercar solers per a  
 e' Esparra. No em deixis, m'dava ella ploriquiejant  
 Si no et deixo, qui et treura d'aqui? Ella se-  
 guia ploriquiejant "Si fosis una bona companya  
 t'hi tiraries.  
~~un trosset d'aqui? "Com? l'indica jo.~~  
~~proposant ella~~  
 tirant hi. "Flavors qui ens m'indria a trobar  
 salvar?" El dramatic di'leg segui una estona  
 mes y quan ja ja havia ~~acabat~~ <sup>no es va acabar</sup> ~~acabat~~  
 parascenyets pres d'infornia, i anar a cercar  
 socors per aquells torrons solitans, varem sentir  
 la veu del pare el lluny ~~ende~~ ens m'dava  
 des de c'altre vessant de la ciutada vell. "No  
~~foras~~ "No us me queu ja venien" Ell i els  
 seus companys de casera ens tenien vist, he-  
 vien comptat el drama. Venien cone-cuiba a  
 treure'ns d'aquell mal pas. Abatar pescar  
 rebullir a bufornia no va arar peina facil

dos homes varen caixer amb pens i tubells  
 la varen pujar coberta d'ergaminoxades. El  
 pare ens va fer un sermó del gros. Però  
 aquell dia no hi va haver plantofada.

Es peladors, els carbons i l'incendi del bosc

~~En Pere l'avi Bertrana era encara l'amo de  
 i dels bosters de les mines supres que o'ent l'any vint  
 mas Espriu. Tota la família Bertrana, es a dir  
 anunt fins un altre mas més petit~~

~~l'avi, el fill la joia i les dues menudes  
 vivien del producte del suru. Passaven dos  
 o tres mesos al mas Espriu i jo podria sens  
 dubte escriure els meus primers contactes amb la  
 naturalesa, els meus infants i els boscals,  
 el meu primer contacte amb els homes pri-  
 mitius simples, rudes i primitius que jo tenia  
 tant descobria. Però jo era massa jove per  
 a fixar-me en aquests homes d'una manera  
 intel·lectual. Quan hauria pogut fer-ho i;~~



ho haurie fet, sens dubte, <sup>als Bernans</sup> je no em  
 propietaris rursals: i per a mi, els boscos d'  
 algunes sereres, les <sup>obagues</sup> ~~man~~ fondalades, els rierols  
 s'havien acabat. Passarien anys i mesos  
 abans no pogués passar ni hi en contacte.

Pero, per xica que fos, per infantil que fos el meu  
 esperit <sup>cerellet</sup> ~~cerellet~~ <sup>tipus classic d'home,</sup> ~~tipus classic d'home,~~  
 puc recordar ~~amb~~ <sup>amb</sup> ~~certa~~ <sup>certa</sup> ~~emoció~~ <sup>emoció</sup> ~~de~~ <sup>de</sup>  
 g'alguns ~~factes~~ <sup>factes</sup> ~~memorables~~ <sup>memorables</sup> ~~veure~~ <sup>veure</sup> ~~els~~ <sup>els</sup> ~~meus~~ <sup>meus</sup> ~~Esprins~~ <sup>Esprins</sup> ~~revisant~~ <sup>revisant</sup>

~~les~~ ~~excepcions~~ ~~per~~ ~~raigs~~ ~~sentir~~ ~~hi~~: encara la filla  
 del propietari.

El ~~meu~~ <sup>meu</sup> ~~primer~~ <sup>primer</sup> ~~contacte~~ <sup>contacte</sup> ~~amb~~ <sup>amb</sup> ~~els~~ <sup>els</sup> ~~homes~~ <sup>homes</sup> ~~de~~ <sup>de</sup> ~~la~~ <sup>la</sup> ~~terra~~ <sup>terra</sup>,  
 amb els homes <sup>simples</sup> ~~rustics~~: naturals, resta encara ben viu.

En primer lloc els paladors. Viuen en el bosc en caban  
ques construïdes per ells mateixos, vestien calces i camises  
 de colors <sup>casaven aparadors</sup> ~~vi~~ ~~definibles~~. ~~no~~ ~~s'afaitaven~~ ~~mai~~ ~~o~~ ~~ho~~  
 feien ben poc: potser els diumenges, exhilaven  
 una llaire especial, oi, suor, ~~lenta~~ ~~escorça~~ ~~de~~

d'algunes surera, tabac o. d. nau; Aquella barreja  
 de olor s'adria admirablement molt amb  
 el tipus huma que l'encalava, amb la  
 visió nova per a mi de homes treballadors  
 que feienaven en contacte directe amb els ar-  
 bres. El pare devia sentir també una gran  
 atracció envers ells. Hi passava moltes hores  
 i jo <sup>l'hi acompanyava</sup> el seguia. Quan els pedadors treballa-

ven feia gaire de seguir amb l'esperard  
 aquells moviments justos pausos. harmonio-  
 sos alhora que oir llurs sospirs, llurs excla-  
 macions, llurs comentaris i llur veixar ja-  
 digos després d'arrencar ~~l'esperard~~ (para) del  
 tronc. El pare xerrava amb ells en les mo-  
 mentos de repòs. mentre ell s'instruïa jo  
 escoltava també sense comprendre l'interès  
 que el ~~pare~~ pare podia trobar en

perquí no em cansava de mirar-la <sup>perquè</sup> aquella conversa però sense obertur-me mai

Se pareia es invitava a fumar i ja admirava  
hombé form  
~~el fet d'embolicar amb una tanga de Traca~~ amb  
paletet de tabac amb una fullata de paper fi.  
amb tanta bona

Quan clavaven destrabades a l'alzina a  
un ritme <sup>d'homes</sup> constant de moviments de braços, de  
tors, i de ~~tors~~ cap, a mi em semblava assistir  
a una sessió de dansa clàssica. Quan es ma-  
nien l'escorça del Tronc aquell creixir de l'arbre  
m'impresionava fonamentalment com a l'arbre pro-  
tactès del mal tracte e fue el sotmetien. Quan  
l'escorça queia estrepitosament a terra i es peladny  
fem una o tres passes encara <sup>deixaven</sup> ~~amb amb~~  
exposar la destrab mentre s'eixugaven la  
 suor del front i el perfum de l'alzina nea  
s'esclampava per l'aire tots els meus sentits

vibraven i el cor m'anava més de pressa.

El cap al tard, els peladors encienien foc i es  
 preparaven el sopar. És una flaire apetitosa  
 s'exhaleva d'aquelles olles de terra col·locats  
 damunt d'un estre primitiu que les flames  
 flaires de la llengua llepaven. Aquesta flaire  
 es barrejava amb els dels condiments que jo  
 hauria volgut compartir amb els peladors.  
 No heic anat mai a cap fonda ni restau-  
 rant. Pense que puc honestament afirmar que  
 no odia que aquests establiments existissin per-  
 tot i que, potem per cas, ho hegués volut, no m'  
 haurien entenidit com ho feien aquelles munges  
 que mai no veig Foster i que possiblement tenien  
 gust de fum.

Els homes <sup>de l'Esper</sup> que parlava m'intenaven ven els  
 carbons, encara menys però que els peladors.

uns i altres menjaven i dormien al bode,  
 termin el mateix caire i tarrana però per  
 carbó - encara que molt interessant, no ho era  
 per a mi, com pelor algunes. El viure dels  
 uns i dels altres s'assemblava molt però  
 per a  
 a mi els carboners, malgrat els rostres mal  
 afeitats i les entrascades del rostre i de les  
 mans no eren tan pràctics, tan apassionada-  
 ment abstractius.

~~Els segadors també m'atrecien. L'època de la  
 sega era una època plena d'emoció. Aquells  
 colls d' homes amb can calcos foscos i camises de  
 teixit <sup>amb dibuixos</sup> ~~retallats~~ quadriculats amb la fola ~~de prany~~  
 cospitrapets, suats, amb la fola a la mà i  
 el rostre vermell i suat eren hororis de no  
 se quina causa, guenars d'una meravellosa  
 religió secta d' homes sans, naturals, purs:~~

La mare ens permetia assistir a l'apat<sup>216</sup>  
de les deu a la gran cuina dels masovers  
Constituïa una ~~gran~~ cassolada de seba i tomàquet  
La cassola, realment gegantesca Horien collocat  
al bell mig de la taula. Cada segador tenia una  
llesca de pa a la mà esquerra i amb la dreta  
n'anava avançant mos darrera mos i, hàbilment  
amb aquest mos de pa i <sup>dos</sup> ~~els~~ <sup>seus</sup> tallis de seba i  
arrepregant tallis de seba i tallis de tomàquet que  
s'anava duent a la boca. Jo m'ho mirava  
amb la boca badada als ulls fixos i les naris pal-  
pitants. Si en aquell moment m'haguessin preguntat  
tal guina refinada i exòtica menja un abellia més  
en el meu nauria respost, sense vacillar, que la  
seba i el tomàquet i encara més quan hi havia pe-  
brot. Jo <sup>considerava</sup> ~~beben~~ una cassolada de seba tomàquet,  
pebrot verd i tendre ben amarat amb <sup>molt</sup> oli i  
acompanyats d'immenses llesques de pa brun

(217)  
partat i cuinat a la marroveria, amb el plat més  
refinat i esveltós que hom pogués triar. Sovint  
la mesvera ens n'oprenava en un plat a  
part però ja no era el mateix. ~~Es un home~~  
El màxim de les delícies hauria estat seure  
entre aquells homes colrats, espitregats i curats  
menjar com ells i amb ells mentre la segantesca  
cassola s'anava borbollant i la potro de la ceba  
que dominava totes les altres omplia la fema-  
da i fosca cuina.

No recordo <sup>que</sup> ni en quina ocasió em va regalar  
un colomat blanc. Era una bestida admirable  
suau, mangac... Es passejava per casa els matins  
sense cap mena de complex. Potser la mare no  
deia li permetia fer-ho per casa. Naturalment  
passava per aneu sense preocupar-se del  
seu plomatge immonculat que aviat va fer

fàstic, el blanquíssim color es va tornar de tots  
 colors, sobretot negre, Pessava i reapassava per sota  
 la gran pedra on solien coure la ~~grogue~~<sup>grogue</sup>  
 pels porcs. S'hi fregava les ales que eren porres  
 més negres que blanques. I tot d'una el color  
 met va desaparèixer. En demanar jo on era, la  
 mare em va explicar que s'havien mort,  
 ens el menjàvem cruïtat al migdia. No vaig  
 dir res però me'n vaig anar a plorar a un riu.  
 Em sentia inconsolable. A la mitja dia vaig fingir  
 trobar-me malament, així ~~no~~ em permetien  
 no anar a treball i evitaria que em volguessin  
 fer menjar color i que es trofessin la  
 mi ti els deia que no volia ser còmplice d'  
 un crim del qual s'innocent colorat  
 era la víctima: la meua dolça mare

el butxí: [En aquest capítol explicar l'anada a Girna  
 La pen, 1400]



(219)

Els meus estudis in fantels

Falta escriure el poema d'amor dedicat als condicells de l'isola. Va al número 300

Els pares varen triar per a els meus primers estudis el col·legi del gran pedagog gironí: Josep Dalmau i Carles, autor de nombrosos llibres de text conegudíssims en aquella època. El col·legi era mixte: jo només hi anava ~~al~~ <sup>el</sup> formati. Em hi ensenyaven gramàtica castellana, geografia, aritmètica, història: fins història de la literatura. Teniem mestres intel·ligents i ben preparats entre els quals recordo la filla del propi director

Donya Catalina: el fill Josep M<sup>e</sup>: Dalmau. Com que desde l'edat de sis anys època que vaig escriure el primer poema patriòtic, la literatura m'alceia més que qualsevol altra assignatura recordo amb particular goig les lliçons que el propi Dalmau Carles i a voltes el seu fill ens donaven sobre els clàssics ~~es~~ castellans

i les lectures que en veu alta ens feiem per  
als alumnes. [Aqui consultar una antologia de  
poetes, ~~nov~~ fabulistes i prosadors de finals del 19 i  
començament del 20 sense oblidar els clàssics més an-  
tics] La Geografia també m'interessava (aqui  
consultar "Camino de Somni") però l'aritmètica, gens  
No vull parlar de matemàtiques perquè llavors  
jo no en tenia ni la més petita idea (ara tam-  
poc. només que ara se'que existeixen. Llavors m'  
això) Amb penes i treballs vaig arribar a sumar,  
restar multiplicar i dividir (de restar i de dividir  
la vida ~~o~~ ha tingut cura d'ensenyar-me'n en  
la pràctica quotidiana diària i encara que si amb  
una fulla de paper i un llapis a la mà encara  
vaic-baris i cometria faltes, amb unes pessetes  
o uns francs sóc capaç de restes i divisions  
correctes (de sumar i ~~no~~ restar) mul

tiplicar confesso que poques vegades ho he  
 hagut de menestar) En canvi la lectura i la re-  
 dacció m'apassionaven. M'aguenia llarg presmes de  
 memòria i els recitava als pares i als avis, els quals  
 se'm meravellaven però sense mai encoratjar-  
 me a endinsar-me<sup>personalment en la literatura</sup>. l'altre feina hi havia a  
 casa! La mare no tenia ~~una~~ altra de'ria ins-  
 tructiva per a les seves dues menudes que fer-  
 nos adonar de tota mena d'estalvis imprescindibles  
 i de sistemes econòmics que ella havia descobert  
 i practicar sense haver ni llegit ni escrit un  
 tractat d'economia domèstica. La mare ens passava  
 un cabasset a les mans i un dia belena, un  
 altre pi ens enviava a la compra. A Girona en  
 aquella època el mercat es feia a la Rambla i  
 no hi havia perills de circulació. Hi hi una  
 menuda que no aixecava <sup>quatre</sup> ~~un~~ pams

de terra podia anar a plaça sense pessets,  
 La mare ens donava dues o tres pessets,  
 nosaltres solíem que amb aquell capital, haviem  
 d'adquirir ous, ~~o com~~ fruita i verdura. Els ous,  
 la mare ens havia ben instruit: Si <sup>la pagava</sup> ~~anava~~ ens  
 en demanarem a pesseta la dotzena haviem de  
 regatejar, haviem de dir, a vuitanta cèntims, Si  
 la venedora feia e'orní (?) haviem d'insistir  
 que'ls deixi a vuitanta. Si la pagava <sup>alguna</sup> les  
 espatlles: no començava de comptar els ous, ens  
 n'haviem d'anar. Si els ous eren molt grossos i  
 força avorits ens podíem allargar fins a 0,90  
 la dotzena "A vuitanta cèntims" proposarem.  
 "Aquesta mainada!" feia solia per la pagava. "Topa  
 men" Els els posava al cebalet i reia. El  
 que maleix sistema que practicavem amb l'ad-  
 quisició dels ous el practicavem també amb

la fruita i la verdura. La mare ens emenyava  
 també a netejar la casa i a cotir. Penseu que la mare  
 germana Helena era molt més aplicada i apta  
 que jo en <sup>les qüestions de</sup> economia i neteja  
 però jo tampoc no feia cap mal paper. Per a  
 regatejar amb els paperes era molt més hàbil  
 llavors que ara per a regatejar amb els editors.  
 Per a completar la nostra instrucció de futures  
 senyorettes pobres, la mare ens va ensenyar a <sup>sargar</sup> ~~teixir~~  
 mitges i posar pedassos a la roba interior  
~~per a~~ a endegar una blusa o una vertedell d'altre  
 fet amb roves ~~barates~~ poc dispendioses. També  
 se voler que sabéssim de brodar, i de fer puntes  
 al còixi. Teníem bones mestres i vam apren-  
 dre força. A la Lletia Eufimíia, li vam teixir  
 una mantellina <sup>negra</sup> d'aquelles que en deien pollita  
 i una blusa <sup>blanca</sup> que encara conservo.  
 Però alhora que la mare ens preparava

Tan admirablement per en economia domèstica,  
 el pare seguia somniant treballs. Era l'època  
 terrible de la lleïtà per la vida amb els pinzells  
 quan donava lliçons de dibuix i de pintura en el  
 seu estudi i en l'Institut i en col·legis de noies  
 pintava cartells per les botigues i ~~per les~~  
 Quan se li començava a desvetllar la vocació li-  
 terària i a voltes es fixava en mi i se li au-  
 dia que d'aquella <sup>no:ta</sup> mairadeta viva, ni allers, si ke-  
 ride se'n podia fer alguna cosa (Tot menys  
 pintar o escriure) Ell era pintor i començava  
 encara que mig d'omafabotisme ser escriptor.  
 La cebre o la sargantana - ~~fa~~ adés me  
 nomenava d'una o d'una altra d'aquestes dues  
 efectives <sup>maneres</sup> apel·lacions - podria, potser, dedicar-  
 se a la música. La lletta m'havia ensen-  
 yat <sup>les primeres nocions</sup> del solfeig i de piano. Crearien uns <sup>profes-</sup>  
 sors més competents i ho ampliaríem.

a francès el començava a <sup>conèixer</sup> ~~amb~~ la rule ~~me~~  
 bé perquè la llista el solia i no l'havia  
 ensenyat i, sobretot, perquè el pare feu  
 donar lliçó de dibuix i pintura en un colle-  
 gi de noies franceses - no recordo l'or-  
 dre dels noms si que heu estat d'expressions  
 de França - m'hi va per anar a  
 aprendre. A la moment a domini del francès hi  
 vaig aprendre una pila de coses. Eren amables,  
 afetuoses i molt ben preparades per a ensen-  
 yar. En aquell moment ~~se~~ - em sembla recordar  
 que en deien de la misericòrdia - vaig començar  
 de familiaritzar-me amb els clàssics francesos,  
 D'aquella remota llunyania i joia em ve el meu  
 amor i la meua adhesió a la cultura francesa.  
 En francès vaig conèixer els grans clàssics ~~de~~  
 grecs i llatins i més tard en els texts secundaris

des Professeurs universitaires de France vaig <sup>(226)</sup> comen-  
çar de penetrar en les meravellles d'Ho-  
mer, de Virgili d'Orazi, de Sòfocla, d'Euripides,  
d'Axill (?) Vaig acabar la traducció d'Arnaut  
de les Vides Paralleles de Pericles, vaig descobrir en  
nulle, Racine; molins... Zola, T-Laubert,  
Pierre-Boris



Tot el meu esperit juvenil es decontava  
 per la literatura però el meu pare no volia  
 sentir-me parlar i la mare, pobre dona,  
 no tenia cap il·lusió, per a examinar un  
 fill davant l'art. Escarmentada com estava de  
 les conseqüències d'esser la muller d'un artista  
 no desitjava ésser la mare d'un altre ar-  
 tista. Tot el seu esforç era que jo fos una noia  
 casolana, neta, econòmica, treballadora... capaç de  
 viure de pro i de produir certs miracles econòmics  
 i domèstics com ella ho havia fet. Però jo no  
 me m'accontentava i no poguent ésser escriptora,  
 - pintora no ho he volgut mai ésser - vaig  
 acceptar de dedicar-me a la música. El pare  
 em cercà un bon mestre de <sup>d'ècnica</sup> ~~teoria~~, <sup>teoria</sup>  
 harmonie: ~~que se~~ ~~és~~ el gran compositor  
 de la dansa Cassia Cabadennut, 1870.

he'o malament, ja tocar el piano,  
 cello triar un instrument. Se veia un  
 triar el violoncel. Li feia una gran il·lu-  
 sio' que jo fos violoncellista. Sentia una gran  
 passio' per la musica, es delectava escol-  
 tant. E i es prometia pensar mes d'una  
 bona estona ont la seva sargantana in-  
 terpretant Shumann, Beethoven, Bach....  
 Pobre pare! La seva sargantana no es delec-  
 taria gaire interpretant es munits classics,  
 en canvi guanyaria el pa de la familia fent  
<sup>se mit</sup> en un cafe, mentre ell curava la seva neuror-  
 temic i plorava la mort de dos fills ~~en~~ Josef  
 Pere de Vilamajor. Pero aixos va venir molt mes  
 tard, llavors que Tomas toqués gran musica  
 i acord violoncellista <sup>on</sup> donava les primeres lli-  
 com jo no sabia es encara de les amargors

de la vida. Per Eva una mica sava, alegre  
 sempre disposta a il·lusionar-se amb qualse-  
 vella forma d'art. Enser violoncellista, ja que  
 no podia esser escriptora, em ve semblar  
 molt bé en aquella època i amb gran entu-  
 siasme però amb una certa <sup>vicissitudinària,</sup> ~~mandra,~~  
 val a dir-ho - vaig començar els meus estudis  
 de música m'agradava amb passió però -  
 no se' ben bé per què - mai no vaig creure que  
 seria una gran violoncellista. Mes arribat  
 somniava i confiava en esser una gran escriptora.  
 Llavors que començava i continuava a meua  
 canera de música ja havia deixat completa-  
 ment de banda la idea de fer poemes,  
 la prosa i sobretot, la novel·la. La meua inclinació  
 més. D'ara ençà de la famílicia exercicis contes  
 i novel·les, el text <sup>manuscrit</sup> de la qual acompanyava aquesta

ment en el cel així d'im costurar mombles  
 anti mura que la mare anomenava cos-  
turero. Aquest moble era de la meua cambra de  
 mitori i jo hi amagava la meua correspondència  
 Com que la meua imaginació novellística  
 era feble i tímida, aviat vaig deixar de  
 banda escriure les meues novelles. Les  
pensava. Deguija els leus i els personatges,  
 componava els diàlegs, construïa tot l'argu-  
 ment i l'anava desenvolupant a tres per-  
 duds. A aquestes hores solien ésser les de la  
durant  
nit tan un laboriós insomni. Pensava tota la  
 novella capítol per capítol, situació per  
 situació, i l'indina recordava el personatge on  
 el havia arribat i tornava a apelar-lo. A  
 voltes la novella durava setmanes, o  
 voltes mesos i ellan com una novella d'ac-

base si el tema m'hevia agradat, la forma  
 a emmenyar. De certs novel·les que m'opressione  
 ven en feia feig - tres o quatre versions. Y així  
 ve durar anys i anys, a través de totes les  
 vicissituds i canvis de la vida.

A l'escola de don Josep Dalmau i Carles hi vam apren-  
 dre tot de coses. Entre altres la d'interessar-me  
 pels condexebles del sexe contrari. No recordo cap  
 companya de classe però sí dos noies de la meua  
 edat dels quals i en diferents èpoques em vaig ena-  
 morada. Era una mena d'amor sense cap con-  
 quència dramàtica. mes aviat podríem dir-me  
 els primers picarelts d'aquest sentiment que amb anys  
 a venir jo havia d'experimentar amb ~~una força~~  
 mes o menys força i variats matisos. En aquella  
 època Durant el període escolar al col·legi Dalmau i  
 Carles de Girona aquests dos enamorats meus es deien  
 Bosch l'un i l'altre Espinós. No recordo si m'havien  
 fet una declaració o altre de més o no gaire amo-  
 rosa, només sé, perquè ho recordo perfectament  
 que cada un per separat em varen inspi-

rar una quarta eminentment pro-solta.

A Espinós li vaig escriure en un full de llibreta

~~Tingues una pira espina  
 Moltes espines llengas  
 en el corazon clavada  
 clavada en el corazon  
 i esa espina es tu  
 Pero la que mas pincha~~

~~Esper tu, Espinós de ceri altre~~

A Bosch, i també en un full de llibreta, li  
 vaig escriure

~~Varios forats a través  
 durante la vida  
 Pero al llogar a tu  
 quedo impedita~~

Ja veiem que no tinc la pretensió d'adobar  
 aquest coixos, bancs, i clossets pobres. Un de se-  
 veixos tal i com varen vejar d'una ploma de set-  
 huit anys. Demostren a bastament que el geni  
 poètic no m'hevic aforrit amb la resta alienada

de treballs

~~que des de Galatarrac no m'he escrit cap més~~  
 -afortunadament vaig comprendre la meua incapacitat de ver-  
 si <sup>saire</sup> alguna vegada he emprat un símbol o una

rime ha estat per a fer nodolins i xirimbola  
 Cap més enamorat meu no ha trobat de sofriir  
 la lectura de les meves expansions sentimentals  
 en forma ~~de~~ versificada.

400

un fet notabilíssim d'un dels darrers estius  
 passats a L'Espava va ésser el de la setmana  
tràgica. Al mas Espriu no hi arribava cap dia.  
 La notícia venien en tota els jornals o els  
 malixos notícies que araven a proveir i a  
 vendre a Santa Coloma de Farners. Les primeres  
 noves d'aquesta memorable revolta ho van te-  
 nir així: "Removeren els contents", "Assassinaren  
 els apellats: els freres", "Violaven les monges".  
 Jo escrivia les noves amb una perfecta i  
 forta gran emoció. No comprenia ni  
 el perquè ni l'abast del drama però m'  
 atonia que aquest drama era dels



gròssos. ~~El~~ <sup>El</sup> R. Baquero <sup>(235)</sup> "Hi havia un

para general, Fabrigas, bèniques tot estava  
tancat. ~~Hi~~ <sup>Hi</sup> havia la vaga o extensió per tot

el país. A Girona també hi havia revolta

també hi havia para general, també  
cremaven engleses i convents. Tot això ens

ho deien els papers de L'Esperança. Però

a <sup>judgar</sup> per la generalitat i la pau que regnava en els

masos i en el poble, tot això podien ésser

invencions o exageracions. L'únic que de del

mas Espriu varem poder comprovar era que

els trens entre Barcelona i Girona no circulaven

~~fins al mes i a través de la abraça de la vall~~

que devallessa cap a l'alt, <sup>l'alt,</sup> del recull de les locomotors

<sup>que passaven</sup> motors(?) <sup>que passaven</sup> arribava perfectament fins al mas

Esperança. A pells d'aquests caps era lluny i malencunios

de màquina ferroviària no arribava al mas

i els meus pares: la mainada vam haver  
 de creure que alguna cosa grosse passava,  
 llavors fou quan Prudenci Reixac va con-  
 cebre la peregrina idea d'anar a Girona a peu  
 i no solament anar-se'n hi a donar un  
 cop d'ull i veure el que hi passava sino  
 endur-se'n a un de companya. "No fe-  
 sargantanes, que t'esperaria venir a Girona  
 amb tu?" "Sí, sí, pare! No és el que la mare  
 mare em pensava i tampoc el que hi deia.  
 A mi la idea em veia. Anar a Girona a  
 peu! Travessar boscos i rieres, seguir camins  
 i valls soltes! meravellós! El ~~meu~~ pare va  
 sentir marxar a la quatre del matí, comen-  
 çar aprofitant ~~el~~ hores perdudes a les  
 matinades. ~~La mare~~ No hem de l'en-  
 gabanyar-nos amb cap mare d'egui petita,

solament unes espardanyes de recanir ~~que~~

jo duria les meves lligades o' una amb l'altra penjades <sup>per la beta</sup> a l'espatlla. El pare duria el sacro amb l'esmorzer; pa; llançoniçse; i una tortio la (?) de vi barrejat amb aigua.

Cap idea de tragedia no interbolia la meua exaltada imaginacio; No pensava ni els convents i esglésies cremats i incendiats, ni en els frares i apellans assassinats, ni en les curules violades ni elevats a la categoria de març, frase celebre de Leroux. Per a un viol era un mot sense sentit: la tragedia dels religions l'havia oblidada, tot era esperança i 'illusio' de caminar! Primer <sup>ho feiem a la claror</sup> ~~amb llum~~ dels estels, tot seguit amb llum d'alba, alba, ~~després amb claror~~ <sup>després amb claror</sup> alegre de sol, <sup>Tement que hi hagués gresca,</sup> mes tard amb xafegre de cuipia. ~~re-el~~ per evitar peccar pel <sup>meig dels</sup> ~~prolles~~ seguit

sempre corriols, el seu pas no vacil·la-

va. Anava <sup>usant</sup> fent dracens, potser fent alguna  
 marda de <sup>per a evitar perills</sup> però feliç del seu enforç; firiç,  
 de la vides dels carrers i dels boscos, dels  
 turons, de la muntanya i de la plana...

Avre i a després aturàvem en un hotel  
 belicem aigua fresca barrejada amb aigua  
 ardent, Era deliciós! A unig canvi havíem  
 esmorzats i canviat d'espardenyas. Jo ara  
 em sentia una mica cansada però sempre  
 alegre i feliç. Feci preguntes al meu pare, ell  
 me les contestava, i els altres cantàvem alguna

brada estimulants. Després reposàvem  
 els ocells cantaven, xiolaven, volaven pel damunt nostre, els insectes  
 tan bronzien i zumbaven com si enlloc hi hagués revolució;  
 atrets en un març. Vam arribar a

La Rodona de Santa Eufèmia en ple mig-  
 dia. Jo estava ben tíc cansada. Vam  
 dinar a casa de avis Sobor i ja veíem

a les mig dies L'endemà a punta l'alba  
 ens vam anar de tornavà a aixecar: marxar  
 altre cop a peu devers L'Espava. Ygnou  
 el pare el pare ve far mi de que' es ve altre-  
 ventar respecte de la revolució leproxista.  
 M'havia preocupat de menjar, beure i  
 reposar. L'endemà em ve cridar la teta  
 Sufennic. Era negra nit, vaig dir mig  
 adormida: "Sàbana, pero " La teta  
 ve ajudar-me a ventar " Despietada de una  
 veg!"

A mig dia tornarem a casa de uns Súpia  
 de L'Espava. Havia canviat un  
 xexanta quilòmetres en dos dies. El pare  
 estava orquellós de la Sargantana.

## La primera comunió

240

La vaig fer a l'església del Carme. Viu i viu a la Pla-  
jada de Sant Martí i el Carme era la nostra paró-  
quia. La doctrina la vaig estudiar a Sant Martí,  
la vetlla  
a l'església penjada al cap d'arruïment de les es-  
cales situades prop del domini. Al capellà que  
ens la ensenyava li deien <sup>del nom de família</sup> Mossèn Corrado. <sup>no</sup> jo  
no en puc dir res però que no s'he sabut mai.  
El catecisme que <sup>perquè</sup> ens ensenyava estava escrit i imprès en  
niem en un llibret i en català. A qui m'agra-  
català en un llibret poc gros i que no ~~era~~ havia  
capant el més gran dels catecismes.  
devia molt anar a doctrina, tenia molt bones no-  
tes i sempre ocupava un dels primers escons. Les  
que tinguessin els números <sup>el dia de la cerimònia</sup> un, dos, tres i quatre, a quan-  
taven la tovallola, les quatre que seguien, i a dir  
del cinc al vuit; els vint, a quantar tovallola i vint  
el dia solemne de la primera comunió era el mà-  
xim honor i la màxima recompensa a la nostra  
aplicació. Jo, com sempre, no vaig tenir sort  
Fins la vigília del gran dia havia ocupat el

primer o segon lloc. A l'última lliçó el vaig perdre.

No vaig fruit de e' honor <sup>ni d'aguantar el ciri</sup> d'aguantar la travallola. En vaig

tenir un gran disgust perquè de doctrina quera molt  
bé i em sembla que aquell frasió no me'l mereixia.

Suspito que ~~era~~ es va posar en joc alguns d'aquells

trucs ~~emprats~~ <sup>ambel</sup> en els coneixers literaris dels quals he  
format part mes tard com a membre del jurat

és a dir que la millor novel·la no l'havia lli-

git més que jo i per consegüent se'n votava

una altra que no li anirava a la rola de la sa-

vata ~~per~~ l'autor de la qual era per son el

protegit d'altres membres del jurat. Però la darrera

lliçó de doctrina podia esdevenir un cas semblant

Mossèn Conrad - que Déu el tingui a la glòria -

podia - potser no ho va fer - preguntar-me jus-

tament elló que jo solia malament mentre

alguna altre <sup>i d'una mare</sup> filla d'un <sup>pare</sup> sacerdot <sup>clerical</sup> que el meu  
nena <sup>si</sup> ho havia estudiat expresse-

ment per a ésser preguntada. Yo era d'una fami-  
 lia poc clerical. El meu pare era creient però  
 no anava a missa. Demò era un artista, un  
 bohemi, un noctambol frequentador <sup>nocturn</sup> del bari-  
 gòtic amb altres extravagants mal vistos de l'  
 aristocràcia i l'alta burgesia <sup>del clero</sup> <sup>gimm</sup> <sup>ref.</sup> En fi, vaig  
 en un moment, vaig perdre l'honor que m'havia  
 guanyat <sup>no sense un intens esforç de memòria i</sup> <sup>ment d'apli-</sup>  
 cat estudi. <sup>i de constant assistència a classe</sup> La mare m'havia fet el vestit de  
 combregant i a ~~me~~ jo el trobava precís així com el  
 vel de tul i la corona de flors artificials blanques, els  
 guants, les sabates i les mitges tot blanc i el rosari  
 de nacre i el llibre de missa relligat <sup>cloca de bolaga</sup> amb ~~fil~~  
 - presents del meu pare i del meu oncle i de la meua  
 padrina Eufèmia i de la meua padrina de la  
 meua germana de llet i companya d'interna-  
 liadures a La Rotona de Santa Eufèmia.



El dia de la meva primera comunió pla-  
 via a bots i barrals. Jo <sup>estava molt nerviosa</sup> tenia mareig i el llay de-  
 juní em pesava. No ve ésser el dia més felix  
 de la meva vida. Va ésser un dia trist, carregat  
 amarat de pesadilles. La transcendència religiosa  
 de l'acte em no he vaig captar - mea culpa -  
 No vull que cap mentida per pietosa i social  
 que sigui entorbolixi: les meves memòries. És per  
 això que ~~mai~~ afirmo que no ve ésser el dia més  
 felix de la meva vida tal i com m'ho assegurava  
 tot hom que havia d'ésser i seria. Vaig arribar al  
 vespre, cansada, decepcionada, aburrada. Segurament  
 si en comptes d'haver passat uns mesos estudiant de  
 memòria doctrines que no comprenia, el nostre ins-  
 tructor ens hagués explicat de paraula el que catòli-  
 cament representava la primera comunió; jo no  
 hauria patit tant en perdre un dels primers

llos guanyat amb esforç i intel·lectualitat  
 tenia res a veure amb el cristianisme: la pietat  
 i humilitat adequades a un comerciant ric.  
 Però pleguem d'analitzar. Altres i molt més llaun-  
 tables peripetis i ~~de~~ havia de veure: altres desengany  
<sup>havies</sup> <sup>relacionats</sup>  
 de sofrir <sup>relacionats</sup> amb la pràctica de la religió. Aquest era un  
 dels més benignes.

La proposició destornada

C'eri Salazar tenia llogats <sup>uns</sup> els grans magatzems  
 a un marçant de grans de La Rodona. Els sacs de  
 blat de moro formaven altes muntanyes ~~amb~~ les cenes  
 de les quals la mainada <sup>acelarem</sup> ~~accedien~~ pujant de sac  
 en sac. Resultava un ~~marçant~~ alpinisme relatiu.  
 No oblidem que la quiballa d'aquell temps no disposava de ca-  
 ssions de cinema ni de televisors  
 verament fàcil i molt divertit. Aquests munts i  
 munts de sacs constituïen una mena de geogra-  
 fia física ~~plena~~ ~~aturada~~ que presentava a  
 una imaginació infantil fonda com la seva.

~~una massa de possibilitats in<sup>d'envelliment</sup>calculables. Empilar~~

~~se de sac en sac fins el cim de les piles no  
ho feien més que els noi i jo. Ni la meua per-  
mane Helena, tímida, <sup>de mema</sup>mandrosa, ni la agosa-  
rada i entremaliada Eufèmia, ni cap de les  
noietes del barri companyes transitòries d'edarijo  
no m'hi seguïen. Jo trobava en aquell joc d'  
escalar sacs, un goig excitant i fantàstic. A  
voltes, hom no sabia com ni perquè, ~~com~~ hi  
havia buit. <sup>barrencades profundes</sup> Formaven valls, barranes, clavis-  
nes, cavernes, grutes misterioses, onades com de  
mar... què se'jo, tot de llocs que per a mi eren  
ja l'avant gust de les excursions a peu terra  
enllà muntanyes amunt en una natura  
lisa plena de sorpreses i d'enigmes que jo con-  
guis faria un dia futur amb el meu  
espru pitic i que el qual em procuraria~~

unes profundes variades i satisfaccions estètiques

Pero' encara no hevi vist el món per un forat,  
aquell món tan fírmos el qual <sup>un dia descobriria</sup> jo ~~reconecria~~  
amb ~~un~~ <sup>un</sup> dalit i ~~amb~~ entusiasmme.

De moment, els enormes piles de sac represen-  
taven una contrada muntanyosa que jo  
anava descobrint i assaborint en compa-  
nyia dels vailets de la Rodona, capitanejats  
per un dels fills del marchand de grans. Era  
aquell un noiit xanmós i dolç com una sagala  
de conte. Tenia ~~unes~~ <sup>uns</sup> ~~facis~~ <sup>facis</sup> els traits físicòmics  
molt concrets, el cabell arriçat i ros i uns ulls  
rodons i secsus com de nen jesus de Persebra  
Tenia també una particularitat: un dels <sup>dos</sup> ulls  
era castany i l'altre blau. Crec que es  
deia Mel<sup>guir</sup> ~~per~~ pero' no puc assegurar - ho.  
La seva companyia em plaià perquè

grosseria m'ha  
no gastava la brutalitat d'altres nois. 247

Un dia em vaig enfilar amb ell damunt  
les piles de sacs. i Explorar amb ell les valls  
i les carenes <sup>imaginàries</sup> d'aquella penumbrosa contrada  
amb fleire de gra i clar <sup>apagada</sup> ~~de fons~~, melior  
~~si ens vam asseure en uns sacs després~~  
d'haver escalat metres i metres de contrada  
alpina, mel <sup>qui</sup> ~~qui~~ i p ~~tot~~ cabufegant, em vam <sup>seure</sup>  
en uns sacs. Respiravem profundament  
un poc desalenats per l'esforç. mel <sup>qui</sup> ~~qui~~  
es va treure un objecte de la pitrera. Me'l  
va mostrar. "Oh," vaig dir jo, meravellada.  
Es tractava d'una ~~estampa~~ mena de llibret,  
el qual, en obrir-se presentava diferents plans  
d'una preciosa estampa. El primer d'aquests  
plans el constituïa una arc <sup>tot</sup> ~~davant~~ obert en una  
superfície tota daurada i filigranada, al centre

plano el formaven uns <sup>columnes amb</sup> capitells, també dau-

rats. En el tercer plano es veia un altar amb una mare de Déu del Carme. La mare i el fillet resplandien d'ori i de pedresies. Era, senzillament,

<sup>embuixador de</sup> meravelles. Instintivament jo vaig allargar la mà, <sup>malgrat</sup> va enretirar l'objecte. "És per a tu" va dir amb veu melosa. "Amb una sola condició" va afegir. "Què?" <sup>de</sup> inspirava jo anhelant.

Elavors el noi del graner em va proposar <sup>algun</sup> que a mi em semblà monstruós, volia <sup>llucor</sup> veure una certa part del meu cos. Jo havia d'ensenyar - la - hi si volia <sup>afertir</sup> la estampeta. Vaig pensar un moment terrible. Semblava tan senzill! <sup>de</sup> l'objecte preciós seria per a mi. Però jo era la filla d'aquella gran senyora que es deia Naus i lazar, d'aquella mare discreta i modesta i pensa que havia inculcat

solament les seves idees sino el seu exemple als seus  
 a les seves filles. Vaig reunir-me a la meua  
 estança: vaig <sup>tristement</sup> desvelar d'aquella contrade ~~de~~  
 serie de cirvals: <sup>illusoris</sup> barranes amb llum <sup>d'obagues</sup> equiva  
 i flaire de blat de moro. Ja no hi vaig pa-  
 jar més ni en companyia de ~~meu~~ ni de  
 ningú altre.

## Els amics i companys del pare

Jo era ja una estudianta de música futura com  
 artista de violoncel - segons el meu pare - A casa  
 ja erem <sup>quatre</sup> fills <sup>tres</sup> noies i un noi. El pare ja  
 era un <sup>gran</sup> escriptor. Suecra es guanyava la vida  
 fent de pintor però ja havia guanyat premis  
 en 'Joies Florals' - Llavors això dels 'Joies Florals'  
 era una cosa molt més seriosa que ara.

S'hi <sup>aprenien</sup> guanyaven pas diners <sup>molt menys que ara</sup> <sup>(i glòria i honor)</sup>  
 però <sup>(molt més)</sup>

s'hi llegia versos i poemes, s'hi discutia, s'hi correntava, s'hi

A casa es celebraven reunions literàries. <sup>Hi havia</sup>  
 fumava gran quantitat de tabac i se fumava curta i s'as  
 campava per les altres habitacions. <sup>Per això tenim</sup> <sup>total</sup>  
 2 ben regularment Xavier Mumbalrotte, Carles (Ca-  
 1 apartament pudia a tabac. A aquestes reunions hi  
 assistien  
 3 hola, Rafael Masó i Valentí, ~~alguns~~ i els dos per-

mans Vives, clergues i poetes, algun cop el jiro-

mission i ~~interessant~~ poeta Miquel de Palol, un

noi que llavors ja prometia, els poemes del

qual jo havia de llegir <sup>més tard</sup> <sup>iss</sup> <sup>dia</sup> amb sin-

cera admiració.



de tant en tant a casa es producia un auten-  
 tic <sup>terrabastell</sup> rebombori (?) ~~Vendia~~ <sup>Havia</sup> venia a passar uns  
 dies l'escriptora Carme Kan de la artu. A casa  
 no hi <sup>ni diners ni</sup> havia ~~servici~~ <sup>la mare</sup> ~~po~~ <sup>po</sup>bra <sup>Donya</sup> ~~mare~~  
 s'escarrassava d'una manera auten-  
 tica <sup>ment</sup> herica per a <sup>dirigirament</sup> rebre l'escriptora i  
 emprositava de musica que ajornava amb  
 el scutorim (?) | Escardot. Donya Carme arri-  
 va com un turac de parades, de gestos, de  
 petons i de perfums. Li heliterio que la ~~mare~~  
 mare li destinava conservava <sup>la flaire de l'extrava</sup> ~~aparell~~ <sup>perfum</sup>  
 (que usava <sup>d'essencia</sup>) ~~de la~~ <sup>de la</sup> ~~servida~~ <sup>servida</sup> ~~kan~~, un mes després d'ha-  
 ver hi dormit ella. Nosaltres, la mainada,  
 estavem <sup>ellets</sup> <sup>Amorrem</sup> <sup>estavem</sup> <sup>apreciavem</sup> <sup>aquella gran unyor</sup> ~~excitats~~, <sup>perque</sup> ~~perque~~ <sup>Donya Carme</sup> ~~parad~~  
 mirava copiosament i sorollosament el meu pap  
 el considerava un gran escriptor i li prome-  
 tia el oro y el marro. ~~atmosphera~~ <sup>per</sup> ~~per~~ <sup>l'escrip</sup>

fora barcelonina, neta del cèlebre <sup>escriptor</sup> ~~Heptimo~~ <sup>Francisco</sup> Carr

creava a casa amb la seva arribada <sup>un diària</sup> ~~una at-~~

~~escriu i s'~~ d'optimisme, <sup>l'</sup> il·lusió, d'esperança de dies millors... La ~~nostra~~ <sup>arribaven amb ella</sup> pobre mare s'escam-

ssava qui sap lo per a sentir uns plats que sentables acompanyats d'un vi bo i d'un cafè ben fort.

La veixella i els coberts les cures i les taces eren les que la mare reservava per les

grans <sup>solemnitats</sup> ~~ocasions~~ i els fleixos i les coixineres <sup>amb</sup> que havia guarrit el llit de Donya Carme era de pl.

brodats al realce i <sup>amb</sup> guarrits amb puntes finíssimes al coixí. Dony. Carme portava sem-

pre un present per ~~cada~~ <sup>cada</sup> un de nosaltres Era afectuosa i atenta amb la molla i els

fills del ~~casal~~ <sup>escriptor</sup> ~~que~~ <sup>novell</sup> ~~ella~~ <sup>sincerament.</sup> ~~amb~~ ~~roca~~

~~sincerament~~ - ~~l'escritor~~ <sup>però</sup> ~~grà~~ <sup>Donya Carme</sup> ~~una~~ anys més tard ~~comença~~ a tirar cap el moralisme de l'ant.

conservador i <sup>actiu</sup> les seves relacions amb l'au-  
 tor de yo varen <sup>malauradament</sup> ~~repesar-se~~, yo ho vaig sentir  
 moltíssim perquè Donya Carme havia fet molt  
 per a mi, les visites de Carme havien estat  
 pel pare i per nosaltres mainada i jo li veia  
~~la nostra~~ <sup>sempre</sup> ~~constitueien un~~ ~~esdeviniment de~~  
 ra qui sap lo agraida. Les seves ~~estades~~ <sup>estades</sup> a casa  
 eren transcendències. A voltes hi venia  
 acompanyada d'una de les seves filles  
 generalment la ~~meja~~ <sup>meja</sup> ~~que es deia~~  
~~la prasa es deia~~ <sup>Paulina</sup> ~~la xica~~ Carme.  
 Hi hi havia una altra que es deia <sup>però amb aquesta</sup>  
 Fàndula hi havia un noi que es deia Joan  
~~però aquest no venia mai amb la resta~~  
 mare. <sup>Carme i jo</sup> ~~començarem~~ a interessar-nos per la  
 literatura malgrat que a mi, el meu pare  
 no em permetia llegir-la. Carme i jo  
 ens havíem enamorat d'expressions d'ament  
<sup>del</sup> ~~del~~ poeta que es deia Josep Carrer.  
 Jo l'havia vist portar una vegada o dues  
 on el pare em permetia assistir des d'una taula  
 en els fets d'elles de Jimeno, jo portar  
 el creixia només per <sup>el nostre enamorament era</sup> ~~l'obra~~ <sup>literària</sup>.

El platòmic. es basava  
El nostre amor deses amors Carnes ~~era~~ 254

fundat en una admiració juvenil sincer  
i entusiasta. Carnes i <sup>emans el gran poeta, Entusiasme i admiració que jo</sup> <sup>hi conservat a través dels anys.</sup> jo sareu des car un

sonet al meu mestre de violoncel Tomás  
Sobreques <sup>'a més de violoncellista</sup> que tenia una botiga de música  
al carrer de Ciutadans  
de TV deien que estava enamorat d'una

armillera. - Llavors els homes gastaven armil-  
les molt elegants i amplicades. <sup>Hi havia especialistes en armilles i aquells</sup> Carnes i jo

no concebíem cap sonet que<sup>ra</sup> fos de Jaep Car-  
ner. I el nostre era una bàrbara imitació  
del que el gran poeta hauria dedicat a una  
verdadera (?) El nostre deia així:

oh tu e' armillera  
de cara riallera  
que tens mirada dolça  
'siure silencios  
qu' veno a ma botiga  
a veure'm, dolça amiga,  
quan etic melangios

de. de

+Tot i ningú rient. Comme i  
Varem obrir el cap som a Tòrris Lluques

Él l'accepta rient. Era un home apra-  
bilíssim, no solament bon músic i no  
home intel·ligent i subtil, amb un humor  
admirable. Quan vaig ~~subir~~ <sup>estar més avançada en els</sup> ~~feia una pre de~~  
meus estudis de violoncel <sup>Sobre què?</sup> ~~de~~  
violoncel em feia tocar <sup>les representacions</sup> ~~o d'òpera~~ <sup>per</sup> ~~que~~  
trocar em el material fariol <sup>viu i violoncellista de</sup> ~~de~~  
d'or questra. A un això un dia <sup>en</sup> ~~en~~  
es celebraven per les Fires a <sup>si</sup> ~~si~~ <sup>ma</sup> ~~ma <sup>havia</sup> ~~havia~~~~

meu primer mestre de violoncel un record  
pte d'admiració i d'afecte.

un personatge que treballava també  
el diària de casa era Santiago Porrinyal

A les seves aparicions eren ~~no~~ breus  
i esporàdiques, menys espectaculars  
que les de Carmito Ram. ~~mai~~ <sup>mai</sup> no me'n  
veia ni TV a casa.

Es pot explicar <sup>després</sup> ~~després~~  
alguna anècdota del pintor) → a 500 i també  
a una vida  
~~després~~

un altre personatge que il·lustrà la meua  
infància va Diego Ruiz. Quan el pintor

Jilisy frequentava la nostra casa si ja <sup>to</sup> tocava  
<sup>po o molt</sup> el ~~era~~ <sup>estudiant</sup> de violoncel i Diego Ruiz

entre <sup>sovint</sup> a escoltar-me mentre jo estudiava  
la reverie de Shumann o el cigne de Saint-Saens.

Aquest personatge famós que representava  
tan gran paper en la vida del  
meu pare, amb prou feines significa  
per a mi una impressió vaga i llum  
yana. Jo era capaç en aquella època d'

enamorar-me d'un Carmel Grest, <sup>per l'</sup>  
admiració que em despertaven els seus versos, d'  
un Rafael Mero <sup>per la romàntica bellesa del seu tracte i la dependència</sup>  
i fruit d'un desfici de  
d'un gran amor contrariats que l'home corria.

~~Tals homes que jo esguardava amb admi-~~  
~~ració menys atractiva però amb uns ulls de mirar lluminosa~~  
~~de fe maliciosa i la seva <sup>subtil</sup> romantisme. Aquests homes~~  
~~racia i feia com vells d'un halo de~~  
~~jo els esguardava~~

intelligència i misteri. Res d'això no m'esde-

venia amb Diego Ruiz. Mes que atreure'm m'  
sense arribar a interessar-me <sup>me</sup>  
cercava. Els seus ulls <sup>de</sup> mirades malicioses

i barleta sota el vidre i mirant a les  
ulleres <sup>eren</sup> més aïat inquietant. Els seus llavis

minis tirats per una ganyota <sup>cínica</sup> iònica à parei-  
 xien entre la barba i el mostatxo d'un certany  
 clar. De seva paraula baixa: arrosejada i sia  
 amb l'accent <sup>castellà</sup> (marca) i s'im <sup>quan parlava català</sup> i l'altre  
 accent, l'estranger, quan parlava <sup>en</sup> castella  
 li donaven un aire <sup>equivoc</sup> (fals, potis). Sempre arrose-  
 gava les eses: quan somreia tenien la son-  
 saió que era per a mofar-se d'aquell a  
 qui la dirigia. Jo <sup>amb el meu pare</sup> anava sovint a casa seva  
 al menicomi de Salt. Escotava ~~la~~ Escutava la con-  
 versa que els dos homes mantenien sense recor-  
 dar-se de mi. De la conversa jo no en coprava  
 ni un borrall probablement no m'interessava ni  
 gens ni mica. Eren coses vagues i obscures per a mi  
 sempre ens feien borrar: llavors apareixia la  
 senyora Ruiz, amable, x tubercant (?) Recordo  
 la seva paterna, voluminosa de  
 el seu rodre marcat per la verola, empallosat

de blanc, els seus ulls <sup>seme ulleres</sup> vells i miops que mig  
 adreçava per a esguardar-me. De Diego Ruiz  
 i les nostres visites a la seva residència del  
 Manicomí de Salt, recordo la pesada broma  
 que solia dedicar-me. En la seva taula  
 escriptori hi havia un gran botel? pla d'alcohol  
 amb un cervell humà. <sup>dimite</sup> Invariablement, <sup>Didac Ruiz</sup> m'  
 esguardava amb el seus ulls maliciosos: bus-  
 cava <sup>i el seu somriure àmic</sup> i m'imitava: "¿t'uns burruelito de ses?"  
 Sabia que la broma em repugnava però ell  
 la repetia tantes vegades com jo entrava al  
 seu despatx en companyia del meu pare. A  
 voltes afegia "Bien preparado <sup>el sexo humano</sup> ~~estoy~~ muy apetitoso."  
 Parlava bé el català, llengua que <sup>regularment</sup> emprava ~~en~~  
~~per~~ amb el meu pare. Però e un sempre em par-  
 lava en castellà. Honradament, no puc dir gran  
 cosa d'aquest home. <sup>que el meu pare va acabar de fer celebre amb la seva</sup>  
<sup>obra biográfica "79" 92</sup> Estava me ve un gran amic



del meu pare, que venia sovint a casa com  
 fascinat per la personalitat de Prudenci Bertrana  
 alhora que Prudenci Bertrana vivia també que  
 lla temptada com fascinat per <sup>duc</sup> Diego Ruiz  
 Aleshí, <sup>ja</sup> Diego Ruiz no acabava d'omparar-me'l  
 ni m'interessava. Qualsevol amic del meu pare  
 m'interessava: m'atreia més que ell. Per això no  
 puc dir-ne gran cosa malgrat que en aquella  
 època de la meua vida ja començava ja a esguardar  
 la gent amb un aspecte crític i un interès estètic  
 i sentimental. Sempre estava vivia enamorada  
 d'un o altre. Els meus amors ven terriblement  
 platònics i absolutament secrets. Solien durar  
 molt pa i quasi mai no me'ls inspirava un riu de  
 la meua edat. Sempre m'enamorava d'ho-  
 mes que eren amics del pare i a mi m'les-  
 guardaven com una maravella.

~~Santiago Rosinyol, <sup>Pere</sup> venia sovint a Girona a pintar a Girona. Sortia amb el meu pare i aquest en tornar <sup>a casa</sup> duia el rostre il·luminat per la sana alegria, l'optimisme i el plaer de viure que li encomenava <sup>Al pintor bascongi</sup> Rosinyol. Jo l'havia vist poques vegades però m'havia impressionat fortament, profundament. Santiago Rosinyol era un dels tipus d'home més complet que jo recordi haver vist en tota la meua vida. Era massa de cap a peus i, segons el meu pare, <sup>el company</sup> ~~el meu~~ més agradable, enrescador i divertit que pugui haver <sup>a qui, naturalment, no vaig tractar perquè ni ell ni el meu pare no em consideraven en prou grau per a prendre'm en consideració</sup> hi. De Rosinyol <sup>pués dir que és un dels homes que</sup> m'ha inspirat més simpatia. <sup>El seu</sup> ~~El seu~~ és que hauríem pogut ser <sup>bons</sup> amics. El seu esperit però ha brillat <sup>en aquest món</sup> amb una llum clara i alegre i la seva figura bella i majestuosa viu encara en les fotografies <sup>en el ve dels qui el veuen últimament</sup> igual a la <sup>semblança</sup> gran patricia de l'antiguitat, ~~quasi~~ que no es menzuga massa en veure el seu perfil.~~

~~precisament el que no era~~ - De Rossinyol, cèle-

bre pintor i escriptor jo no puc dir sinó per  
com a ésser i'vent

en aquell temps llunyà m' impressionava  
~~la opinió que tinc d'ell com a home presumpció~~

~~Deien que  
i m'agradava. Pera de bohemi sense per-ho, però  
que la seva bohèmia ara la falsa bohèmia d'un ric extra  
vagant i capriciós. Jo no el jutjo així. Jo  
crec que ja sabia del ric ~~de com per des d'altre~~  
ser-ho de la qualque manera per des~~

A part del que representa en la història literària i ar-  
~~teística de Catalunya l'escriptor i el pintor~~

del pintor i de l'escriptor que sense ésser genials  
eren molt aprofitats - Rossinyol era, <sup>intelligent</sup> ~~un home~~ <sup>alguna</sup>

i sa que va saber ~~per~~ <sup>per</sup> fer de la vida, treure'n tot  
<sup>que qualsevol altre</sup> pel que molta gent l'ha criticat  
i suc. ~~El que feia de bohemi ric i que de tenir di-~~

ners en sabia. Jugava a la bohèmia a la manera  
dels rics però amb més intel·ligència i solta que la majoria

ria dels rics <sup>per</sup> ~~per~~ <sup>per</sup> a fer d'homes respectables i empren-  
gadors. Pel que veia d'ell i per l'altre que

després de veure Santiago Rossinyol és difícil de veure la mateixa  
simpatia. Se li troba en cosa d'èsser ric. Jo crec que d'  
ésser ric - que és una ciència tan difícil com la d'ésser  
pobre - Santiago Rossinyol, en sabia.

Jo era, incontestablement, el cap suprem de l'escamot que feia entrarnaliades a la Rodona de Santa Eugènia, principalment a casa els Salazar. Les meves mairades m'obeïen, em seguien, em secundaven. Entre les criatures que formaven el terrible escamot hi havia elements de diferents menes: els actius, els passius, els ~~mas~~ inspiradors i els <sup>executants</sup> ~~complementari~~ adictes. Tot plegat formava una tropa ~~germaníquia~~, força disciplinada. El meu segon <sup>de bord</sup> ~~solia~~ ésser Eufèmia, la filla de la meua dida, germana meua de llet. D'entrarnaliada ho era tant o més que jo però era més caute, més dissimuladora, més prudent. En tot <sup>cas</sup> ~~cas~~ no es comprometia mai, al revés del que a mi m'esdevenia.

A li de comptes sempre era jo. Qui pagava ~~materialment~~ els plats treients ~~era~~ jo. Potser mai m'ho mereixia encara que no a vegades <sup>no</sup> sempre. Eufèmia, <sup>tenia</sup> a aprox. <sup>medant</sup> ~~la meua~~ ~~era~~

edat i i,  
any més gran que jo, també tenia idees. <sup>263</sup> <sup>l'home</sup> No era tan,  
per un simple soldat obeïent cegament al capità,  
com ~~jo~~ <sup>ho</sup> practicava la meua per una telona.

Eufèmia inventava joers que <sup>espigien</sup> demanaven víctimes  
i jo, <sup>sàdicament</sup> cruelment, punia el comandament de l'  
operació, ~~per sempre~~ En un dels apartaments de

la casa de l'avi Salazar vivia una família el  
era molt més gran que nosaltres, i es va quedar amb  
la noia gran i el solat i el meu mestre de <sup>propietat</sup> <sup>de Sobroques</sup> <sup>de les filles</sup> era l'home  
nom de la qual era Vidal. Una noia se la nostra

edat, blada, aturada i esporuguida de mera.

Per a espantar a la Paquita havíem inventat un  
estúpid i cruel  
jeu. Així que la nena baixava a ja esbarjant-se

amb nosaltres, Eufèmia o jo la subjectàvem, i'  
pels braços

La que ho feia, cridava a l'altra <sup>amb veu d'autèntic</sup> <sup>en veu ben</sup>

butxi:  
decidida "Trau un cuchillo" Paquita començava

a xericar, les llàgrimes i els mocs no trègaven a  
macular-li el rostre. Naturalment, el cuchillo  
no arribava mai, la peca havia fet veure

amb les mans amagades a l'espina com  
que anava a cercar-lo formava i deia: ja  
si hi entrapes el coltell i deia: deixant-la anar 264  
"La perdonem?" "Perdonada, deia la que la tenia  
agafada sense que la pobre noia tractés mai  
de donar-nos una bona empenta i fugir. Lla-  
vors ens posarem a jugar a qualsevol joc. Però  
sempre li talava el rebre a la Pagueta. Jugarem  
a matges i ella era sempre el malalt. Li  
premiem feiem jeure i la taparem amb un  
truf de roba.  
trufo altre, li premiem el got. Ci feiem treure  
la llengua, li posarem un truf de <sup>camp</sup> barbi sota  
l'aixelle i declararem que tenia molta febre.  
Allò era el tifus, la escarlatina o una polmo-  
nia fulminant. Elle, a ulls, s'ho arribava  
a creure i començava a ploriquetar: "Vull  
anar a casa!" "No la hi deixarem anar" <sup>de la</sup> guaita  
<sup>moquis</sup>  
si no vols morir. 7' has d'estar ben guaita i  
aoltxade, tens qui sap la febre." Sorint. Pa

quinta s'escapava tipse i farta d'aquest joc

tan bestic. Altres cops aguantava fins que després d'haver-li

havia fet empassar tot de cellerades d'

aigua que figurava la medicina, la decla-

raven fora de perill i la deixaven aixecar

El més extraordinari del cas és que tornava, sem-

pre tornava a jugar amb nosaltres.

una de les altres víctimes d'Eufèmia i meva

era la dolça i pacient Helena, la meua germa-

na. No perquè jo, que sempre l'havia amada

amb fervor oblg la triso voluntàriament com a

víctima sinó perquè, per la seva bondat, vi-

gència i innocència, ho resultava fatalment

El meu avi, al començament de la seva ceguera

i per consell d'algun dels nombrosos metges que

varen visitar - li havia <sup>monter al jard. tot un tinglat de</sup> fet <sup>gratia ginnastica</sup> <sup>de fer</sup> un

paralela, <sup>argolles</sup> <sup>polces</sup> <sup>trapezi</sup> . Però tot això havia <sup>Al cap d'un any del jard. hi havia un gran</sup> estat abandonat i pel pobre avi desamimat per la seva

segures creixent. Al cap d'avall del jardí hi havia un gran safereig on les ninyones rentaven la roba, una

~~doble~~ corda creixuda, que ~~abandonada per l'avi,~~ funcionava, amb polítics els sis anomenaven

~~Helena estava estesa molt tranquil·lament del~~ ~~namagal dels de casa, hi feiem gimnàstica.~~

~~safereig. La Eufèmia i jo, vam entrar el peu~~ ~~atravesarem l'aigua.~~  
~~afegides a la corda fent funció de la cellista van~~  
~~de <sup>les polítics</sup> travessar l'aigua penjades de la corda~~

~~Era un exercici gimnàstic difícil i perillós.~~

~~Però Eufèmia i jo el realitzàvem, amb rotació i traca, Helena també~~

~~ho va voler provar. No saltés dues l'hi enrotlla,~~ ~~amb una crueltat incensurable~~

~~Per desort~~ ~~Helena~~  
~~vem. Malauradament quan fou penjada al~~

~~bell veig del trofèu les mans li foren mal~~

~~i es deixà anar. Va <sup>2</sup> desaparèixer sota~~

~~l'aigua, hi va desaparèixer. Eufèmia i jo~~

~~recordarem que les ninyones quan els hi guien~~

~~la pastilla de savó la cercaven amb la pala~~

~~de picar la roba, Així volíem trobar la~~

~~malaurada Helena que, certament, s'hi hauria~~

~~ria ofegat si no una de les ninyones~~



un oïr de xapa que féia de cos en canya a  
 l'eigua, no hagueris vingent cone. quita  
 a treure-le'n. Lo pobre cristura estava  
 bon xapa. A casa hi hague' de conseqüens  
 drama i indignació. Se'm renyá i se'm  
 castigá com mereixia. A Eufemia no veu que nin  
 qu'li digues res.

Tot d'una, l'escarnot <sup>per tant</sup> capite-  
 nejat per mi; <sup>oblidar, per un temps, les tendències aven-</sup>  
 tureres i perilloses per a establir <sup>investigador</sup> ~~investigador~~ i  
 par-se de com venien al món les cria-  
 tures. Se concloua reunint en un banc de  
 la Placeta es va <sup>exposar teories i a discutir-les</sup> ~~posar~~ a discutir. Cada mem-  
 bre hi deia la seva i es pue assegurar  
 que les versions eren múltiples i variades.  
 Hi havia les opinions de caire romàntic  
 i sobrenatural però també hi havia les  
 de caire anatómic i fisiològic.

Després d'aquestes les ostentava la filla

d'un hortolà del veïnat la qual, encara  
 que tan jove com les altres, comava prou ben  
 sobre la explosiva qüestió  
 orientada gràcies al seu tracte <sup>diari</sup> amb les  
 besties. Car el hortolà també tenia galli-  
 de casa a sesta <sup>després dels horts</sup>

conills, porcs i vaques... i la Maria - li deien la  
 nes, ~~poeca, alguna vella~~ Maria de ca la Pepa -  
 tenia posseïa un parell d'ulls, ben badats i una intelli-  
 gència força despecta. Vol dir que en sabia més sobre la  
~~Recorda que el conclave no va arribar a cap~~  
~~qüestió que qualsevol de nosaltres. Però les seves teories sobre la~~  
~~concepció i neixença dels éssers va ésser refutada per un gran nombre~~  
~~conclusió. Es perdien en deduccions hipotètiques.~~  
 El conclave es va dissoldre sense haver arribat a cap  
 conclusió definitiva. Ens hauríem extraviat en deduccions hipò-  
 tiques i ~~se~~ hauríem decidit cloure la sessió  
 tènues

afegant la discussió per un altre di-

Aquest altre dià no recordo que <sup>arribés</sup>  
 mai ~~fos~~. - Com venien al món les criatures  
 ho devíem aprendre cada una pel seu  
 cantó a la seva deguda prova.

Època barcelonina (consultar una vida) (269)

Primer hi anava dos cops per setmana. Mar-  
cava de Girona en un tren del metè i tornava el  
mateix dia al vespre. Duia el meu violoncel tres-  
quarts en una funda i tot hom quedava meravellat  
de veure aquella maneca marxar en tren tota  
sola carregada amb l'instrument. Aleshores quasi  
res m'encisaven. No és que m'hi embarcés particu-  
larmen però assaboria aquelles lures de llibertat  
i abastava la meua independència i <sup>sentit de</sup> responsabili-  
tat. La llecció <sup>la rebia del mestre Raventós</sup> de l'Acadèmia de la Gramàtica  
dinava a casa de la meua ex mainadera Carli-  
na que ~~ho~~ s'havia maridat amb el barber que  
venia a afaitar l'avi i <sup>era aquest un tipus</sup> feia de cònjuge de la  
pintora. Havia viscut molt temps a França <sup>en parlar barreja</sup>  
va al català i a francès d'una manera d'entendre. La Carlina  
oficines fustard del Pasteris de Gràcia. <sup>Al vespre</sup>  
<sup>feia de cònjuge a la</sup> <sup>on tenia el seu domicili</sup>  
se tornava a ésser a Girona. Entre els amics i  
parents de casa aquestes anades meves a Barcelona

a una èdalt ~~es~~ que les noies meuares solen pagar amb mines i en una època que la llibertat de la dona no existia, eren de tots colors. En general els meus pares eren molt crítics inclús dintre la pròpia família. La mare, el pare i la tia Rufina defensaven la teoria educativa de donar llibertat a una noia intel·ligent (perdre la immobilitat) i ben educada preparada per anar sola pel món.

L'avi Salazar tampoc no es declarava obertament contrari a aquesta educació. No l'aprobatava enterament però la tolerava li donava crèdit, l'avia fixa, <sup>suïcida</sup> autoritaria i d'ides francament rebuigades, en el que es referia a la llibertat política i l'ús en família de la llengua catalana.

memòria) Considerava aquestes anades a Barcelona de les idees més bones <sup>barroques, devalu-</sup> de l'estat de la seva neta, com una bogeria pròpia d'aquell seu gendre tant bonifaci com extravagant. La <sup>frat</sup> Maria, no en padern <sup>d'</sup> aquestes

activitat <sup>Barcelona artística</sup> <sup>(271)</sup>  
apartat de la seva d'aquella manera que

havia mantingut el club del seu poble, en pen-  
sava dramàticament que era exposat. En a tots  
els perills, convertí-lo en una <sup>despreocupada</sup> noia <sup>de ben</sup>  
pada <sup>grupada</sup> capot, <sup>més tard</sup> i <sup>amb la seva conducta</sup> convergí la família i <sup>més</sup>  
l'and. Però a mi, les opinions de l'Ària Sixta  
e la qual, Déu me perd mi, no vaig arribar  
mai a estimar del tot, no em preocupaven  
guaire, així com les de Donya Ursula - ja sentia,  
ja en aquella època <sup>en aquest món</sup> que <sup>hauria de</sup> lluitar molt  
i amb molta gent <sup>d'aquestes lleïtes</sup> (No podia calcular-ne el abast  
d'aquestes lleïtes però les presentia. I amb  
una mena d'instint d'independència, Garrigal  
amb <sup>el</sup> <sup>bon anelal</sup> instint de conservació, vaig decidir pres-  
cindir de les opinions dels altres i anar per la

Quan era molt xica i l'Ària Sixta em remane, in-  
mensament, opinava jo - declarava a l'Ària Sixta:  
i història que el que jo hauria demanat a una fada, en  
podria que les fades existís i ja me'n presentia una des pe-  
sada a otorgar-me una grata hauria estat que l'Ària es  
convertís en un cop mirat i que el perquè.

llavoro jo, me o' hauria pogut ficar a la butxaca del davantal i tancar-li la boca.

272

El clergue desveltornyid

Jo ja devia tenir tretze o quatorze anys quan m'esdevingué un lamentable fet ~~el qual~~ la impressió i les conseqüències del qual vaig trigar molts anys a superar. M'havia anat a confessar a no recordo quina església. Del nom del confessor no en tenia ni idea així com de la categoria <sup>seva</sup> eclesiàstica. ~~ni de~~ <sup>seva</sup> ni de la edat. L'espleia dormitava en una ~~seua~~ penombra, hi havia pocs ciris encesos i <sup>pocs</sup> ~~pocs~~ paquíssims fidels. El confessional encara era més fos arracat al fons d'una capella ~~en~~ presidida per una imatge davant la qual es destacava una làntia d'oli. Tot plegat feia un peu de basarda. Però jo em vaig agenollar al confessional després d'haver fet una bona xarxa de consciència. Després d'haver dit el jo pecador el capellà em va presentar quina edat tenia

i els pecats que havia comès. Des dels pecats no  
me'n recordo. Segurament eren uns petits  
i lleugers pecats de via decent semblants  
als milers de pecats que altres noies com jo co-  
mèiem i confessarem. Però el capellà no en  
tenia prou. Res més? "Res més? Fella?"  
anava dient. "Res més pare" responia jo amb  
humilitat simulada. Llavors ell va començar  
d'intimitar-me'n de pecats, uns pecats que  
jo no coneixia i que m'orbomaven. "Ni aquest?"  
"Ni aquest altre?" "No hi havia puè tots els gustos." "No"  
"No" anava dient jo cada cop més averada. Ja  
no li devia pare perque <sup>aquella veu baixa i insinuant</sup> semblava <sup>la del</sup> ~~de~~ propi  
dimoni tractant d'induir-me a pecar. Tractant d'  
ensenyar-me a pecar i esperant amb maligne  
joie que jo pequés i anés a explicar li-ho.  
D'aquella desgraciada confessio de mare pare

empellidit. No la mare fa en Déu perquè jo  
 tenia fe experiència de peccar Déu i peccar <sup>en</sup> els  
 homes, sino la té en els clergues pel mig dels  
 quals una noia de tretze o quatorze anys pot  
 entropessar - ne un de tant lamentablement  
 perillós <sup>perillós</sup> desgraciat que pot allunyar-te de la reli-  
 giositat per sempre més. Recordo que ho vaig  
 explicar a la mare, i ho vaig declarar que  
 trigaria força temps a superar-me d'aquesta mala  
 nota i'expressada experiència.



Poc més o menys per aquesta mateixa època  
 delicat i que encara és elhora que no ne acab  
 em va esdevenir un cas encara més de  
 de comprendre  
 colors. L'oncle Ramon, el que havia fugit a  
 Amèrica per què havia perdut tot un curs  
 a la universitat de Barcelona, va tornar  
 a Europa amb un càrrec oficial. Ya s'havia  
 fet xilè de nacionalitat; venia amb un  
 encàrrec del govern del seu país. Havia de vi-  
 sitar diferents nacions d'Europa: i entre  
 elles, Espanya. L'oncle Ramon es va presentar  
 a La Rodona de Santa Eugènia vestit d'un luxe  
 entremetent. Era bonave sempre de afegue'  
 i baret bloncin i regos en quines ocasions llei-  
 baret de copa alta. Gastava perfums cars i  
 carnisos fins i tot, orbatos i calçat del més  
 luxós i primmirat que hom es pugue i ma-  
 jinar. La seva arribada se censar den-

Aeuó en la família. L'ànima fixa, quan ve  
 saber que no venia per quedar-se ~~sumant~~  
 de besar dolls de llàgrimes. Un fill encara més  
 que tornava d'Invernia carregat de diners i  
 d'honor li hauria agradat més que no  
 pas aquell alt funcionari xilè que portava  
 los pors a Cabassats però que no en tenia ni  
 un do seu i sobretot, que hauria d'entendre-se'n  
 Que tornés pobre l'ànima fixa li hauria pre-  
 dret. El que no podria capir ni presonar-  
 li és que fos un ciutadà i un funcionari xilè  
 obligat a seguir, mes o menys, les <sup>exigències</sup> obligacions  
 del seu càrrec.

Auní de moment i onella Ramon em va  
~~per interessat~~ <sup>gràfic</sup>. Parlava d'estella amb  
 un accent xilè que enumerava i el seu  
 vocabulari estava <sup>perquibet</sup> ~~totalment~~ <sup>totalment</sup> ~~de mots antics~~ <sup>d'</sup>

a ell

cançons divertidíssims. ~~Per la veia, per un moment~~  
 d'instants moltíssima gràcia. Així com  
 el pare en els seus breus moments de bon  
 humor encara m'ava menava la cebra  
ta o la Sargantana, l'oncle Ramon em  
 va batejar amb el de Carraquita Linda  
 q. era molt més sovint la Carraquita  
linda que la Sargantana pe que el meu  
passava molt poc temps amb jo i altres i  
parar a veure que l'oncle Ramon, amb la  
seus afalacs  
~~seus afalacs~~, els seus ex-fincis i els seus  
pesos  
~~pesos~~ s'anava fent amo i senyor de la  
 família de Salazar. Beirona, ~~ella~~ <sup>el meu pare</sup> no  
 pareixia el menys possena; ~~totalment~~  
 L'oncle Ramon era <sup>molt</sup> ~~tan~~ primmirat en  
 el parlar i en la manera de menjar, de  
 salutador, de presentat. <sup>no parava de donar-me lliçons a</sup>  
 que ~~els mots catalans~~ <sup>estats</sup> totthora, com si em  
 considerés una mena d'admirables, salvats que calia  
 civilitzar. Una de les coses que més l'ofonia era dir parlar  
~~amb~~ <sup>amb</sup> ~~me~~ <sup>me</sup> ~~el~~ <sup>el</sup> ~~base~~ <sup>base</sup>. De manera que  
 en català

durant una temporada de catàleg va estar  
~~expansió~~ estaband i expulsat ignominiosament de casa  
 els avis. L'oncle Ramon parlava i menjava  
 i es conduïa en societat de la manera més  
 refinada  
 distingida que hom pugues imaginar-se. La  
 taula es permetia de conèixer a l'home sobre  
 de la forquilla, del tovalló... Coneixia bé les regles  
 l'ús del culler i del tenedor. ~~No s'oblia cap detall~~  
 dels costums de taula i exagerava  
 el del manjar(?) ~~amb la paraula d'admiració de taula~~  
 la seva distinció i distinció polidesa per a demostrear -nos  
 que ell pertanyia a un món que molts pobres  
 i donava lloc a l'admiració "Canaquita Linda,  
 i alguns provincians, ni tant als seus pares  
 no es fos la cuchara <sup>asi, mira com se li juga</sup> "Canagueta Linda  
 es se come en el cuchillo i el tenedor, Canagueta  
 Linda cuando se lelo no se mete la nariz  
 en el vaso... etc. etc. La Canagueta Linda  
 estava força engrescada amb aquell oncle tan tí-  
 turgit que feia el braç a <sup>totes les senyores</sup> ~~seguir~~ ~~veure~~  
 baixar i pujar la vorana o ~~atravesar~~ ~~qualque~~  
~~els tres espais de l'entenda~~ o ~~per sobre~~  
 ser al carrer o carretera, que gastava més

perretes en un terrenar fora de casa ~~per~~

no en disposava la mare per a passar tot el mes tota la família.

Suposo — : dic suposo per que el pare no ~~tenia mai~~ era comunicatiu de mena i ~~menys~~ ~~menys~~ en aquella ocasió quan tota la família vivia com enlluernada per l' oncle d'Amèrica — ~~per~~ suposo, dic, que al pare se li havia entravessat l' oncle Ramon. ~~Entre dos tipus d'home tan opo-~~ sats. A l'oncle Ramon li devia passar el mateix, l'artista, l'escriptor, <sup>el cacardor</sup> ~~l'home solitari~~ enamorat de la naturalista ~~enamorat~~ de l'espardeyer; i del <sup>tipus</sup> ~~tipus~~ de vellut, era el tipus d'home més oposat a ell, el senyoret de cap a plus, el primmirat, l'home sociable galant amb les seues oves, vestit sempre

com un figurin(?) El resultat fatal d'aquesta  
 topada inevitable, encara que sense violències  
 ni paraules va ser que Prudenci Bertrana es  
 feu més i més invisible. Contra el clan Sala-  
 zar no podia lluitar-hi. D'ençà de l'amita-  
 da de l'oncle Ramon, encara menys. La vida  
 espiritual moral i intel·lectual del meu pare  
 transcorria lluny de nosaltres, amurada,  
 plena, il·luminada d'entusiasmaments artístics i  
 literaris, d'esperances i desinganyos... Una vida  
 plena de llum interior i d'emoció vivíssima  
 de tot aquest doll de força vital, la major part  
 anava devers els seus amics devers els seus com-  
 panys, lluny ben lluny de nosaltres. Per-  
 la seva pobre mare, que repartia el seu  
 gran cor, la seva enorme deu de tendresa  
 i la seva clara intel·ligència entre aquell marit

artista sense esperit pràctic ni força de  
 caràcter per a lliurar amb el don Salazar, i  
 el seu amor filial, paternal i matern, la  
 lliure i els sofriments haviem d'èsser enormes.  
 Però de tot això, jo, llavors no me n'adonava  
 un poc enlluernada per l'oncle Ramon  
 alhora que lleugerament empipada per  
 les seves exagerades maneres (?) jo vivia  
 uns <sup>diès</sup> moments de gran exaltació. L'oncle  
 Ramon havia inventat amor amb un a Bar-  
 celone quan jo hi anava a prendre ~~els~~ lliçons  
 de violoncel. En arribar a l'estació el pri-  
 mer que feia era comprar tiquet de segona.  
 Anar en segona m'afegava poc o molt.  
 No podia estar-me d'esguardar amb pietat  
 la gent que viatjava en tercera entre la qual  
 m'imaginava una pobre noia estudianta

de violoncel, ~~amb~~ amb l'instrument pen-  
 jant d'una mà. Jo ja no era solament la  
 filla d'un pobre artista somniador: d'una  
 dona dolça, pràctica i feinejadra, era la neva  
 ra d'un ric americà adorada per ell, con-  
 sentida per ell aviciada per ell. Quan  
 aniravem a l'Empalme l'oncle baixava a  
 cercar-me un llonguet i un got de llet i  
 cafè calents. <sup>No permetia que em morals del compartiment</sup>  
 m'ho servia ell mateix i m'an-  
 mava a engolir-ho en els <sup>pocs</sup> minuts que el  
 tren feia parada en aquella estació. Jo no gos-  
 tava gaire gava; i aquell gest amable de l'oncle  
 més aviat ~~me~~ m'ametgava sense deixar d'apa-  
 lassar-me. A Barcelona després de la meua  
 lliçó a l'Acadèmia Hirnald, on l'oncle m'  
 acompanyava en cotxe, anàvem a dinar a  
 un gran i <sup>restaurante</sup> luxurós - a mi m'ho semblava -



L'oncle hi entrava molt trist, allargava  
 el seu barret trunc capell-bolet / el primer  
 cambret que li sortia al pas: demanava e par-  
 lar al meitè. Feia servir un gran epist  
 que jo amb prou feina tenava, el vi de marla  
 sa llevors no em deia res. El que més  
 m'entusiasma en les postres. L'oncle  
 no hi establiria res: jo hi feia amb tot  
 l'estòmac i amb tota l'ànima. L'oncle lali-  
 cep', fumava un bon tabaco i s'entenia  
 a parlar amb mi. La meua conversa li plauia  
 molt. La Conaquitè linda era una noia <sup>expansiva</sup> ~~viva~~  
 entusiasta i imaginativa... tenia la paraula fàcil  
 i la rialla sempre a punt. En marxar, e'  
 oncle donava un duro al cambret que li por-  
 tava el barret i el baró. I jo no podia fer  
 altrament que pensar en la meua mare.

Si la pobre mare heques pogut aneplegar  
aquella moneda de plata grossa i lluent, quants  
coses no n'hauria fet!

Encara ens restava temps per a romanejar  
pels carrers, sobretot en el de Fontan, badoçenyas  
pels apareadors(?) encantar-nos en alguns d'ells  
particularment atractius. Jo no podia dir  
oh que sombrero o que pulsera o que paraula  
que tan bonic perquè encara no havia acabat  
de dir-ho quan l'oncle Ramon ja era dins la  
botiga: "Escoix!". Jo avergonyida, tur-  
bada tractava de refusar "Pero sí yo..." / "Anda  
anda escoge el que más te guste" Quan jo  
havia triat, patint el més estúpid dels ma-  
tiris, l'oncle deia "Ahora escoje otro -  
o otra - para Helenita" <sup>siempre</sup> ~~esta~~ <sup>siempre</sup> ~~esta~~ <sup>siempre</sup> ~~esta~~  
a Girona sempre carregats de paquets.

L'oncle Ramon també era molt generós  
 amb la tia Sufèria. Cada cop que venia  
 amb un a Barcelona li donava un regal.  
 El seu amor envers un resultatava ex-  
 gerat, em tallava i arreglava les ungles  
 em comprava perfums, no em deixava ni  
 a sol ni aombra: em deia molt so-  
 vint "mi caraquita linda". Penseu que  
 al cap d'un quant temps d'èsser a la  
 Rodona de Santa Sufèria, tota la família va  
 començar a estar embafada de l'oncle Ra-  
 mon. Els únics que de la casa que no par-  
 ticipaven d'aquest embaf(?) venen, naturalment,  
 l'oncle Lixta que cada cop que es parlava de  
 la tronedada de Ramon e tornaria sempre una  
 crisi de llaquinos: de sanglot. L'oncle Sala-  
 zar no es manifestava gens però també

sofria d'aquella tornada o xile del seu fill;

~~tots dos estaven convençuts que no el veu-  
 rien mai més i els recorre. L'oncle Ramon  
 assegurava que tornaria el cap de dos anys  
 i que llavors seria per a romandre a  
 Espanya. Però ningú no el creia. En pri-  
 mer lloc je es veia ben clar que era un  
 terrible malversador de diners, que mai no  
 podria arrecamar-ne per a retirar-se en un  
 joc. Per altra banda un home de quaranta  
 anys o quaranta sis anys no deixa així com  
 així una situació i, probablement, uns lli-  
 gams sentimentals del que mai no va par-  
 lar però que tot hom suposava. ~~El~~ Des  
 d'ara que el Govern Xilè li va assignar per  
 aquell país oficial per Europa, l'oncle  
 Ramon no en va tenir ni pu comen-~~

per car. Va haver de demanar, no més per

a continuació el seu viatge d'inspecció per

l'Europa central i per França. Per <sup>just d'</sup>Espanya

també hi va anar i des de Jerez va enviar

una bolleta de vi ranci a la Lliga Superi<sup>or</sup>.

La bolleta anava dedicada i tota amb lletres

impreses damunt la festa. Del viatge per

Europa va dur precisions presents per a

tots, i abans de tornar a Amèrica ens va

invitar a visitar Montsevat, ~~l'alt del~~

vi i el ~~meu pare~~, hi vam anar <sup>la Lliga Superi<sup>or</sup> i l'elena</sup> bolleta "lo

fasciliba. No em mantenia una ve impre

ssionar molt. Vaig fer la colera per les

limes i donar més d'un opant a la mare

trista que tot el dia no va fer més que

criar "be matorás" "be matoroi". Després

deia entre sospirs "No guies ir muneu

más contigo a ninguna parte"

288

Per a que l'avia fixta no trigués hagués de passar pel trance de despedir-se del seu fill per sempre més. L'oncle Ramon, un dels dies que m'acompanyà a Barcelona a la mesa el·lèctrica de l'hotel, ja no va tornar a Girona, la pobre avia fixta se n'havia departit simplement amb un petó com cada cop que sortia i al veure en tornar ja ja la veig trobar en plena crisi de sanglots i de llàgrimes. Prob'algú, probablement en tic infernià li havia dit: Ramon no tornava aquest vespre. Hauria agafat una tèn i se n'hauria anat a embarcar a ~~la~~ Bredes com la primera vegada. A mi la despedida de l'oncle Ramon, Déu me perdoni, em va allargar el cor i l'ànima. Santa dolçor,

tantos delicados / tan primitivas m' he vien  
 embafat. A Barcelona ell m' havi besat i abraç  
 plorant. "Holis caraguito l'ind mui, q' d'iversa te  
 necessito" d'his, ad'is abraçade Caraguita mui"  
 El meu cor es va sentir lleuger com  
 una ploma. Bon iolpe oncle Ramon  
 Ni els seus pesos ni el seu apur excessiu  
 envers mi no m' haviem conquistat ni  
 sedreit. La ~~seua~~<sup>va</sup> marxa cap a Xile d'on  
 no va tornar fins l'any ~~37~~ 39 quan jo  
<sup>abandonava</sup> jo v'ia exilada a Cuba, on ja no va  
 venir a veure'm perquè alqui li ve de'x  
 que jo era una poti separatista i ell era  
 d'extrema dreta, devot, purista, intransigent  
 L'avi i l'avi- belezar temps ha aren  
 morts. L'oncle Ramon va passar una tem  
 porada a casa a Llauria U. Quan després

Se'n va enferrar a Xile on va morir als  
 ocitanta dos anys. Sembla, segons em va ex-  
 plicar la mare el meu retorn de Suïssa  
 en 1949, el meu pare: l'oncle Ramon, no  
 es podien <sup>ni en pintura</sup> veure, com es diu vulgarment,  
 la vida de família - on ja no hi havia cap fill  
 del matrimoni Bertrana: tres morts i jo  
 amblesh i va estar un veritable calvari per  
 a des d'uns, la mare i la tia Eufèmia, el  
 pare i l'oncle Ramon sempre estaven com  
 gat i gos. Afortunadament l'oncle decidí tornar  
 a Amèrica en lloc de <sup>els seus darrers</sup> ~~viure fins a~~ <sup>uns 70 anys</sup> ~~l'edat~~.  
 on ens hauria fet la vida impossible a tots.



609  
291  
L'oncle Ramon tenia dinou anys quan quan  
va fugir a Amèrica. Jo no recordo haver-lo  
vist mai <sup>abans de la seva tornada</sup> però la família en parlava ~~amb~~  
amb admiració i afecte. Sembla que era  
un noi intel·ligent i afectuós però li agradava  
mussa vestir bé i embargar-se. <sup>l'any</sup> Va perdre tot un  
curs a la universitat de Barcelona on estudiava  
per metge. Quan se avisar el juny i l'hora  
d'examinar-se es va adonar que ni tant sola-  
ment havia comprat els llibres que li calien  
se l'havia xalada un mesos seguits sense  
avistar-se a la universitat ni ja altres anys. ha  
ria aprovat brillantment algun curs. Ningú  
no va saber mai com havia passat els mesos i  
en què havia gastat els diners de les ma-  
túcules i dels llibres de text que ni va  
avuiat ni a comprar. A casa els Salazar

Després de anys i anys de l'esdeveniment, encara  
 se'n parlava. Sembla que Ramon no se gosava  
 presentar-se davant del seu pare després  
 del que havia passat. Pot ser hi havia  
 algun error desgraciat pel mig. El cas és  
 que el noi va decidir fugir a Amèrica. No  
 va dir ni un mot a la família i marxa  
 a embarcar-se a Burdeos en un vaixell  
 d'emigrants. Justament aquell juny d'avi  
 Eusebi que ja no hi veia, anava a pren-  
 dre les aigües a Fontaine al balneari de La  
 Boullue. L'acompanyava el tiet Eufèmie que  
 no tenia encara setze anys. La noie havia  
 après molt bé el francès i feia d'informar  
 i d'interpretar del seu pare. En una estada  
 així on hi havia un canvi de tren, la  
 noie crida de sobre "Ramon!" "Quo-

dies? demanà inquiet el pare. "Beu  
 a Ramon, N'estic segura. No et magués  
 vaig a veure si el pare." Però el fugitiu ha-  
 ric vist el seu pare i la seva germana i ve-  
 civer a tancar-se als lavavos. Eufèmia  
 esperà en va que en surti, Maria de Tormar  
 al costat del pare ve i aquest se creua per  
 la noia veia i li om. Solament puc en  
 tornar a Girona Trobarem la lletra del mi-  
 surita desde Burdeos  
 explicant que se m'apropa a Arnévia perquè  
 havia perdut el curs. Eusebi Soler ve compa-  
 ñe que la noia Teric vaí.

Epoca barcelonina

Estudianta

294

El meu pare ingressat amb la idea que jo havia d'esdevenir una gran concertista de violoncel, va decidir, d'acord amb <sup>Donya</sup> la Carme Kan, <sup>la</sup> qual s'havia constituït en mentor i protector dels Bertrana, que jo aniria a estudiar a Barcelona, H. Girona, segons ells, ja hi havia après tot el que podia aprendre. <sup>hi</sup> Els dos viatges per setmana a la capital resultaven força fatigosos(?) ~~ja estava prou~~ i ~~necessaria una cura d'interval~~ <sup>seria molt</sup> més pràctic i saludable per la <sup>meua</sup> persona física ~~com~~ i per la <sup>meua</sup> persona artística que jo ~~anada~~ <sup>estudiar</sup> a la capital. En un dels meus darrers viatges a Barcelona vaig anar a inscriure'm a ~~L'Escola de Música~~ <sup>de la música</sup> i ~~de solfeig~~ <sup>de solfeig</sup>, de Teoria de la Música i d'harmonia a L'Escola municipal de música del par<sup>te</sup> ~~ment~~ <sup>ment</sup> que dirigia el mestre Nicolau El viducl seguiria treballant - hi amb el mestre Roventós a l'Acadèmia Airaud.

Suposo que <sup>foi</sup> Dona Carme Kan <sup>qui</sup> es va ~~afiliada~~  
de cercar-me ~~la~~ <sup>la</sup> ~~des~~ <sup>Hi vaig anar</sup> ~~des~~ <sup>la sda, dirigitament</sup>  
des de l'estació. Era en un continent  
del qual no recordo ni el nom ni el lloc <sup>exacte</sup>  
on estava situada.

Me sembla que estava situada a la part  
baixa de l'exemple no eleny de l'esglé-  
sia de Sant Pere de les Puelles. Jo seguia  
- Dona Carme compresa -  
desitjant ésser críptic però ells <sup>haurien</sup> deei-  
dit que fos vidoncellista. A qui m'ha agradat  
i a més hi tenia facilitat,  
sempre molta la música. <sup>Ésser</sup> una bona

vidoncellista no em semblava del tot mala -  
encara que el cos em deia que mai no ho seria  
ment <sup>con</sup> ~~per~~ aquells i pes - jo havia deixat al  
costurer - tauleta  
craix del moble antic de la mesa carbona  
del carrer ~~N.º 1~~ <sup>(avi</sup> ~~del~~ <sup>calle</sup> ~~del~~ <sup>del</sup> ~~Primo de~~  
~~del~~ ~~Primo~~ ~~no~~ ~~recordo~~ ~~quin~~ ~~d'~~  
Ribera,  
aquests ~~so~~ ~~mans~~ ~~tries~~ ~~el~~ ~~carrer~~ ~~en~~ ~~aquell~~ ~~moment~~  
ava ~~dell~~ ~~del~~ ~~Gran~~ ~~Primo~~ ~~de~~ ~~Ribera~~ - )

una gran quantitat de manuscrits per la  
ignoro amb quin resultat.  
més mare es va cuidar de fer desaparèixer



et-amic Dilig<sup>to</sup>-Kunig. Es a dir: jo: "pauca-  
ment el meu pare no va llegir mai  
el meu manuscrit - altres col·leccions tenia  
que la d'anes a regirar els col·leccions secrets  
de les seves filles - que jo servava ben  
entaferrat en les pregoreses del meu  
costurer. Quan vaig escriure aquesta no-  
vel·la jo no tenia més ~~que~~ de quinze  
anys. El seu va per ~~la~~ ~~meu~~ arbitri-  
riament la meua mare - és a dir:  
nemar-la o arxivar-la <sup>Segurament</sup> - també ho hau-  
ria fet jo més tard. En aquesta obra  
preu<sup>o</sup>:; segurament vola-volta, es  
criuen els profunds desenganys d'  
<sup>jove</sup> vida plebòrica de sofriments morals.  
d'experiències amargues (!) de moltes  
aquests experiències <sup>constantment amoral que sol esdevenir</sup>  
a una criatura que <sup>significants, no devia</sup> ~~ser~~ ~~l'amic~~ ~~per~~ culpa de  
enamorat el menys d'una dotzena <sup>subjectes</sup> de  
fades, no recordo que aquests pts em produï-  
ssin cap mena de pena. En amors  
sopstals i fupissers com una bufada de brisa  
estruena — 7 Va a de le libreta

~~de men para que es deia Prat o Prats -- del qual també vaig estar força enamorada.~~

~~Vull dir que la meua novella no devia tenir~~

~~ni solta ni vella, que en anar ja a estudiar~~

~~a Barcelona no em vaig preocupar gaire de  
els manuscrits literaris  
preservar-los a la meua dictadura materna~~

~~- El pare no tenia ni temps, ni gust, ni  
lleure per - furgar on estaven els meus papers -~~

~~ni més sin coses pròpies de dones. Amb aquesta  
aparent divagació referent a la meua meua~~

~~a Barcelona he volgut demostrar que jo ja no  
pensava en fer la carrera de lleis, ~~ni tant~~~~

~~Havia acceptat d'ésser violoncellista sense  
El mateix era ser escriptora que música  
cap mena d'amargor. Perquè més que els~~

~~estudi de lleis <sup>o de música</sup> del que a mi m'interessava~~

~~era viure. Les aventures - mai no vaig~~

~~pensar aomar. Los aquest nom - m'~~

~~atreien. El món era gran, els homes d'objectes~~



les possibilitats, infinites. Veure! Veure!  
 intensament, àvidament, ficar el nas, l'as-  
 pirar en els cervells; en el cor dels humans  
 tastar a tots els plats, beure en tots els beires  
 posar el cap en tots els cotxins, des del de  
 ploma suau fins als de aspra terra. Així era  
 el que m'esperava a Barcelona, a Ginebra, a  
 l'Acta Soyuz,  
 a Tahiti, a l'Íllles i al desert, a Prada...

Però de moment vaig anar a raure a un  
 convent on se hi estaven a disposar una sèrie  
 de vells ~~trucats~~ <sup>trucats</sup> cercadors (?) xafarderes, ~~figurals~~ (?)  
 cuidades i malpensades. Yo era la única  
 noia entre aquell <sup>enganyós</sup> ~~galliner~~. Les monges em  
 deixaven estudiar el cello en una petita cambra  
 on no hi havia cap <sup>altre</sup> mobiliari més que un  
 confessional. Ho vaig veure aquell moble, ~~tot~~  
 potser d'ençà que hi vaig viure aquell hivern a Giorno  
~~obert~~ sempre m'ha fet una mena de

~~pesadissa de repugnancia. El castor és~~  
sera forma i els seus detalls uelutans.

no em potia estar d'imaginar les coses

que s'hi ~~deuen~~<sup>erren</sup>, les consciències que s'hi

~~huideren de tota mena de torpedos,~~

9 (això repetit a l'infinit, penitent de

arrera penitent, ~~traa~~ dia darrera d'.

eny darrera any. peats, peats, peats

grossos, mitjans i lleus, seriers i rigerus

malicions i masquistes ... 7 un pobre

home escoltant - los una i altra i mil

vegades i disturbis preatencis i abduccions

a l'infinit mentre s'aguantava el

o la sox, el aragee o la migranya  
~~o mal de cap, fora e sub fisiologia~~

~~o de furticia divina.~~

7o que ja tunc llegit suspeneuer.

no pa

die lleue im lols aquests i des del cap

mentre feia arpegjis i escales, <sup>saltats i pits</sup> elizats <sup>del 50</sup> ~~del 50~~  
ceti.

~~aquest i fortíssims i pianíssims ...~~ Després

~~venien els apats per apelitons seguts en~~

~~un immens repertori en companyia de~~  
~~2) que m'esguardaven de reüll, que els criticaven~~  
~~3) entre elles, lurmentades de curiositat, de glosia~~  
~~2) trenta o quaranta velles, extremades, malicioses~~  
~~de turpitud i d'envieja...~~

~~extremades ... A les nou en punt del ves-~~

~~pre una noia passava per les cambres~~

~~i s'afegava la arpel ma després de respirar~~

~~els calaixos per a veure si hi <sup>arrogareren</sup> ~~hi~~ <sup>comien cap</sup> ~~hi~~~~  
~~capta l'honny~~  
~~res de missa arropats. Heli no es coneixia~~

~~la paraula amable ni el somriure. No~~

~~hi entrava ni un raig de sol: una~~

~~densada d'aire per mi cap a flurs de plan-~~  
~~tes naturals~~

~~perform ... ~~Per estudiants de música i~~~~  
~~resultaria mes avit depriment i malencòmic~~  
~~viue en aquell moment ~~era bon pas~~~~

~~interessant, A l'escola de música on el~~

~~meistre Nicolau en persona m'havia a-~~

minut d'ingrés després de rebre'm amb

grups i cara de set deus per què, segons  
 ell ja era massa gran per a ingressar a  
 l'Escola de Música. Jo no tenia replicat  
 res per què aquell home amb les seves  
 barbes d'apòstol <sup>total</sup> ~~meu~~ m'inspirava un  
 gran respecte. Allí s'hi anava a treballar  
 No a embargar - s'hi. No m'hi vaig fer  
 cap amic ni entre els mestres ni entre  
 els alumnes. A l'acadèmia d'inàudio sempre  
 Les nris que frequentaven l'acadèmia  
 eren nris de la Orquestra Barcelonina  
 d'Enric  
 (Enric) era un home distingit d'home,  
 un particular, gens reservat gens  
 per of partit, l'únic que era senzill  
 i amable era el meu mestre de violoncel  
 que se anava molt bé. Jo formava  
 part de l'orquestra que dirigia el mestre

~~Ainaud. Un dia me hi vaig enfadar i vaig  
 estar a punt de deixar l'Institut. Heu en-  
 sapo hi mancaven sovint les <sup>consentides</sup> alumnes ~~per~~  
~~fada, sia perquè era el cant de la mare  
 del papa o el d'una d'elles. Sia perquè  
 havien d'assistir a una festa on una d'  
 elles es posava de llarg - A mi mai no  
 no hi varen posar de llarg - Un <sup>desirable</sup> dia de  
 a la fada jo li vaig demanar <sup>tarda</sup> que em dispensés de l'assai i la  
 a passar el hi de setmana amb els meus pares  
 Girona. Em va contestar secament que no. Va <sup>semanes</sup>  
 afegir, amb to de mença, un to que mai no  
 emprava amb les alumnes distingides, que si  
 faltava a aquell assai no prendria part al concert.  
 A mi, prendre part al concert em feia una  
 illusió immensa. Tocar en públic davant  
 d'una assemblea de gran categoria artís-  
 tica i intel·lectual, en un local també distin-~~~~

dit. La mare ja m'havia fet un vestit  
 que jo trobava preciós exprès per aquest  
 concert on jo tocava com a violoncellista. Jo es-  
 guardava amb entèsidiment la preciosa preste  
 de vestir ja amb gran anticipació a la festa  
 Però el to d'Enric Poinaud em va ~~fer~~ <sup>sonar</sup>  
 tan malament i la foflant injustícia que  
 cometia amb mi, tan imperdible, ~~era~~  
 - era la primera vegada que li demanava  
 un ~~est~~ <sup>est</sup> permís per de mancar a un assaig -  
 que ~~ja~~ <sup>ja</sup> vaig decidir anar-me'n a Girona  
<sup>los com fos</sup>  
 aquell ~~destí~~ i no presentar-me més als  
 assaigs. Amb infinita recança, però amb  
 ferma decisió vaig seguir el que la meua  
 dignitat em demanava. Després vaig prendre  
 part d'altres concerts sense acostumar-me  
 mai al clima <sup>snob</sup> snob d'aquella casa.

~~# Amb el convent tampoc no vaig <sup>Wan</sup>  
 sigir. Una tarda vaig sortir amb el violoncel a  
 coll com hi anés a lliçó a un assaig. Però m'  
 vaig arar de dret a casa de la senyora Kan.  
 Ella m'hi havia cercat l'acadèmic, el mestre  
 de violoncel, el convent - dispare. Li vaig que  
~~davant que al convent no hi havia més. <sup>Elia</sup>  
 que em cercés una altra dispare, <sup>a aquell convent</sup> ja allí no  
 podia passar-hi ni una nit més. ~~En~~  
 Donc Carme, comprensiva i generosa em  
 després d'haver escoltat les meves raons  
 va dir que em quedés a sopar i dormir a  
 casa seva. Demà emriaria a cercar el meu  
 equipatge i per l'estevenidor, ja oreniem.  
 A mi la ~~gella~~ de Donya Carme amb el em-  
 fort i la elegància que hi senyorejava em  
 se semblava un paradís. La companyia!~~~~

305  
dels plans i tenants:  
de Joan, Paulina i Carme - s'oblot de  
Carme. ~~del~~ ~~no~~ de l'assate, va acabar d'  
enjoyar aquell paradís, tot era agra, com-  
fortable, meravellós. Doncs Carme mateixa  
es va cuidar d'escriure a casa el meu  
canvi d'adreça. Em va fer fins a fi del de cues podria  
comandaria a casa seva. Després ja veuria  
on me ficava. La meua estada a casa de  
la senyora Kam va resultar interesan-  
tíssima. Joan era un bon pianista i  
jo em delectava escoltant-lo a voltes fins  
ke' em barallarem perquè Joan de l'assate  
arancant. ~~se~~ als músics actuals convertia un  
andante de Beethoven en magres i un estudi-  
de B. Joan Sebastian Bach en ~~pas~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~marxa~~  
militar. Jo protestava, l'insultava. Ell es reia  
de mi i encara ho faia més. A voltes fins



A <sup>ens pegarem.</sup> casa Donya Carme Kan durant c'etats 306

que vaig fer-hi vaig conèixer personatges de categoria. Ells, naturalment, no feien cap cas de mi; ni m'acaba ni m'afecta més aviat cellada <sup>fossevolta</sup> jo era una noia provincialiana. Davant d'ells em trobava tímida, mai ningú no se creia que ho fos perquè, per altra banda, er. força desinvolta però aquells personatges que Donya Carme bequentava a mi m'impresionaven molt. Hi havia una colla de Pi i Suñer a qui més intel·ligents, engrescadors, ~~ben engrescadors~~. A mi em deixaven amb la boca embocada d'admiració. No recordo exactament quins Pi i Suñer representaven com a dies a les quals Donya Carme i els seus fills estaven invitats. Naturalment jo formava part de la cloenda <sup>basant</sup> ~~basant~~: tot el que veia em semblava meravellós. No recordo quines peces es representaven però a mi tot m'interessava.

La casa ben provada, la civilitat i la gràcia  
 del clan Pi i Sunyer. L'esquisida hospitali-  
 tat de la mestressa - te i partés encara  
 que fos a punts de dues del matí - la in-  
 telligència i la desinvoltura (?) de tots aquells  
 gentils deus... tot en un; ara encara  
 per a mi.

Després dels Pi i Sunyer hi havia Francesc  
 Mateu, el <sup>pallid</sup> profeta ~~del~~ <sup>mas de</sup> la venerable Garba  
 rabiniang, en lluis via, tot senzillesa i  
 cordialitat, els germans Bellet, de un dels  
 quals es va enmulleva més tard amb la  
 Paulina de la creu... i altres que no recordo  
 perquè hi faltava em considerava tant i tant  
 insignificant, tant i tant  
 per tota dels permetys i de la mateixa Josep  
 Carner i els seus fills, que restava sempre  
 bobabute i ullpese, sense veïlar i amb

gran feines respirar. <sup>Vivia encara 308</sup>  
(Tomarada encara)

de la tragèdia econòmica <sup>moltra estava</sup> de casa. <sup>Alçada a mes</sup>

menys senzilles, a uns vestits modestíssims a una  
absència total de qualsevol mena de comoditat ni

de luxe. Naturalment tot aquell món bonestant,  
intelligent segur d'ell mateix que freqüentava

Comme Karri la seva missaga, m'observava

i m'isotimidava. Mai però no vaig esperar

patar-me al nivell de cep d'aquels brillants

individus, homes i dones. Sabia que assistia transi-  
tòriament a aquell desfile parada meravellosa,

i que mai jo no hi figuraria com a component

d'aquest món de la burgesia intel·ligent i situada jo

n'era i seria sempre un simple espectador

Éra molt jove i amb gran feines sabia res de la

vida. Però això ho presentia i no em veia <sup>equivocar</sup>

error. <sup>ja esper</sup> Aquest món no <sup>tenia</sup> mai el

\* el meu, com no va ésser mai el  
del meu pare. A casa aniríem sempre  
pobres d'armilla. I encara que aquesta  
parella pobres em repugni i posem-hi, si  
volem: escassos de diners - he de reconèixer  
i confessar que aquest és el principal mo-  
tiu pel qual els Bertrana, pare i filla,  
cada un d'ells en èpoques diferents, han  
viscut sempre obscurament. Pobres i hon-  
rats era la nostra simple i modesta  
divisa (?). Potser hauria d'afegir: i es-  
querps, que és una de les secretes for-  
mes de la dignitat. El meu pare, amb  
el seu gran talent d'observador i la seva  
brillantíssima feunditat terminològica  
de prosista, va viure difícilment i obscu-  
rament. Solament en llegir detinguda-  
ment la seva obra - el que no han fet  
alguns pequens crítics actuals - i sobretot, la  
seua trilogia autobiogràfica - <sup>He dit llegir, no fustegar</sup> - poden com-  
prendre els profunds motius d'aquesta es-  
querpia, que jo he hereditat, pels mateixos  
motius. Però jo, ja en aquella època, era  
més fluitadora mes decidida que el meu  
pare i tard o d'hora i contra la seva pro-  
pia voluntat, jo seria l'escriptora que havia  
somniait d'ésser tota desde la infància.

com no va costar mai el del meu pare. A casa  
meu, el meu pare no estimaria mai aquell  
amirien sempre pobres d'aniella. I, encara que aquest  
paraula pobres em repugni, ha de reconèixer i confesar  
el meu pare i m'alleles. El seu paper en societats,  
que aquest és un dels motius pels quals els Rents una  
pare i, ells han viscut sempre obscurament. Pobres  
fins i tot ~~en el que és en distància de la societat~~ pel seu  
i honorats era la nostra simple i modesta desise.  
pobre traïria d'alegir i esquerps, que és una de  
gran talent d'escriptor tenia dut a ocultar  
les formes de la dignitat. El meu pare amb el seu  
entre la societat intel·lectual i burgesa ce  
un lloc preeminent, no passaria mai del  
talana. No passaria mai del d'un home  
d'un home obscur, del d'un periodista

sense eselat. Solament en llegir la seva  
i un no prosista. ~~parabre, i la meua obra, i jo  
pude magistral i sobretot la seva trilogia auto-  
biogràfica, i ara, nom pot endirar en els motius  
arrelonats. I ara, no pot fer més admirable  
profundissim d'aquesta esquerps que jo he heretat  
pels molts motius. Però jo en qui desitja  
més i més, i ara, i ara. I jo la seva filla, con-  
més elevat que el meu pare i tant o d'hora, i  
contra la seva pròpia voluntat jo seua i escriptor  
travada en la meua obra d'escriptor  
que havia somiat d'una tota la vida. De moriont  
em i fins que un cert dia.~~

la conformada en fer de i d'oncelista, faria i que  
teria una rèplica del meu pare, una segona part  
del meu pare, esquerps, i l'enciuos, i meua para  
pers obti-  
nats en la nostra volació literaria. Ell en  
de lluitar amb aquell meu aspirat i l'espera  
la seva època i jo en la meua ens mantin-  
drem apartats dels cercles brillants, de la bar-  
distingut i vulpar alhora que jo desolada en  
fesia literaria i també de la meua para literari  
perquè desgraciadament no hi ha i em naseu  
a etc. ~~car que ara sense creure ni em tot~~  
en aquest donar i perquè del primer essent  
pobre em em no podem barrejar- nos hi  
moriont que aquell i la del meu meu

~~sense expressions tumultuants. Ell, el meu~~  
~~un dia. Jo pensava que el meu món fictici~~  
~~admirable pare Prudenci Butrera, en la seva~~  
~~via de del lluitadors obscurs, el del bohemis~~  
~~vida, dolosa i heroica, jo en la meua,~~  
~~mes el meu, mes agostada i jove banda~~  
~~sona autèntica, el dels poms i el del meu~~  
~~meu fill, seguiriem la mateixa trajectòria~~  
~~sent.~~ <sup>o</sup> ~~Y fillava una jove i meua noia~~  
~~trivica i tico - tical~~  
~~provinciana, filla d'uns pares econòmica~~  
~~esquerra i dels aquells personatges escaia~~  
~~ment desafortunats, ben aprovada dels prim~~  
~~tragues, la meua pàtria social i sentimental~~  
~~cipis morals que la meua tanta mare i~~  
~~el no m'havia <sup>concepció</sup> i el meu present~~  
~~amb poca seny per a comprendre que~~  
~~l'important va acompanyar - se com es veuria mes tard si~~  
~~Deix em permet entèndre aquesta assumptió i~~  
~~el lector te paciència para llegir - les del comença~~  
~~ment a la tria~~ <sup>també</sup> ~~per a comprendre~~  
~~aquell món que dony - Carme Kan em~~  
~~que~~  
~~permeia entrellucar, no seria mai el~~  
~~meu. No perquè em respues ni m'expans~~  
~~tió - el contrari m'atreia i em plaia, però te~~  
~~nia el presentiment - <sup>ben justificat</sup> ~~tern~~ ~~en sentit~~ el lector~~  
~~si te' la paciència de seguir llegint aques~~  
~~tes memòries - que el meu món no~~



energica i generosa que trobara solucions  
 per a tot, pero a casa seva no calia  
 pensar en totan: llavors que puin  
 seria el medi social que em voltaria?  
 Amb qui em faria? Ni a l'Escola muni-  
 cipal ni a l'Academià Abinaud ja  
 no hi tenia cap amic. No recordo  
 amb particular simpatia cap company  
 de classe de teoria de la musica, d'har-  
 monic ni de violoncel. ~~De~~ dels mestres  
 que me'n recordo i en particular dels  
 tres que vaig tenir de violoncel. En Sotro  
 quès, a qui ja admirava no solament com  
 a <sup>music</sup> ~~home~~, sino com a home, intel·ligent,  
 espiritual i afectuós. A Reverós a qui  
 també vaig admirar i apreciar, home  
 de talent, de volens i de paciència.



finement, però així molt més fàcil  
 a Gaspar Cassado, el mestre més jove que  
 he tingut. del que, naturalment, també  
 vaig estar un xic enamorada. Però lla-  
 vet de Donya Carme Karu de Lassaute i dels seus fills  
 i de la fidel Carolina emenge a les opinions de  
 l'Heland jo no tenia cap amic a Barcelona  
 i com la Carolina també hi vaig viure algun  
 temps però ella no disposava de cap cotutela  
 lleina i demés no podia tenir despeses  
 en aquell apartament que pertanyia a la  
 gran companyia de ciment cedit gratuïta-  
 ment a la consorci.

Pero en reprendre els meus estudis musicals a l'octubre Donya Carme Karr ja m'havia trobat una <sup>excel·lent</sup> dispesa. La dirigia Donya Josefina de Riquers de Palau Guzmans de Quisimó - de - mano però als meus lectors d'aquest excòs de des. No penseu ni per un moment que en això he volgut imitar l'admirat poeta Josep mar de Segura, car les memòries del qual s'hi troben una suavitat de gent noble capaç de fer rodar el cap al més modest dels escriptors. Però tornem a Donya Josefina mestressa i senyora d'aquella precorant dispesa on res no era corrent ni vulgar començant per la dispesera.

- Jo <sup>an</sup> amb aquest nom de dispesera no hi poto cap intenció pejorative, al

contrari: Honant pel món - i' deü cap

que pel món hi ha anat força i' unes estive  
 com es molt natural a despesa, he descobert  
 que aquest tipus social de dona és resultat or-  
 vint d'una gran categoria. Sempre que m'he  
 estat una charge temporary a despesa, he  
 servat de la casa un boníssim record, un  
 sentiment d'afeció particular <sup>alhora que hi havia</sup> i' una sèrie  
 d'anecdotes i' de tipus humans apasos d'  
 omplir mil volums com aquest. per-  
 trimem a Jorge Jofre. Era una senyora  
 de noms i' de fets i' més afeció: una gran  
 senyora. Jofre de Riquer germana del con-  
 que pintor i' exhibrista Alexandre de Riquer  
 era la esposa de d'un home que  
 també posseïa una categoria intel·lectual  
 i' un Pere Palau singular de Guisano laureat i'  
 i' soler. En les catàstrofes financeres

tant freqüents en les grans famílies.  
Varen obligar a Donya Josepina a espavilar-se  
no els manqués ni aliment, ni confort ni instrucció  
però que als seus fills ~~l'ensenyessin~~. Però era

~~però~~ massa senyora per a fer negoci i, sembla  
que de negoci no en feia. A jugar pels  
dis pesers de la meua categoria econòmica  
- i suposo que jo no era l'única persona  
que Donya Josepina de Riquelme allotjava i  
mantenia més aviat perdent diners que  
no pas guanyant-los. La meua cambra -  
era peteteta però airejada: ben momblada, el men-  
jar abundant i exquisit i el tracte, simple  
ment <sup>cordial,</sup> ~~de~~ afetuós. A casa Donya Josepina jo  
m'hi trobava amb el peix a l'aigua. Les pi-  
ques més o menys de la meua edat  
lles de la casa <sup>Tm.</sup> havien collit amb prater-  
nel afeció i la mare d'elles era també la  
meua. Una mare ~~afecta~~, distingida  
sensibile <sup>cordial</sup>  
~~lletopara~~: sense prejudicis hipòcrits que

tant m'haurien indisposat. y segueix  
 estudiant el violoncel, la història i lèxic de la  
 música i e'harmonia segons un sistema  
 que hauria inventat l'Enric Moxera i a cui  
 em ploria extraordinàriament. Però més  
 que una autèntica aplicació estudianta  
 de música, jo era una vida deixable  
 de la vida <sup>la qual ja m'havia donat algunes bones lliçons</sup> ja no somnia més a escriure  
 aquesta diria semblava morta definitivament  
 en mi. Pel damunt de tot pensava

Don vint (Ja ho he dit) ③ A casa d'Enric Moxera  
 veig conèixer els fills: la filla d'Alexan-  
 dre de Riquer, ells em varen invitar a casa  
 llur. El gran estudi d'Alexandre de Riquer  
 es troba <sup>en l'altre pis d'una casa de</sup> a la Frenenim, els grans finestrals  
 del seu estudi obrien just davant del  
 la vista <sup>en</sup> d'aquella part de la seu així com la del Palau  
 i dels costats de Barcelona, era <sup>propriament</sup> l'abidex de la Ciutat. En aquella casa

<sup>318</sup>  
d'artistes <sup>si ho peppirava un dinna especial que a mi</sup> tot m'atonia, m'interessava, m'en  
318  
risava. Amb la meua i els dos fills grans ens  
fariem fet molt amics i els també venien  
sovint a casa de ~~Sonja~~ <sup>abstricth</sup> Josepina. Aquell món  
era tan diferent de tots els que jo havia conegut  
fins llavors  
que, per primera volta en la meua vida  
puc dir que havia trobat el meu ambient  
música, poemes escrits i recitats, lectures de  
llibres literaris nacionals i estrangers, discussions  
amistoses sobre moral, social i personal,  
idees sobre art i científic, tot tot era ~~interessant~~  
perpènt d'interès i emocionant. Unavem en  
grups de tres i de quatre, sempre es nos Ri-  
quer i jo, a visitar museus, a escoltar concerts  
a passejar <sup>vells carrers i pells</sup> pels carrers de Barcelona.

Aviat vaig descobrir que estava enamorat

- aquest tipus seriosament - d'Emili de Riquer  
 el sentiment que m'inspirava aquest home era di-  
 ferent de tots els experimentals fins llavors  
 i palau el fill gran d'Alexandre. Ell també

No estava de mi; entre nosaltres va començar  
 un <sup>exaltat</sup> ~~dilema~~ diariàtic. Quan jo vaig conèi-  
 xer Emili de Riquer ell ja estava promès a una noia  
 de casa bona, directa i decentíssima. Jo no puc  
 dir res d'ella perquè no la vaig arribar ni a  
 veure. Emili no m'havia dit que estava compromès  
 amb aquesta noia. Segurament no creia que  
 la nostra excellent companyonia acabaria en amor.  
 Ell era molt més gran que jo i aquesta era, sen-  
 dubte una de les coses per les quals jo el vaig  
 preferir a qualsevol borbogis de la meua edat.  
 De pretendents de la meua edat n'havia tingut  
 molts però ho i complaguda de llurs atencions  
 i fins lleugerament interessada per ells  
 jo no els <sup>havia mai</sup> corresponia. Amb Emili de Riquer

La cosa anava de altre. Era però el nostre ~~amor~~  
 - ni ell ni jo no tractar em de combatre'l. Va massa ~~ambriçant.~~  
 Era un amor romàntic el qual va ~~ambriçant.~~  
 fet de llargues converses, de lectures ~~ambriçant.~~  
 tarde de fer comprendre a les noves generacions  
 dels nostres autors preferits, de sessions de música

~~em~~  
 al gran estudi del seu pare... jo anava a missa  
 matinal i ell m'hi venia a trobar. Sortíem pleget  
 de l'església on ell havia arribat amb una flor  
 o un poema ~~seu~~ i dedicat a un. Emili m'  
 acompanyava a casa la seva tia on jo m'havia de parar  
 tot seguit a estudiar música. ~~Des~~ llavors que jo ~~ni~~  
 vaig saber que estava promès amb una altra noia ~~ni~~  
 vaig voler tenir tot seguit aquell <sup>impossible</sup> i d'ell tan ~~romàntic~~  
~~romàntic com mai més no he tingut cap. Però~~  
 ell em deia amb veïenencia que mai no havia esti-  
 mat aquella noia altrament que com un bon amic.  
 El seu amor envers mi era el primer i més vident  
 de la seva vida. Sabia positivament que amb  
 cap altra me no seria feliç, <sup>jo li confessava també que</sup> i segurament jo tamp.



no seria feliç  
per amb cap altre home. Naturalmente jo també 321

ni estava convençuda. Però vaí Euili de Riquier era  
era, el meu sentit, l'home ideal per a enamorar  
el primer amor i ~~de la meua vida~~ ~~una semblança~~  
~~se'n dones representava~~ i unava a qui estic ~~(onca)~~  
convençuda que, per a mi representava i representa  
que jo ja no podia ser dichosa feliç amb cap  
en el meu recort, l'amor més autèntic i sincer dels  
meus amors. Jo veia sincerament que mai no podria  
altre home. Estar al seu costat, escoltar-lo ~~parlar~~  
~~issos feliç amb cap~~ i, naturalment, volia aspirar  
a ser feliç. llavors només ho era al seu costat, escoltant  
meu ~~veure~~ ~~comp~~ ~~meu~~ ~~el~~ ~~seu~~ ~~no~~ ~~ho~~ ~~te~~  
lo i parlant-li de sentiments i idees que mai no havi  
expressat a ningú. Ell m'escoltava amb el nostre  
sacrat i ~~el~~ ~~son~~ ~~meu~~ ~~aparició~~ ~~el~~ ~~convinat~~  
il·luminat per la mirada més tendra i intel·ligent  
i comprensiva, pel plec de llavis i del somriure  
per l'amor més dolç i espiritual era sentir-se

al cel. Jo no ambicionava sinó tenir-lo sem-  
pre <sup>pensar,</sup> a la meua hora, veure i viure plecats als  
meu ~~al~~ ~~meu~~ ~~costat~~. (No pensava i que ell feliç  
sensacions que la vida em ofereix, jo)

no tenia opni ni benefici i, segons deia el ma-  
teix a casa seva estava arruïnat. El seu pare  
que no podia usar per qui <sup>havia</sup> ~~no~~ ~~parlat~~ ~~de~~ ~~drets~~ ~~de~~ ~~ses~~ ~~coses~~ ~~i~~  
tenia dot a dos títols de noblesa <sup>o ell</sup> ~~ni~~ ~~havia~~  
d'heredar un. Em deia En els seus moments de  
més amorós optimisme em deia "Quan sigui  
la meua esposa seràs marquesa de no record  
què o cometa de tampoc no recordo que"

y A qui això  
~~jo em vaig del marquesat i dels comtats i  
 no era feia fred ni calor. Mai no parlaven  
 preguntava de que vivíem ~~amb~~ on vivíem;  
 ni de que vivíem  
 que menjàvem. Suposat que aquella noia que  
 era la seva promesa consentís a deixar de ser-  
 ho. Que la noia consentiria a sempre les  
 relacions, ell n'estava segur perquè "com veig  
 que sabem que jo t'estimo i que tu m'estimes  
 ells pugui voler encara ésser la meua esposa?"~~

Però jo sabia per la pròpia germana d'Escúri  
 i per una de les seves cosines, que la promesa  
 naturalment,  
 plorava i fins tenia atacs de nervis quan li par-  
 laven de trencar el prometatge. Entenent  
 parlaven les setmanes i els mesos jo no estu-  
 dia o estudiava poc i malament sense  
 tenir ànima més que per aquell amor tan  
 meravellós <sup>com</sup>  
 perfecte i tan ~~tan~~ impossible. Que era im-  
 possible jo ja ho pressentia: la meua

desort em semblava injusta. Per a mi no  
 hi havia cap altre home al món que Emili  
 de Pinet: sentia que tot conspirava contra  
 la realització d'aquest somni: ser seva  
 per sempre i que ell fos meu ínicament i  
 pràcticament meu, no com alestroses que  
 ens haviem de veure d'arnegat dels seus familiars  
 a la sortida de missa o un moment a casa  
 la tia Yreine - Hquesta dona era tan bona, tan  
 comprensiva, que tot i anant contra el seu germà  
 ens deixava parlar hores i hores en el despatx  
 de Don Pere Palau Gonzales de Guipano. el qual  
 no hi despatxava res en aquella cambra  
 i deu sap on parava.

Com que <sup>ni</sup> la promesa <sup>ni</sup> ~~cedien~~ la família  
 d'Emili ~~tanques~~ no cedien. Volien celebrar  
 el casori tant si un no. Emili i jo més que

morats que mai varem decidir fugir a Aus-  
 tralie. Allí ens faríem ~~cradors~~ <sup>ovellers</sup> pastors del ramat  
 que vivia <sup>simple</sup> i deliciosa com nos datnis i clve'  
 la nostra vida. Jo no se si Eufli se creure  
 mai en aquest <sup>realment</sup> ~~at~~ somni: fugir a Austràlia i  
 viure del nostre treball d'ovellers, jo no hi  
 vaig creure mai del tot. Però era deliciós i me-  
 ginar. se que ens deslliurariem de tot aquell  
 pesament <sup>tan fastidios i carregós</sup> social de tots els nostres com-  
 promisos familiars i vivriem lliures, lliures,  
 tots dos sols en un gran país com Aus-  
 on no hi hauria altres fites ni Domes Cannes tan  
 t'èlia. D'on treuriem els diners per a el viatge i  
<sup>viure subsistint aproximadament</sup>  
 per a'els primers temps d'estada en aquella  
 desconeguda i prometedora terra no en parlarem  
 mai. com si presentíssim intuissim que no calia es-  
 mexas temps en pensar hi perquè a Austràlia terra hi  
<sup>corpòralsment</sup>  
 l'encara que a vells aquest somni se paguin ~~costs~~  
 i per a somnar després de diners no se ~~se~~  
 aniríem ~~fora~~. En realitat nosaltres tot  
 parlant ja ens hi trobarem. Es pot dir que a

Antivàlic Euclides Riquas i jo varem anar - hi amb

la imaginació. Hi varem viure el mes pur i  
delicios dels idilis. Y dic per perquè el nostre amor  
era tant <sup>pur com apassionat</sup> ~~que malgrat la~~ ~~passió~~ per Passarem

<sup>hores, i mes hores</sup>  
Junts en aquell cellidor de patx de San Pere Polau

Gonzales de Quijano i mai no ens varem besar  
ni agafar les mans, ni acostar l'un amb l'altre

~~els nostres cossos~~. En teniem <sup>2</sup> en dir-nos, <sup>1</sup> en  
~~de~~ ~~guardar-nos~~ <sup>3</sup> en embriaga. nos de <sup>permeses d'amor</sup> ~~parabols~~

i de profetes que, segons el mencionem de la <sup>proscritia</sup> ~~torrada~~  
ria no es varem realitzar <sup>on</sup> mai. Y Batsar els deus de

l'amor vetllaven per nosaltres, potser aquets deus  
que inflen el cap: fan per tant <sup>atzagaiada</sup> <sup>desaguisats(?)</sup> ~~desatentats~~ actes

els humans varem tenir pistal d'aquella parella  
d'hal·lucinats(?) <sup>de</sup> van deixar somniar una tem-  
porada, just el temps de beure àvidament en

la copa d'or el nectar(?) <sup>de</sup> les il·lusions mes

fantàsticament delicioses i, un bon dia <sup>vam</sup> tallar el  
subtilíssim fil que aguantava ~~de~~ l'amor triplad(?)  
: actors: <sup>amb</sup> ~~esmenari~~ (bambolinos) i cançons <sup>que</sup>  
~~gironen~~, d'estar vivien <sup>com fum</sup> ~~com~~ ~~de~~ ~~que~~ ~~havia~~ ~~estat~~: un  
bell somni. ] Heu, qui sap si la <sup>maldada</sup> prudent i cada  
cop mes moralitzant Senyora Kan, <sup>malais</sup> ~~o~~ ~~alqu~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~f~~  
milia Riquer <sup>es</sup> ~~varen~~ <sup>tenir cura d'</sup> ~~(assabentar~~ ~~els~~ ~~meus~~ ~~pare~~ ~~s~~ ~~d'~~  
aquell forassenyat prohibit, impossible, imprudent  
i debli. El cas és que el meu pare, es presentà de  
sobte a casa <sup>de</sup> Donya Justina i amb cara de <sup>tres</sup> ~~el~~  
d'ús em manà que les l'equipatge sense perdre  
un segon. A quella mateixa tarda havien de  
formar a Girona. No em deixa ni <sup>abornidar</sup> ~~me~~  
pedir ~~me~~ ~~els~~ ~~meus~~ ~~me~~ ~~stres~~ ~~de~~ ~~me~~ ~~ic~~ ~~ia~~, ni dels  
amics de l'assate. Va perdre els meus pre  
paratius de <sup>amb un net implacable</sup> ~~març~~ ~~on~~ ~~se~~ ~~dur~~ ~~a~~ ~~dinar~~ ~~a~~ ~~un~~  
restaurant: en el primer tren ens vam em-

PT

banca cap a Sirona. Aquella tarda jo tenia  
 cita amb Enlilí per anar a passejar al parc  
 de la ciutatella. Els arbres <sup>menormenys de 8 fulls d'ab</sup> i de la part de l'aigua  
 del Wallas <sup>d'acompanyar i</sup>  
~~haurien de buscar~~ el nostre idill. Que m'hi  
 devia esperar inútilment. Mai més no l'he  
 tornat a veure.

A Mallorca Però jo amb la família Riquer no m'hi vaig  
 tornar mai. Després de la mort d'Enlilí i quan ja vivíem a Plaça  
 de Rei a Barcelona em van tornar a veure. Enlilí la Riquer era una  
 amiga fidel - Encara ho és mentre escriu aquestes lletres) Jo hi anava  
 a dinar sovint i també s'hi venien plerades. Jo tornava a respirar  
 aquella atmosfera del <sup>estímul</sup> vell d'Alexandre de Riquer a la Franeria.  
 Cada objecte em recordava Enlilí i una dolça malenconia  
 envaïa el meu cor. El meu amor amb Enlilí de Riquer va  
 ésser tan senzill tan pur i tan perfecte que aduec després  
 del seu nul·lament amb una altra dona, de la seva pa-  
 ternitat i de la seva mort, jo seguia respirant amb dolç  
 tot el que m'el recordava com si encara jo vis i así  
 a la meua orra. Però la família Riquer va deixar l'  
 estudi de la Franeria per a traslladar <sup>Palma de</sup> ~~seu a~~ Mallorca  
 i per temps després vaig ésser invitada per ells  
 a passar-hi una temporada.

A Girona vaig passar algun temps com a storka da. El cop havia estat massa xude i vital. A casa em vigilaven com si fos una quimimel o una perduda. M'obrien bla la correspondència " jo no tenia deet d'escriure a ningú" sense que els esguards vigilants dels pares no es parafessin i examinessin ~~tot~~ paraula per paraula el que havia escrit - l'obria per- vaig trobar un còmplice que es va cuidar d'enviar i de rebre les cartes a Esculi i de rebre les que ell m'escriuia. Eren unes lletres llargues i desesperades les seves ja de ventgut, les meves vibrants d'una desesperada energia. I dic desesperada perquè tot d'una je em sentia dotada d'una energia " d'una força de voluntat inimitable. El nostre ielli per corresponden.



cis ja no era el paradís dels somnis, era la  
 batalla de les realitats. Jo sentia que si ell i  
 jo realment volíem anar a Beaufort a fer  
 d'ovellers o vaquers, ningú, ni nos la ma-  
 laltia i la mort, podien impedir nos. Els  
 altres obstacles, per grans i ~~af~~ periajuts(?) que  
 fossin eren perfectament susceptibles d'esser  
 vençuts. La meua teoria era ja llavors, que  
 quan algu' vol <sup>decididament</sup> ~~una~~ <sup>cosa</sup>, per difícil que  
 sia per impossible que sembli, tard o d'hora  
 la apte. Evili, lluny de cui; semblava albor-  
 dit, indies, veillant. Jo el veia amb els meus  
 ulls de voluntaria obstinada com un ésser molt  
 mes foble que jo malgrat ésser <sup>un home i un</sup> ~~de deu~~ <sup>tipus</sup> ~~o altre~~  
 anys mes vell que jo. Les nostres missions es morien  
 dintre un cert raig. Ell seguia promès a  
 una altra dona i jo més i més empenyuda

que el meu enamorat sembla per o omnia i no  
 per a lleuitar. Jo em sentia plena de vida, de  
 voluntat i de força. Començava a desengançar-me  
 i un dia vaig prendre una decisió: no  
 trencar per sempre aquell inútil idiota. Vaig  
 agafar la darrera lletra d'Enlli i vaig escriure  
 el març. Enlli de Priguer és mort. La vaig ficar  
 en un sobre i la hi vaig enviar. Alquí ve dir-  
 me que si havia emmanillat amb la seva pes-  
 mesa. Jo poc temps després em fullegier em  
 diari, no recordo quin, pelar la Vanguardia, vaig  
 trobar la seva esquela. Recordo que vaig lle-  
 gir-la, Déu me perdoni, sense emocio. Per a  
 mi, tal i com ho havia escrit en la seva darrera  
 lletra per a mi <sup>Enlli de Priguer era mort</sup> ~~per a mi~~.  
 Qui sap si per a la meua romàntica i amorosa filla  
 m'abellia més saber-es de l'altre món que d'aquest  
 on fatalment i naturalment es debria a una dona i a un fill

Potser hi devia l'exaltació del primer gran amor de la meua vida - i sí primer perquè no he tingut d'altres, encara que tan romàntic, tan pur i tan dolç, segurament cap més.

De les nostres lectures: (tropes noves.

(Cf. heta?) Nietzsche: <sup>Person</sup> Nietsche: Nietsche parlava Zarathustra!?)

em venia una mena de força d'ordenar els meus pensaments i de les Tragedies de casa dels Valerios econòmics i socials del meu pare i de les elucides econòmiques de la mare pobre mare - que ho era llavors de quatre fills - em retornava la mare particular filosofia a la vida d'aquella època que s'escriu entre el meu desgraciat dismutat amor amb Euclides Bigas i l'arada de tota la família a vint

332

Barcelona, son les mesures sobre la maternitat

Yo, naturalment no gosava parlar - ne amb min  
qui de por d'escandalitzar - los. Però creia pro-  
fundament que en la maternitat fisiolo-  
gica no hi hauria cap grandesa. En el meu  
carnet de notes vaig escriure. hi així: "¿ seria  
diferència hi ha entre una dona que pareix i  
una vaca que pareix? Cap. El fill de la  
dona, com el fill de la vaca són els fruits d'un  
instint irreprimible. Quan la dona comença a di-  
tingir-se de la vaca, o de qualsevol altre  
animal que posi un fill al món - és quan  
aquell infant que fan orgullosament i empà-  
ticament anomena el fruit de les meves entranyes  
comença a ésser educat i peculiar a través de la  
vida. Però una dona que cria, educa i cria  
el fill de les entranyes d'una altra em

servida tan sublim o mes que la mare  
 natural." A questa teoria d'una maria tan  
 live se esser un dia exposada en public  
 es a dir en una casa burgesa de Girona:  
 aquella bona gent esantolitzats, en varen treure  
 al carrer [no oblidar la teoria de l'arnor lleure  
 exposada a la wina de la Dolors, ni la teoria  
 de la [obivencia de les criatures molt abans d'  
 haver llegit Hebdoux (Harden)]

Quan encara vivíem a Girna i el meu pare  
començava a figurar com a president promiat o  
mantenedor dels jes Ferrals, jo i la meua se-  
mana Helena l'acompanyàvem sovint a la  
Cajia Forte. Era un establimient ~~ben~~ més  
subtil que qualsevol altre per a mi. En primer  
lloc s'hi escoltaven poesies d'amor, de fe i  
de patria, s'hi feia la creixença de poetes  
mes o menys enlemisadors, joves, divertits, ga-  
lants. Dels jes Ferrals, el més de l'èrtora del  
discurs del president que totalment jo esperava  
amb certa <sup>basarda</sup> ~~esperança~~, et demés era divertit i col·lepoli-  
dor. En uns jes Ferrals de Sant Felici de  
Guriols, com ja he comentat en altres llocs de  
les meues memòries hi vaig conèixer  
Yaguim Folch i Torres del qual veig estar

~~una~~ ~~cosa~~ un poc enarrivada ~~alguns~~ ~~temps~~

En <sup>uns</sup> els de la Bisbal que presidia Salvador Albes  
 la noia germana i jo formavem part de la cort  
 d'amor. Varem esser molt obsequiosos i cor-  
 tejades pel jivent. Jo havia promès a Salvador Al-  
 bes que li faria una mala passada mentre  
 estava pronunciant el seu discurs. Ell no les  
 tenia totes, mentre explicava la seva natural  
 eloqüència i <sup>lirica</sup> 'prudència' el seu argument es girava  
 constantment devers la Penja a la festa i la seves  
 jovesíssimes dametes. Realment tenia por que  
 jo en fes alguna de les meves. No vaig fer  
 res sino somriure-li cada cop que els nostres  
 esguards es topaven. Però ell no es va quedar  
 tranquil fins que va haver pronunciat amb to  
 allargat els dos mots. He dit. Don Salvador Albes  
 era molt amic del meu pare. Amb un aveller

i una excellent persona. A qui em distingíe  
 particularment perquè li feia gràcia el meu  
 aspecte físic i el meu desparxepi (?) per a res-  
 pondre i conversar amb ell. Sabia que jo era  
 perfectament capaç d'un entremaliadura  
 que el fes riure o, el que és pitjor - que fes riure  
 al públic. Però entre el moment que Don  
 Salvador rebut o ja havien xerrat de cert cos  
 i jo li havia menat amb interrupció el seu  
 discurs havia esdevingut un fet ben trans-  
 balsador per a la joventut que jo era. Havia  
 rebut el primer petó d'un home en la  
 meua vida. Aquest fet realment semblava  
 per a mi va escoure's a esdevenir algun temps  
 després de la mort d'Enric de Ripoll, l'  
 únic home que jo havia realment estimat  
 el qual mai no m'havia besat abstràctament



que a la me. El les que j'he rebut a ha  
 Bisbe al <sup>ostentarse</sup> ~~era~~ tota una altra categoria de teus  
 Veus así com ~~to~~ el pt va esdevenir. Havent  
 sopat a e' hotel: mantenidors, dames d'honor  
 poetas premiats i simplicitzants, varem entrar  
 a fer el torn: la jovernalla - el poeta  
 que em va tocar l'amba era molt jove  
 ens n'anarem camps enlla en serotopart  
 el poeta en presó - no foto enomenar-le  
 perquè encara vivia la seva esposa, els seus  
 fills: nets podrien tirar-li en cara aquer  
 la prívola magníficació <sup>galant</sup> ~~homenaje~~ - El poeta  
 x: j'entusiasmats engruats l'un amb l'altre  
~~no~~ vam restar ~~adonars~~ des altres a alguna  
 distància. Oim llun serotopis: llun rialles  
 allunyar-se camps enlla, sense malícia  
 al menys per part meua. En anitar a

un' publicissim i selvàtic blademoray, ell  
 s'hi ve endinsar dient que allo' era la  
 selva verge i moalties de exploracion. ja  
 el vaig seguir sense melicis. Efectiva-  
 ment aquell divertiment m'ingrescava,  
 les fulles coviscies del blat de moro van  
 violentament apartades <sup>pas del nostre es i</sup> ~~per les fortes braves~~  
 creixien i xiclavem talemnt un ~~son~~  
~~toda~~ <sup>un grups murcia</sup> ~~selvatic tropical~~. <sup>el poeta i jo</sup> tots ostreiem  
 estojarradament i tot d'una em vaig  
 trobar en els <sup>seus</sup> braços ferms i altres suaus  
 del poeta. Em va besar rariament, <sup>apassion-</sup>  
 madament <sup>el llavis</sup> i aquell bes inesperat, el son-  
 mes que rebia d'un home, em va pro-  
 dui tanta emocio que ~~no~~ <sup>vaig</sup> me ~~no~~ <sup>vaig</sup>  
 envanir <sup>en els seus</sup> als braços. En aquell meis moment  
 algu' vida el meu nom al lluny i,

Tot seguit molt mes prop.

Vam eixir del blat d'arnor mi, embriagats encara. A mi em semblava que ja tornava ~~el d'un moment diferent de la meua per~~

a estar enamorada. L'endemà dia dels tres

ferials em van tornar a veure però ja va

ésser molt diferent. Tot el gont em voltava

i cada un de nosaltres tenia un pa-

per a representar socialment. Ell em e

poeta guanyador de no sé quina recompen-

ça. Jo em a dameta de la cort d'arnor

ca. Ell m'esguardava de lluny i em somriava

jo me'l mirava i li tornava el somriure.

Em varem separar amb una llarga encaixada

de mi. A mi em semblava que en el seu

mirar tendre i maliciós es podia llegir:

\*Em tornarem a veure i llavors... que

potia significar aquest llavors en els ulls

màliciosos; tendres d'un jove missi on poeta? 340

Per a mi aquell esguard volia dir: Ens esti-  
magem, ens prometem a l'un a l'altre per  
sempre: llavors serem lliures de ferar, ms llan-  
çament, tranquilament i legalment. Però el  
deliciós poeta, ~~tendre~~<sup>l'</sup>, eloqüent, ~~poeta tendre i~~<sup>poeta tendre i</sup>, ~~esquisit~~<sup>sensual</sup>, esquisit  
es va contentar d'enviar-me una postal des-  
d'un poble de la costa on, segurament estia-  
java en la qual havia escrit: "He vist eixir  
el sol i he pensat en vos". Jo em pensava  
que a aquestes lletres seguirien unes altres lle-  
tres; després la visita del poeta ~~com~~<sup>per</sup>  
vent admirador i gran amic del meu  
pare. Però a la poètica frase "He vist eixir  
el sol i he pensat en vos" no va seguir  
més que l'absència i el silenci. Jo ena-  
morada sensualment del poeta escribia

341  
Hèthes <sup>on vers</sup> apassionades que sincerament

a nocturns de Chopin. Cantava la melodia  
i l'acompanyava al piano. Però el poeta  
no les va oir mai ni sospitar, segurament,  
que jo escriuria també poemes de plat, <sup>los</sup> a la  
música del gran romàntic music polo-  
nes i que aquestes ~~melodies~~ versos ell me'ls  
inspirava. Tant se val. Jo vibrava i m'extal-  
tava evocant aquell bes i aquelles paraules  
embriagadores que el poeta va dedicar-me dins  
el blat de morro - d'encà d'aleshores el blat de  
morro m'ha semblat sempre una mena  
de còmplice de les noies enamoradisses.  
Del meu amor al poeta ningú, sino els me-  
torns de Chopin, no en va tenir coneixement. Pres-  
tā secret en les pregoneres de la meua  
ànima i, poc a poc es va anar enva-

nint sense deixar ni el més lleu dels ras-  
 + d'amar gueso  
 tres. Alguns anys més tard quan les cases i els  
 mes amargues experiències de la vida em vanen  
 esbandir el romanticisme i els somnis per a  
 alçar-me malgrat els meus pocs anys amb  
 la crua realitat. vaig comprendre l'actitud  
 del meu enamorat passatger de les selves blaves,  
 demoresques. Ell feia de poeta a estones però  
 no en feia quan es tractava de coses pràctiques  
 lleugers, com molts altres poetes que tu ho  
 neguit més tard, sorgia el burgès, fill de burgès  
 i pare de futurs burgesos i amb el seu esperit  
 pràctic ofegava la poesia pràctica aplica-  
 da a la vida. Jo era una noia intel·ligent  
 i atractiva però no tenia dot, nullerana. a  
 amb mi era per un mal negoci. Prudenci  
 Bethana era un gran poeta i un gran babau, el poeta

343  
L'admirava i s'apreciava però Prudenci  
Bertrana socialment era un infelici <sup>periodista</sup> i ~~poeta~~  
na Bertrana la filla d'aquest <sup>periodista</sup> infelici perio-  
dista. Una cosa era perdre's en una  
mit d'agost càlida i perfumada, per un  
selvatic platdemorar empurdanós i besar  
una noia innocent i opressada i una  
altra cosa era demanar-la al seu pare  
i fer-la la seva muller. Per altra banda  
el poeta sabia que esperar d'aquesta noia  
una altra cosa que uns amors honests i  
decents <sup>hauria estat una bogeria:</sup> ~~era~~ una infància. Aquesta infà-  
ncia el poeta no volia cometre-la. Quan  
jo veig comprendre tot això ja pensava  
en ell amb una perfecta indiferència.  
Mai no li'n veig guardar rencor. La  
meua vida d'illusions floresques i d'

amors romàntics amb poetes burgesos esta

ja en canvi de transformar-se en una  
vida dura: difícil de treballador. Els  
que sabien comptar tant com per versos  
poetes florealistes i els fills consentits de  
que escriuïen poemes per lluir-se en societats  
burgeses i havien acabat per a un, lloro-  
econòmiques, socials i sentimentals  
segada per les dissorts de la mera fami-  
lia e la qual dit sí de passada sempre  
compres.

He estimat i admirat, jo anava a deixar  
d'esser per sempre <sup>més</sup> una noia plena d'

illusions i de somnis. ~~X Dies del moment que el  
meu poble parlava a fer mig dies a parlar del mo-  
del diari a les mans em vaig constància per una  
llarga temporada el cap de família~~

~~cellista i d'opèrtes nocturnes els meus gale-  
tejadors serien els borratxos noctambuls,  
les càpules cul de café, els músics sen-  
suals i líbriques companys d'or escotat  
i fins algun mossò de café. amb  
gustos distingits~~





- no ho recordo exactament - ~~els~~ ~~poetes~~  
flaveleses i deu per sempre arrovetes flavales-  
ques, il·lusions d'amors romàntics i pens,

frequències d'homes cultes i ben educats,  
essent que eren per demanar - Tu al teu pare  
Els meus galantejadors serien des d'aquell  
moment, ~~quan jo treballava d'una a tres de~~  
~~la matinalada en un cafè comest, els mo-~~

<sup>mol</sup> fàmbols luxuriosos, ~~borratxos~~ engrescats per  
una joventut en flor, velles lubrics i algun  
company de trio o de quartet, i potser també  
algun mossò de cafè amb sibets de senti-  
mental. Quan el meu pare em va trobar  
aquesta feina - car va ser all que va  
trobar-me-hi, no va sospitar mai al que  
m'hi passava. Cap dels tremendos perills que jo  
corria no li va passar per la imaginació  
i s'ha mort sense sospitar el meu

342  
deuria perquè jo no li'n vaig parlar mai.

Sabria que la meua obligació era ajudar a la meua família, si hagués pogut triar mai no hauria acceptat de treballar d'una a tres del matí en un est. concret de la Rambla. Però cada <sup>dissabte</sup> ~~divendres~~ al vespre cobrava unes pecuetes i cada diumenge al matí marxava cap a Sant Pere de Vilatorrada a entregar-les a la meua mare. El nostre apartament de la Plaça del Rei estava buit. No feia gaire que m'havia eixit d'entrament a la meua germana Helena, la gran, la treballadora i afectuosa Helena, companya en les meues entremaliadures d'infància tot just tretze mesos després d'haver mort a Girna el meu germà Heriberto, bombejat en una hora d'allò més malencunista

ni haviem eixit els meus pares i la meua  
germaneta Cèlia amb carregats de maletes  
camí de l'estació. Jo vivia sola en aquell  
apartament saturat de records dolorosos.

No feia gaire que ~~havia~~ ens hi haviem  
instal·lat amarrats d'esperances i d'illusió.

La carrera periodística del <sup>semblava</sup> meu pare  
assegurava <sup>nos</sup> una vida no desta però ~~no~~

suficient.  
guar. Les catàstrofes s'havien precipitat  
damunt nostre. I tot de sobte jo, que

amb prou feines era dona feta m'havia  
de constituir en cap de família. Afrontar

la meua solitud i el descobriment i  
així resultava el meu dolor - d'aquella

suïcides porrida que precipien fora el cap  
on jo treballava. Els meus pares d'aquella

aquesta dissonant societat no m'han sabut

349  
mai res  $\neq$  jo per a no per. Els patir, no els  
em hi vaig parlar mai. La meua vida era  
tristíssima. Em ficava al llit a les quatre  
del matí; dormia fins les dotze o la una  
Em llevava i anava a menjar en biftecs amb  
patates en un restaurant del meu carrer.

Allí assoliria el goig de freqüentador encara  
que ho mirés de vista, sent decent, sent que  
m'esperaven amb naturalitat sense veure  
en mi la possible companya d'una esto-  
na d'estarçis sexual. Els mateixos mestres  
del restaurant em servien amb simpatia  
jo - polser per primera i única vegada  
en la meua accidentada i difícil vida -  
emportava desesperadament la Taula de casa  
amb la mare sempre fan dolça i els  
germans tots espectaculars i bells que feien

tant goig d'esperardar. les llàquimes em salien  
 cara avall i jo no sabia estroancar-les. Me les  
 esugava d'una revolada i <sup>o me les ompassava llançant</sup> ~~seguien~~ ~~compa-~~  
~~nt~~ ~~me~~ ~~el~~ ~~tefte~~ i les patates. Tenia mal  
 de cap i mal d'esquena, un dolor crivissim  
 que em feia mantenir encurbada com si en  
 cara toqués el violoncel. Tornava a casa i  
 jeia. El violoncel romanía al <sup>café</sup> ~~restaurant~~ així  
 com les saifes. Jo ja no somniava - potser  
 en realitat no hi havia somniat mai -  
 en arribar un dia a ésser concertista de  
 violoncel. Havia oblidat les llargues hores  
 d'exercicis per a obtenir uns lligats perfectes  
 de l'arguet, una <sup>oposició</sup> ~~oposició~~ <sup>imprescable</sup> ~~prohibició~~ dels  
 dits damunt les cordes - tenia una oïda  
<sup>particularme</sup>  
 perfecte capaç de ~~ser~~ ~~me~~ ~~reftar~~ ~~en~~ ~~laire~~ (?)  
 per una crona de diferència - Si, tot

351  
així: moltes altres coses <sup>restaven</sup> ~~estaven~~ oblidades,

ben oblidades. La meua feina en el Teatre.

no demanava tanta <sup>En</sup> pinya. Els anaples que in-

terpretàvem, el celler havia de fer la ~~veu~~ <sup>veu</sup> ~~troussant~~

d'home ~~passa~~ en les partitures d'òpera, el  
paper d'òpera, de saxofon, de contrabaix...

Es meus companys d'orquestra eren per  
començar, dues veus franceses més lleuges

que ~~de~~ un petit i dolentes com la tringa. Amb

ells me'n vaig veure de tots colors. La <sup>violonista</sup> ~~pianista~~

ho feia tan malament que el propi amo

del teatre va dir-me que no la volia. El

<sup>le</sup> pianista i <sup>le</sup> violonista li <sup>li</sup> agradaven molt com a músic:

però la <sup>violonista</sup> ~~pianista~~ no es podia tolerar,

No seguia el compàs ni respectava el ritme.

Em va encantar a mi, que era

molt més jove que no pas ella, i <sup>potria</sup> ~~potria~~ <sup>per</sup> ~~per <sup>que</sup> ~~que <sup>era</sup> ~~era <sup>del</sup> ~~del <sup>país</sup> ~~país~~~~~~~~~~

formar un altre trió. Si no acceptere  
 aquest encàrrec anaven tots tres al cementi-  
 ri no hauria desitjat res més al món per  
 plegar a aquesta fina però, de moment, la  
 meua mare es repiava <sup>unicament</sup> dels meus ingressos  
 per a fer bullir e'olla. Què diestes haur-  
 de fer? Vais parlar-ne amb la <sup>violínista</sup> pianista  
 que es ve posar pleta una funic. Em va in-  
 sultar, em va menassar(?) Anava a denun-  
 ciar-me a la policia de. de. Vais baixar  
 a trobar l'amo - que no sabia un wordle  
 de francès - i li vais <sup>agrar</sup> traduir davant de la  
 violínista tot el que ella deia, després li vais  
 traduir a ella tot el que deia ell, és a dir  
 que no la volia i que plia tot el trió a la  
 porta, llavors mateix, estava tips de sentir  
 sanglots i mormonejos d'aquella passio-



353  
violínista. Ella va plegar el violí i ~~les seifes~~ -  
perquè les seifes també eren d'ella i se'n  
va anar profertint menaces contra l'amo  
i contra mi. Segons ella, jo era una intri-  
gant, una calumniadora i una d'elles.

Juan va haver sortit l'amo em va dir  
que si tornà em veia en cam de trobar una  
altra violínista per ~~de~~ l'endemà al vespre  
i un repertori adequat. Pensant en  
la meua pobre mare i en el pau i la  
fermoseta mellets vaig dir que sí amb  
tota fermesa. La pianista es quedava  
però calia trobar una altra violínista i  
un repertori. No cal que us digui que  
aquella nit no vaig dormir. En arribar  
a casa <sup>posar-me a l'el bas de gas</sup> vaig començar a fer arregls per  
trobar totes les partitures que posseïa

354

Vaig jugar un parell d'hores, vaig  
conèixer al còndicat en cercle d'una violinista  
No m'hi havia cap. L'únic que varem  
poder oferir-me era un noi molt jove  
que es deia Celsiva i que després ha  
resultat un gran violinista. Llevy  
era gairebé un nen. Vaig conèixer el  
cèlebre, vaig <sup>explicar el cas a</sup> ~~parlar amb~~ l'amo, ell  
volia una dona però no m'hi havia cap  
i de mala gana va acceptar el noiel  
mes tard ~~en va~~ m'entrevista i contentíssim  
No e' hauria convisat per cap dona,  
perquè els clients l'escollirien amb por i  
fins felicitaron l'amo per aquella ad-  
quisició. Jo havia anat a llegir un re-  
pertori pagant a la meua tutora. Pro-  
hauria me'n vaig fer un. treballava

tantes hores com cel·lulosa per arreglar per  
 Trio. Els treia de partitures de piano on  
 hi havia obertures cèlebres, operes i tres peces  
 semi-clàssiques de concert. El jove Calvina  
 Farnber ve portar peces de violí ~~per~~  
 i amb acompanyament de piano, a les  
 quals hi afegia una part de violoncel  
 el trio tenia exit i durà en el mateix  
 cafè tota una temporada.

Al cap d'alguns mesos el meu pare  
 va poder tornar a treballar però els  
 diners que hi guanyava - eren molt ne-  
 cessaris i vaig seguir sent aquesta feina  
 que tant i tant em repugnava. Ha-  
 vent començat a treballar de nits, totes les  
 tardes que em sortien eren a partir de la  
 una del matí fins les tres de la nocti-

356  
nada. He cefi'de la Rambla hi vaig  
per més d'una temporada. Després  
vaig passar a un cefe' del carrer del  
Comte de l'assalto també amb el  
mateix trovari; amb una clientela  
talle encara pitjor. D'aquells me-  
tobles lubrics i invertits i bonatsos  
aventurers i invertits ja no podia  
aspirar a fer-me'n cap amic. Els,  
tots sense excepció, amos, companys de  
trio, clients i també algun erupcion  
d'una creaven en mi ja se suposa  
en no trobar-ho - ja m'heien de  
defensar energicament de les equetes  
afarrets de carn fave i fresca, sense  
ningu' que em defensés. La lluita  
per la vida el meu desig de seguir esp-

dant a la meua famíli: om feia aquantes  
heròicament tot així (9 aquest advertís  
que he gosat emprar sense modestia, us  
pue ben assegurar que me'e mereixis)  
7o, com tota noie normal, hauria desit-  
jat trobar un pretendent, un home que  
m'estimés seriósament i es pogués conver-  
tir en el company de la meua vida.  
El meu desig de comprensió i d'espèu  
ere, om sembla, ben legítim <sup>de</sup> ~~de~~ tots  
aquells homes que em veltaven durant  
les hores nocturnes del meu treball  
jo no podia esperar-ne res, més  
<sup>nino</sup> ~~que per~~ ~~seria~~ brutici-, honor i fà-  
til per la meua part, i els altres, els  
refinats, els pulcres, els distingits, els  
que, tot i poder valer encara menys

que els noctambres i bruyts luxuriosos, 358

Viciósos - es cobrien amb una capa d'elegància, de refinament intel·lectual d'urbanitat i de respectabilitat. L'alt no s'enamoraven d'una noia que tingués el violoncel en un cufi del cara del Conte de l'Osset d'una a tres del matí;

El meu pare - semblava entre la terra i els núvols - no va morir sense aspirar més de que significava per a me noia honrada i pura, aplect celebrat dels seus mateixos companys de lletres, des que més li feien la gara-gara com amics ja ni heien rebut proporcions vergonyoses. Naturalment vergonyoses per a ells i llur consciència, és a dir que en tenien una.

He de confessar que no pretinc de  
 lluny pensar a aquests homes, uns vius  
 encara es altres morts, excepte llun-  
 manca d'escripsols com a febles perfe-  
 tament humanes. Però m'entremexo i ho-  
~~no~~ no m'entremexo en pensar que alguns eren amics  
 íntims del meu pare. ¿per si jo feble  
 • abride d'èsser col·lectada només  
 que per a satisfer alguns instints, hefes'  
 deixat de pensar el meu, ¿que hauria  
 dit que hauria fet: que hauria per-  
 sot aquell pobre il·leís de Prudenci  
 Bertrana? La meua sort, més que no  
 pas la meua, ve èsser la meua  
 fortitud moral, la meua desesperada  
 energia per a lluitar contra el natu-  
 ral desir d'èsser estimada o d'alguna

cosa que s'assembla a sex-ho. perquè  
 d'amor i d'afeció se'n ve trobar ben parat  
 en el món sexual. I per a mi, el que  
 heuria estat més, incalculablement me-  
 revellit en aquella època tristíssima  
 de la meua vida és trobar simplement  
 i ~~parar~~ propiament un home bonic  
 amb el qual jo hegués pogut formar  
 una família. Però els homes freds i  
 cecadors que duïen la etiqueta d'hon-  
 rats i es ferien amb Prudence. Restava  
 si han emmellerat amb nris de cases  
~~benes,~~ <sup>benestants</sup> ~~amb nris, no a menys edecats~~  
 en consents de manges, més o menys  
 millaires ~~→~~ però amb una capa  
 d'irreproxitat estricta. Per què, per,  
 etzerrant que el somni Tristes de Pru-



demer Bechama i la seva virtuosíssima  
 esposa avien educador de fills però sem-  
 pre tanmateix a casa i sense saber res del  
 món podien creure en la virtut i la  
 pureza d'una noia que treballa d'una  
 a l'altre de la ~~part~~ matriculara en un cafe-  
 del carrer del Llevant de l'Osalló? Toms  
 aquesta noia <sup>alguns</sup> ~~havia~~ <sup>amics</sup> ~~havia~~ <sup>de la casa</sup> ~~havia~~ <sup>gostaven</sup> ~~havia~~ <sup>crear-la d'</sup>  
 amagotats però cap no s'hi havia  
 volgut casar. a pesar de que mai  
 en un sol cop cap d'aquells no-  
 també lubrics luxuriosos i cívicos i  
 bonixos no la ve veien mai amb la  
 punta del dit, uns i altres, els respec-  
 tables i els no respectables — però un  
 els dit respectables no eren menys que  
 els altres — no es veia poder ventos de

aconseguir els favors de la violoncellista  
 professional. Le peu varen z', a conse-  
 guir els uns i els altres, si per la  
 violoncellista es agafa un fàstic in-  
 tegral i desitja amb tota l'ànima  
 abandonar aquets tres els nocturns  
 i patres de violoncel·l i tot per sem-  
 pre i qui sep si també el país.

Fàcilment comprendreu que per una vida  
 jove, sana, decent i apassionada aquest  
 panorama de l'amor li desvetllés més  
 aviat repugnància, fàstic i fins odi.

Fàstic dels homes, fàstic de llur bestial  
 sensualisme, fàstic de la hipòcrita carota  
 dels uns i de la desvergonyida <sup>gincertitat</sup> ~~frangida~~  
 dels altres, fàstic de la falsa virtut  
 i de vicis francs, fàstic de la societat

363  
que ho consent practica o ho consentia  
Falta total de tot el que em voltava  
i que graci podic haver. se consentit  
en neurastènia permanent o en tuc,  
cidi i que gràcia al meu amor inte-  
gral a la vida, simplement al goig  
de viure que palpita ve en mi; ho veig  
superar. El món - pesar d'aquests  
pores es franc i es distingit, ve un  
món ple de formosa [i de la vida  
[quei un clapi del món]]

## El teatre i el cinema a Girona

364

Els meus pares sabien que el teatre era el que  
m'is m'agradava de tots els esports que podien oferir-me. <sup>quan el Principal de Girona hi havia</sup> Algun diumenge ~~hi anàvem~~.  
companys m'hi deixaven anar amb les minyones  
Sortint se'ns hi afegia un o altre galifardeu que  
les <sup>festejava</sup> acompanyava. Anàvem al galliner i en un  
dels entreactes el dit galifardeu ens invitava a  
groses o a <sup>ai xarop</sup> xarop de grosella. Jo havia presenciat des-  
d'aquelles democràtiques aljafes mes d'un drama tra-  
giculent de Echegaray o de Linares Rivas  
En recordo un - que no recordo de qu'era - que  
es titulava Los dos pillotes i recordava els  
de Victor Hugo: Les rupestres de Paris (?) El  
vaig veure mes d'una vegada i m'hi vaig fer  
un tip de patir. Les minyones ploraven a  
llàgrima <sup>lata</sup> viva i el bordegàs que anava al costat

de la que tenia la pitirra mes abundent  
es mofava de moquetes, pero en les  
també s'acompava els ulls, es mofava-  
escenes mes patètiques, també s'ajugava els  
ulls amb distinció i es mofava sovint  
i recorda el que passava als puros de mes

(ment)

arall però del galliner que dir que era una  
autèntica  
fall de llagrimas. Jo no plorava perquè mai, ni

aleshores quan enuava  
~~no plorava~~ (no plorava guasta poms de terra  
no ~~me~~ <sup>ven</sup> ~~agradat~~ <sup>de plorar</sup> ~~les~~ <sup>plorava</sup> però  
per deus i en

amibar a casa tenia una <sup>força</sup> migranya tant  
força i ~~espantants~~ de caps <sup>força</sup> opressiu  
~~com gones tan~~ ~~hermandes de~~ ~~perbolars,~~

i palpitations. Cada dia que me anava a  
que m'havien de despullar, ficav al llit, for-  
veure un costava una malaltia, i no era bona  
ni pera despullar-me. ~~En la~~ ~~costa~~ ~~m'~~ ~~tenie~~  
~~me~~ ~~pende~~ ~~una~~ ~~ta~~ ~~de~~ ~~cornamille~~ ~~amb~~ ~~un~~  
de picar al llit ~~en~~ ~~cap~~ ~~ajaguda~~ ~~en~~ ~~hi~~ ~~duia~~  
que sovint ~~no~~ ~~podia~~ ~~prendre~~ ~~per~~  
~~cachet~~ ~~de~~ ~~antipirina~~ ~~el~~ ~~meus~~ ~~pares~~ ~~no~~ ~~hi~~  
per de plorocar ho tot ~~se~~ ~~que~~

anaven mai el teatre però alguns anys més  
tard hi vingueren per a veure i m'hi vaig

violonell <sup>compartint</sup> ~~en~~ ~~d'~~ ~~madre~~ el faristol amb en Tom

Sobrequés durant la curta temporada de  
opera de fires.

Però molt més emocionant i extraordinari que  
 el teatre va ser la primera sessió de cinema  
 que vaig presenciar. Recordo molt bé  
 l'atmosfera alegre, sorollosa, enlluernadora  
 atabaladora de Fires. Allò era un espectacle  
 de mài vèr. Milers de persones omplien  
 la Plaça de Sant Agustí; Costava obrir-se  
 pas entre elles, circular i ~~observar-se~~ <sup>aturar-se a</sup>  
~~parades que exhibien~~ <sup>parades que exhibien</sup>  
~~ta-rens~~ <sup>ta-rens</sup> ~~qualres~~ <sup>qualres</sup> ~~de les mil meravelles~~ <sup>de les mil meravelles</sup>  
 objectes temptadors ~~que s'hi exhibien~~. <sup>que s'hi exhibien</sup> ~~que s'hi exhibien~~  
 ment amb una de les ninnyones de casa, amb  
 la Dolores o amb la Magdalena. Elles també  
 volien ~~aturar-se~~ <sup>aturar-se</sup> a les parades, donar un cop  
 d'ull a ~~ferres~~ <sup>ferres</sup> ~~lantes miridis~~ <sup>lantes miridis</sup> ~~com s'hi~~ <sup>com s'hi</sup>  
 Fet: pot parer allò que els tiraires rifaven o venien  
 no era, intrínsecament i detalladament cap meravella  
 (però l'atmosfera que creava el conjunt ens ho  
 feia veure. A la Plaça de Sant Agustí durant les  
 campanyes de ~~placets~~ <sup>placets</sup> i ~~barra~~ <sup>barra</sup>, els vèrts es  
 fies i festa de Sant Narcís, grans i xics ens hi embor  
 gollàvem dels homes, els espatecs

del pum-pam-pum, la fortor d'ol  
 de les xurreries, el tuf de les roül lampes  
 res d'aetile, la flaire dels cacahuets  
 torrats, els quinyols dels caballitos careusats  
 i en cada espectacle un galifardeus  
 esgorgamellant-se per a oferir la rra -  
 cederie, els <sup>xiscles</sup> crits de la mainada.

• garem. L'espectacle era an s'ho valia. #. Hi  
 havia teca per a totes les edats, <sup>per a tots els gustos</sup> ~~per a~~ <sup>per a</sup> tots els sentits

Exordadors musicals d'organillos(?) sobratllades per  
 els <sup>els</sup> xisclets, ~~els~~ <sup>els</sup> tambors, de la mainada i de la criadora

abundants i estridents picar de platerets i de bombo  
 dels que volien cridar l'atencio font més soroll que els altres

els crits esgorgamelladors dels firaires fanns  
 el petar dels pum-pam-pums,

oferint i alabant la mercaderia, els quinyols

estridents de les <sup>penes</sup> molles: polixes dels caballitos (?)

els xiscles de la mainada excitada i els

crits dels grans per a fer se entendre... Tot

aixo barrejal amb la <sup>facum dels</sup> ~~for~~ <sup>centenars de</sup> flums d'aetile

amb llur clar onlluernadora, el tuf la olor

de les castanyes torrades, dels cacallets (?) la visio

vertiginosa de milers i milers de ~~cosos~~ rostres que  
reien o es contraien.... Jo volia castanyes per  
per a obtenir-les la Magdalena o la Dolors o  
harien de batre amb la gran quantitat  
de persones, grans i petites que també en volien  
La castanyera no donava l'abast. Car ver-  
mella, es cabellada i suada malgrat el fred,  
e ulls ~~bruts~~ <sup>ja bruts</sup> que sempre ja a firma  
aquells ~~primers de~~ <sup>darrers de</sup> d'octubre i primers de <sup>novembre</sup> ~~desembre~~  
amb el movent del cap ~~sempre~~ pensant pensant  
dormint l'esquena i una ~~la~~ <sup>la</sup> Toquella(?) de llana  
ben desfeta i desmanegada cridava. "A qui  
hoie?" se sentien alguns cels vidant. "A mi"  
"A mi" jo em posava a tremolar per que la  
Magdalena o la Dolors també hoien dit  
// "A mi" i començava una batalla. "



vells ens quedava sense castanyes perquè  
 en arribar el nostre torn ja no hi havia de  
 bat i no m'hi havia encara de prou tor-  
 des. La mimyona en deia quatre de presques  
 a la castanyera. La castanyera <sup>se hi tornava amb</sup> ~~hi deia a ella~~  
 quatre <sup>d'encara</sup> més presques encara. Ens n'anaven  
 sense castanyes i ja m'avia d'aguantar  
 les ganes de plorar que aquest contratemps  
 m'ocasionava. Altres cops em en venien de  
 cruus. Les feiem <sup>sense cap mena de goig</sup> ~~empassar~~ amb penes i Treballs  
 mentre la Magdalena o la Dolores despotricaven<sup>2</sup>  
 contra la castanyera.

Un any de fires hi va haver. hi un espec-  
 tacle non qui-sap. E interessant a una nova  
 meravella, la més meravellosa de totes  
 En l'entrada d'  
 un ~~una~~ gran barraca, s'hi alçava  
 un orgue magnífic, tot lluent de

coloraines d'ors i de mirallets. ~~miralles~~  
També hi havia unes mines precioses, vertides

el posaven

de dametes elegantíssimes amb vertits de seta  
rosa i blau - ~~el~~ <sup>guarnits amb puntes i fermalls</sup> <sup>llèiem</sup> <sup>terribles</sup>  
un capell amb plomes.

uns bracetos deliciosament tornejats que  
eixien d'unes màneces amplicíssimes

que en deien de pernil, tancades amb  
un puny(?) sota el colze. Així que l'orgue

que lleïa quantitat de canonades tubos(?)  
lluentíssims i platerets encara mes llam-

pants es posava a tocar tota sola, les  
mines vertides de senyora, d'una tant alts

guasi com jo mateixa, es posaven a moure  
el cap i els braços, talment somreien als

badoes invitant-los a entrar. Però com de  
aquella galant invitació no fos prou,

un home dispassat <sup>(vertit de fac amb una</sup>  
<sup>de pell groga, en</sup>  
<sup>(carnellia al Fran</sup>

379

orgeria eloquents discursos davant de  
l'orque quan aquesta s'aturava sobtadament  
: les mines s'immobilitzaven. L'home ens  
explicava que l'espectacle que s'exhibia allí  
dins era dels que no es paguen amb quatre  
miserables monedes. Eren homes: bones foto-  
grafiats que es movien com en la vida real  
Si ens decidíem a desemborsar aquelles  
quatre miserables monedes, veuríem allò mai-  
rit fins llavors. La meravella de les mera-  
velles, fotografies en moviment de <sup>grandària</sup> ~~l'era~~  
natural. el mes nou i sorprenent dels pro-  
gressos de la ciència moderna. Davant del  
l'home separat només pels dos o tres esglaons  
que conduïen a la gran barraca, un grup  
estapant de persones escoltava breabada aquo  
allò que el home de foc explicava. Naturalment

que ell amb la seva elegància i la seva eloqüèn-  
 cia i l'orque amb els daurats, els mirallets  
 i les nines que es movien ja constituïa un  
 saborós espectacle. Però el que significava alesh-  
 dis, el de les fotos d'homes i dones en moviment  
 també s'ho valia. La mimona es decidia a  
 entrar. Potser no fou ni el primer ni el segon  
 dia de badar davant l'orque i d'escollar els elo-  
 quients discursos de e' home del frae. Qui sap si també  
 va contribuir a aquella decisió heroica, l'opinió  
 d'algu' més agosarat que els altres que ho es va de-  
 cidir a entrar-hi i en va parlar amb elogi. El  
 es fou que la Magdalena o la Dolores. ~~o~~ o la Dolores  
 i la Magdalena varen comprar entrades. I, per  
 primera volta, en la vida van poder veure cinema  
 Confesso que l'espectacle em va sorprendre  
 força i fins meravellar-me quin cap lo pensí

no pue dir que em va satisfer. <sup>Finalmen-</sup>  
 va una petita pantalla(?) per més o menys com  
 un llençol, estirada i estesa davant nostra.  
 Un home dret al costat del llençol ens anun-  
 cià que l'espectacle anava a començar. Es  
 ens deia, "una nit de raspas en Fuenterrodi."  
 I efectivament, s'apagaven els llums i omes  
 el llenç s'arrivava d'una claror blavosa.  
 Una colla de dones es precipitaven les unes  
 darrunt les altres i començaven a tofate-  
 jar <sup>les unes a les altres</sup> ~~se~~ (a avançar-se els moladors del cap i  
 del coll, a apagar-se pels cabells i a en-  
 grupar-se de la manera més salvatge que  
 hom podis imaginar. Algunes feien a terra  
 i llavors les que encara <sup>es</sup> mantenien dretes,  
 les trepitjaven i les estomacaven a puntades  
 de peu [crosco?] Tot així en el mes absolut

dels silenus trencat mornés pel lleuger gerin-  
yol(?) de la pel·lícula descapdellant-se en el  
rodet. L'home no explicava res perquè no  
hi havia res per<sup>a</sup> explicar,

mes tard quan a Girona hi haquei cinema, no  
en una barriada se fixa sino en un local fet  
express, jo hi vaig veure Max. Lindar deus  
pallassades i llavors si que l'home explica  
el que anava succeint en la pantalla,

mes tard ja hi havia un pianista que anava  
anava improvisant o enfilant peces de mú-  
sica segons les situacions de l'argument del  
film. Peró aquella primera mostra del que  
aquest importantíssim art seria més tard  
jo la vaig veure en aquella <sup>luxosa</sup> barriada de pr-  
durant les Firas i Festes de Girona i fet i fet, em  
ve impressionar tant que mai més nithe oblidat el  
títol: "Aina de Raspos en Tuenterralis"

Vint que el meu pare no volia que escriuís; i que jo no em decidís a comunicar l'anhel més profund de la meua vida: es a dir dedicar-me de ple a la literatura, ni a la mare que era tan comprensiva, ni a la tieta Eufèmia que era tan afectuosa vaig decidir renunciar <sup>hi</sup> al meues públicament - vol dir amb l'aprobació i el consentiment dels de casa - <sup>Pots</sup> em vaig pensar que hi renunciava. ~~de moment~~. En el fons jo seguia escrivint sense paper ni ploma, és a dir dintre del meu cap, amb el pensament. Ultra la quantitat imponent de novel·les que inventava l'elaboració de les quals, únicament de pensament, durava a voltes setmanes; fins meues jo havia trobat un altre sistema de construir

literatura. <sup>en motiu</sup> Quant les meves accions més o  
 menys espontànies i ràpides el pensament que  
 les iniciava, acompanyar- i jutjava era re-  
 dactat en tercera persona. Naturalment, jo era  
 la heroina del drama i alhora la cronista  
 per exemple: Ella esguardà atentament el  
 paisatge i el seu cor es va sentir com lan-  
 yot de poesia; Que hi havia darrera  
 aquella arbrada esponerosa que tenia al davant  
<sup>(dentament pais endins)</sup>  
 Però un riu <sup>les aigües del riu verd i llis se n'anaven</sup> passava una plana on el vent  
 feia moure la cibada, com un mar fosc  
 fins als límits de l'horitzó. "Altres vegades  
 l'acció era menys poètica: "Ella es va decidir"  
 - i, efectivament em decidia - "obri la porta  
 i solta si hi havia algú a la casa. No se sentia res  
 al passadís" i encaminat a la cuina;  
 obri <sup>obri</sup> l'armari on solia haver <sup>través</sup> hi ha  
 boles de xocolata gumosa perfumades amb



canyella o saïmolla. No en De morrent  
 no en va trobar cap. <sup>El</sup> Després regitant amb  
 cura de no fer-hi massa desordre. Tot  
 inútil, de xacolata no en va trobar, llavors  
 derrotada i hesta se'n va entornar a la  
 seva cambra on l'esperava l'insuperable  
 ble enuig d'uns problemes d'aritmètica"  
 Quan no hi havia cap acció i solament  
 reflexions, dubtes, cogitacions... la meua cita-  
 natura interior era en forma de diàleg. <sup>era</sup>  
 Naturalment els dos personatges era jo. Un  
 era e'impulsiu l'altre de reflexiu. Les dis-  
 cussions eren animades, adhue violentes, El  
 personatge reflexiu no s'entava pas d'insul-  
 tar a l'altre impulsiu. Exemple: "Plega  
 de fer l'ase i estudia els casos com pleu  
 mana", "No en tinc gens. La pràctica

no serveix per a res" " Que no serveix <sup>378</sup> per  
a no, mica més que mica, pallissa més  
que pallissa " Com ho farà i'm dirí ves es-  
crive? " " No escriuré mai per que' o esta no  
ho volen ja ho saps. y si escric prescin-  
dint de la gramàtica, sobretot dels costats  
que no aprenere' mai per que' no els entens  
ni ganes" " Ves, ves em fas fistic. Ho sento  
fistic. Un fistic immens."

~~Viguen els reis~~  
 Viva els tres reis  
 de l'orient  
 que porten torrons  
 per tota la pent  
 i una botifarra  
 per la neuva dent  
 dels fills dels bons  
 dels quatre cantons  
 d'aquelles de Xixona  
 que són tan bons

1) Llegí a Palma una mañana  
 la senyoreta Bertrana

3) Levrei visiblement 2) ja esperava un gran sentit  
 la llegada del navio

i el peso estava indecent  
~~un gran sentit esperava~~  
~~desembalsar el pasaje~~  
~~al gatxo que allí atracava~~  
~~2 un el el equisaje~~

Entre el gentio expectante  
 Los Riquer iban delante  
 con un gran paraguas abierto  
 te mirien recibimiento  
 s'embarcaren en seguida  
 En minúsculs Franria

Al terreno se ~~dirigen~~  
dando saltos <sup>chirriando</sup> y <sup>traspaleando</sup>  
a través de avanzando  
Hasta el terreno ~~rodaron~~ llegó  
y ~~la fente~~ <sup>de</sup> ~~al llegar~~ <sup>apes</sup> ~~abjaron~~  
en señorial, gran casa  
de gran casa señorial  
Entraron por el portal  
En terrazas escalonadas  
hasta el mismo mar bajabas  
Era ~~un~~ lugar de ensueño  
del que Ripier era el dueño  
Nunca ya no sabía  
lo que en verlo sucedía  
Nada más esperaba el sol  
asomada el gran balcón  
Cuando las nubes se fueran  
mar y cielo aparecieron  
El mar al baño invitaba  
Y él ya no se negaba  
Se puso un mollot muy justo  
que le modelaba el busto  
Era de color cereza  
~~Realzaba su belleza~~  
y ~~punto~~, ~~de~~ ~~señalaba~~  
Las cadenas y las malgas  
dos malgas y ~~las cadenas~~  
en punto ~~apretadas~~ eran

Las malgas y los corderos  
se marcaban por doquiera  
y el muslo a la sire llevaban  
para que el sol lo tostara  
Con tal atrevido atrevido  
al baño se fue corriendo  
Las Banyas de con Barbara

rebotan mordacidad  
se ve tan atrevida  
se escandalizan desiguales  
floran a la autoridad  
pueden elige con puntualidad  
La y pulsan de aquella plaza

Por haber pasado de vayo

~~En camisa: manga larga  
con camisa y manga larga  
las abollas y en el agua  
con manga y camisa larga  
con camisa larga y manga  
las abollas varal agua  
la abollas así se barbote  
tres veces se resignaven  
cuando <sup>en el</sup> ~~se~~ <sup>entorcan</sup>~~

LE DIRECTEUR DE L'INSTITUT FRANÇAIS  
DE BARCELONE

a l'honneur de vous inviter au récital de

**M. EUGENE REUCHSEL**

Pianiste

Au programme: oeuvres de CHOPIN et de LISZT

**Jeudi 6 avril 1967 à 19 h. 30**

Av. José Antonio, 617 - Tél. 221 14 62

Les veus se persignevan  
Estant al mar por fin entravan  
y en el mar

No sin antes decir, "Diu  
Diu de vstre ma

~~Man a sed~~ (no em deix eu  
se acorruelan un poptulo

Al ver a ~~Man a sed~~ <sup>populo</sup>

~~de laño pierden gana~~ <sup>atruendo</sup>  
dando una suere un tito  
~~de laño pierden gana~~ <sup>atruendo</sup>

Quedan ~~atruendo~~ <sup>atruendo</sup>  
al verla tan <sup>atruendo</sup>  
<sup>"Si que pedia jo mionampio  
a spiriti  
ves al tanto"</sup>

se acorruelan un poptulo  
dando una suere ~~prolito~~

de ver a ~~Man a sed~~  
de laño pierden la gana

~~El mollet tan atruido~~  
Atuendo tan atruido  
Aquella moza indecente

al punto  
desapara a la gente

de una tal prolaencia  
Tan parte a la certitud  
da expulsan d'aquele playa  
por haber parax de rayas



INSTITUT FRANÇAIS

AV. JOSE ANTONIO. 617, pral.  
BARCELONE (7)



Bar Estadi.

Srta.

Aurora BERTRANA

Lauria, 4

C I U D A D

*Y elle entonces con enoje  
se lañã en agua de rosa*



En l'enemig havia esclatat la guerra europea  
A Barcelona es formaren dos bandes: els francòfils i  
els germanòfils. Es discutia pels carrers, pels carrers  
en les cases particulars. Les discussions degenera-  
ren sovint en baralles. Hetze o Gustosze ni e-  
talans s'havien al·liscat a les files franceses. A ca-  
talunya en general, sobretot els intel·lectuals,  
els artistes estaven pels francesos, mentre els mi-  
litars i els clericals estaven pels alemanys. A casa hi  
eram francòfil però a casa l'oncle Salgar eren ger-  
manòfils. Per a evitar discussions violentes a propò-  
sit de la guerra, el pare i la mare van decidir  
no parlar-ne mai davant de l'oncle. I llavors  
a Barcelona va haver-hi ~~unes~~ les discussions  
apassionades i les baralles varen ésser un gran  
tan perillós que es veia per a evitar-ho en el  
possible es van fabricar uns botnets que  
els homes duïen clavats a la solapa on es po-  
dia llegir: "No me heble usted de la guerra".  
Claudi Ametlla dirigia una revista fran-  
còfila Iberia i el pare també hi col·labora-  
va. El pare després col·laborava a "El Po-  
ble Català" a "La Publicitat" i a altres publi-  
cacions. Les col·laboracions del pare ens ven-  
metien a nosaltres vivint. <sup>Proudhon i Bertrando</sup> Continuem a l'Escola

i a "La Campana" però aviat havia plegat  
les de redactor in ep. No sabia manejar ni  
organitzar. S'havia convertit en un re-  
dactor qualsevol. Com a col·laborador literari  
escriu <sup>l'"Esquella"</sup> una crònica setmanal, algunes  
de les quals he rellegit darrerament en  
scrinio l'assaiy biogràfic dedicat a  
ell. Aquestes cròniques són ~~però~~ sarcasmes  
contenen una dosi suficient d'ironia  
sovint prou sarcàstica per a ~~perfectament~~ encaixar  
en el ~~tema~~ ~~general~~ de l'exposit dels  
dos periòdics satírics que havia vingut a  
dirigir encara que mai no ho tingués  
per qui el que en realitat es dirigia era  
l'Antoni Lopez Ventura.

El pare no s'adonava a Barcelona, no  
vaia el tripijge polític-social-intel·lectual  
que <sup>ben</sup> a pesar seu el voltava. En aquest ambient  
s'hi sentia sofregit incòmode terriblement  
maltractat. Ell seguia éssent un simple  
senzill i romàntic provincian, inadabte  
a Barcelona i a la seva lleialtat, tripijges,  
falsetats i traïdorics propis del món on treballa  
va.

Sorpresament tingué bons aïnes: un dels més

ferms i entusiastes era Marius Aguilar, un  
campeny de lletres fill de Ciferri amb  
la netzet gran admirador de l'obra del pare  
del qual ve traduir al castellà la seva no-  
vel·la "Ermentria" que es publica en aquesta  
llengua abans de parèixer en català amb el  
títol de "Vida Claudina" Marius Aguilar havia  
organitzat un còmet i homenatge al pare amb  
la intenció de celebrar la seva instal·lació a Bar-  
celona. A la redacció de "Gloria" el pare va fer  
amistats més o menys entre altres Rovira i Vir-  
gili Ramal yori, Alexandre Blana, Eugeni  
Xarroman i en la redacció de "Poble Català"  
amb Pere Cromines, Pous i Pops i altres. Però  
a casa hi venia molt poca gent. La nostra  
vida era de treball casolà i d'estudi.

## Observacions generals

### Parlar dels autors llegits

Pot ser dedicar un capítol a cada membre de la família o simplificant dedicar-lo únicament als membres de la família que sustenten menys en el relat, els que estan menys, i inculats a l'acció directa de l'obra per exemple. El oncle Ramon La àvia Sixta Mon real de Villaviciosa de Haro

Consultes Roch per la camp de Reis - Castanyer per l'estació d'olot - La Ramona i la Eufèmia per la Rodona. La Casilda pels noms de les cases nobles de Girona. Llobet per a saber si la lleiga Rogatoralasia existia en aquella època Verrier per tota mena de detalls d'aquella època.

Ramon No oblidar s'explicar en el seu dret lloc com i perquè va marxar l'oncle a Amèrica.

Llegir: Jo sentia passió per llegir. Sempre agafava llibres prohibits. Els llegia d'amagat a la cuina.

memories: Pot ser escriure un pròleg a les memories on s'exposi amb tota claredat la meua posició moral i tècnica en escriure-les.

Plans No oblidar la funció de teatre en veig des prim al moment que l'actor s'apunta a cloure a la temple.

Fills En el primer capítol incloure les primeres pàgines de Houbae. En la llibreta petita.

Ordre Pot ser ordenar els capítols prescindint de l'ordre cronològic per exemple Joan Ferrer viatge. Amors. Tot el referent a l'avi, tot el referent a l'oncle Ramon.

Miguel de Balul ; Camí de llum

No oblidis posar les temporades a  
l'època al text de Jovín sent de un  
buenista

~~Polsar aprofitar el text de la pag:~~  
1225

Josep Durà

Pedro Palau Sogaler de Sanjaus - Tradueix al  
castellà la Eneida, d'antes de Verdguer. És un  
amic del poeta. Els d'antes Verdguer ve a  
dones a casa de la tia Júpina (data, primer de  
segle.)